

## **6. REFORMA REGLEMENTĂRILOR DE PIAȚĂ ȘI COMERCIALE**

### **6.1. Circulația bunurilor**

#### **6.1.1. Politica în domeniul vamal**

Procesul creșterii nivelului economic al țării este influențat și de activitatea organelor vamale, de aceea activitatea vamală trebuie să se caracterizeze prin integritate, transparență și profesionalism.

##### **6.1.1.1. Documentele și operațiunile vamale**

###### ***Cadrul legislativ***

În prezent cadrul legal al activității vamale este constituit dintr-un șir de acte normative dintre care cele mai principale sunt:

- Codul Vamal al Republicii Moldova din 20.07.2000;
- Codul Fiscal al Republicii Moldova din 24.04.1997;
- Legea cu privire la tariful vamal, nr.1380-XIII din 20.11.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea regulamentelor cu privire la aplicarea regimurilor vamale, nr.207 din 26.02.2003;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Nomenclatorului mărfurilor al Republicii Moldova, nr.54 din 26.01.2004;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea activității serviciilor în punctele de trecere și control la frontieră, nr. 1052 din 08.11.1999;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la interacțiunea serviciilor, reglementarea percepției plăților și automatizarea sistemului de evidență la efectuarea controlului în punctele de trecere a frontierei de stat a Republicii Moldova, nr. 808 din 09.08.2000;
- Normele privind completarea, circulația și folosirea formularelor declarației vamale în detaliu, aprobate prin Ordinul Directorului General al Departamentului Controlului Vamal nr.11 din 12.01.1999.

Legislația vamală a Republicii Moldova, în general, preia prevederile din legislația Uniunii Europene, însă există necesitatea excluderii contradicțiilor, simplificării, unificării și perfecționării acesteia. În prezent operațiunile vamale sînt foarte complicate și efectuarea acestora durează foarte mult. De aceea se impune necesitatea armonizării legislației vamale cu standardele și regulile Uniunii Europene.

###### ***Cadrul instituțional***

Mărfurile și mijloacele de transport care trec frontiera vamală, sau ale căror regim vamal se modifică, sînt supuse operațiunilor vamale, și anume:

- vămuirea;
- perfectarea declarațiilor vamale;
- controlul mărfurilor și mijloacelor de transport;
- controlul corporal;
- controlul evidenței contabile;

- perceperea drepturilor de import și de export;
- alte acțiuni efectuate în domeniul vamal de către organul vamal.

Vămuirea este procedeul de plasare a mărfurilor și mijloacelor de transport într-un anumit regim vamal și încheierea acestui regim, în conformitate cu prevederile legislației. Vămuirea se efectuează de organele vamale interne și cele de frontieră, în locurile stabilite din zonele de activitate ale organului vamal în care se găsește expeditorul sau destinatarul mărfurilor. Până la efectuarea vămuirii, agentul economic trebuie să efectueze operațiuni prealabile pentru a accelera traficul de mărfuri. Aceste operațiuni prevăd: înregistrarea agentului economic ca subiect al activității economice externe, obținerea certificatelor și licențelor necesare desfășurării activității acestuia, înștiințarea organului vamal despre trecerea frontierei, plasarea mărfurilor în depozitele provizorii, prelevarea probelor și mostrelor mărfurilor.

În scopul vămuirii, organul vamal este în drept să preleve probe și mostre de mărfuri, supunându-le cercetării (expertizei). În dependență de poziția tarifară a mărfii se încasează și drepturile de import și de export corespunzătoare unei anumite poziții tarifare. Conform Nomenclatorului mărfurilor al Republicii Moldova, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.54 din 26.01.2004, fiecare marfă are o anumită poziție tarifară. Nomenclatorul mărfurilor se aplică pe teritoriul Republicii Moldova cu scopul reglementării tarifare și netarifare a activității economice externe, îmbunătățirii evidenței statistice și a schimbului de informație statistică referitoare la circulația mărfurilor pe plan intern și extern.

Pentru a simplifica determinarea poziției tarifare a mărfii și pentru a asigura compatibilitatea legislației naționale cu cea a Uniunii Europene apare necesitatea aderării Republicii Moldova la Convenția Internațională privind Sistemul armonizat de descriere și codificare a mărfurilor, adoptată la Bruxelles la 14 iunie 1983. La această convenție au aderat circa 140 de țări, iar criteriul de clasificare a mărfurilor este gradul de prelucrare combinat cu originea mărfurilor. O altă modalitate de eliminare a posibilității de determinare incorectă a poziției tarifare a mărfii este crearea de laboratoare vamale pentru expertiza și examinarea mărfurilor. Existența laboratoarelor vamale ar contribui la accelerarea traficului de mărfuri, la optimizarea controlului vamal și la asigurarea eficienței activității vamale. Implementarea acestor măsuri ar contribui și la determinarea corectă a originii mărfii. Originea mărfii este importantă în cadrul aplicării măsurilor tarifare, deoarece mărfurile ce se importă din țările cu care Republica Moldova are încheiat acord privind crearea zonei de comerț liber (statele-membre ale CSI și România) și care sînt însoțite de certificate de origine, sînt scutite de la achitarea taxei vamale (mărimea acesteia variind între 0%-15% din valoarea în vamă a mărfii).

Conform Codului Vamal vămuirea începe în momentul în care colaboratorul vamal se declară disponibil să perfecteze actele vamale asupra mărfurilor și mijloacelor de transport, respectînd procedura efectuării operațiunilor prealabile. Termenul de verificare a declarației vamale, a documentelor, controlul mărfurilor și mijloacelor de transport este de 10 zile din momentul primirii declarației, a documentelor și informațiilor necesare controlului vamal, iar în cazul animalelor vii și mărfurilor ușor alterabile – în cel mult 3 zile.

În cadrul efectuării operațiunilor vamale mărfurile sînt supuse declarării prin întocmirea declarației vamale, care este actul unilateral cu caracter public, prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de legislația vamală, voința de a plasa mărfurile într-un regim vamal determinat. Declarația vamală, de regulă, se

depune în termen de 72 de ore din momentul trecerii frontierei vamale. Declarația vamală în detaliu este actul juridic prin care declarantul:

a) solicită un regim vamal pentru marfa prezentată (import, export, reexport, reimport, etc.);

b) se angajează să-și îndeplinească obligațiile ce îi revin prin regimul vamal declarat;

c) furnizează informațiile necesare pentru luarea măsurilor și aplicarea dispozițiilor pentru realizarea obligațiilor fiscale, a controlului comerțului exterior și al statisticii.

Normele privind completarea, circulația și folosirea formularelor declarației vamale (aprobată prin Ordinul Directorului General al Departamentului Controlului Vamal nr.11 din 12.01.1999 și intrată în vigoare la data de 11.03.1999) stabilesc în mod detaliat forma și conținutul acesteia. Aceste norme au intrat în vigoare pînă la aprobarea noului Cod Vamal, de aceea, în prezent din cauza introducerii noilor prevederi vamale și din cauza utilizării noului cod de identificare al întreprinderilor (codul IDNO), Departamentul Vamal a elaborat noile norme cu privire la declarația vamală în detaliu, care vor intra în vigoare la momentul publicării acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

La vămuirea mărfurilor provenite din tranzacțiile economice externe, organele vamale acceptă spre perfectare declarațiile vamale, cu condiția prezentării de către agenții economici a unui șir de documente. Lista documentelor necesare a fi prezentate organului vamal este aprobată prin Ordinul Departamentului Vamal nr.276-O din 24.10.2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.162-165 din 06.12.2002). Dintre aceste documente menționăm doar cele mai principale:

a) contractul în baza căruia au fost livrate mărfurile;

b) documentele de transport (actele oficiale ce însoțesc încărcătura și conțin informația despre condițiile și caracterul deplasării, precum și trăsăturile caracteristice de bază ale mărfurilor transportate):

- la transportarea cu transportul aerian - scrisoarea de trăsură (fraht), prevăzută de Convenția privind unificarea unor reguli referitor la transporturile internaționale aeriene, Varșovia, 12.10.29;

- la deplasarea cu transportul auto:

- scrisoarea de trăsură internațională, prevăzută de Convenția internațională cu privire la contractul de transport al încărcăturilor pe calea auto, Geneva, 12.05.56;

- carnetul TIR, prevăzută de Convenția internațională cu privire la transportul internațional de încărcături sub acoperirea Carnetului TIR, Geneva, 14.11.75;

- la deplasarea cu transportul feroviar - scrisoarea de trăsură, prevăzută de Acordul internațional privind transportul internațional de mărfuri pe calea ferată, intrat în vigoare la 01.11.51;

- la deplasarea mărfurilor cu mijloacele de transport naval - conosamentul prevăzută de Convenția ONU cu privire la transportul maritim al încărcăturilor, Hamburg, 1978;

c) documentele comerciale (acte oficiale ce conțin informația despre costul mărfurilor deplasate (specificarea lor). În calitate de acte comerciale pot fi folosite facturi comerciale, pro-formele acestora, precum și alte documente folosite în comerțul exterior);

d) licențe;

e) autorizații;

- f) certificate de conformitate;
- g) certificate de origine.

Perfectarea declarației vamale în detaliu constă din 4 etape: 1) întocmirea, 2) acceptarea, 3) înregistrarea și 4) validarea. Parcurgerea acestor etape, care sînt foarte complexe și destul de anevoioase constituie o piedică în accelerarea și facilitarea traficului de mărfuri. Totodată, Codul Vamal prevede că, dacă declarantul nu poate, din motive obiective, să depună o declarație completă, organul vamal este în drept să-i primească o declarație temporară sau incompletă, dacă ea conține date principale necesare vămii. De aceea, apare necesitatea elaborării regulamentului cu privire la forma și modalitatea de utilizare a declarației temporare sau incomplete.

O altă etapă a operațiunilor vamale constă în efectuarea controlului vamal. Controlul vamal constă în îndeplinirea de către organul vamal a operațiunilor de verificare a mărfurilor, a existenței și autenticității documentelor; examinarea evidențelor financiar-contabile; controlul mijloacelor de transport; controlul bagajelor și al altor mărfuri transportate; efectuarea de anchete și alte acțiuni similare pentru a se asigura respectarea reglementărilor vamale și altor norme aplicabile mărfurilor aflate sub supraveghere vamală. Controlul vamal se efectuează în zonele de control vamal create atât la frontieră, cît și în interiorul republicii. La frontiera republicii în zona de control vamal își exercită funcțiile organele vamale, trupele de grăniceri, instituția bancară care este abilitată cu dreptul de a încasa drepturile de import și de export, precum și serviciile auxiliare de control (Serviciul veterinar, Serviciul fitosanitar, Inspectoratul transporturilor auto, Inspectoratul ecologic, Inspectoratul sanitar).

În scopul intensificării controlului persoanelor fizice și juridice, mijloacelor de transport și mărfurilor, precum și pentru combaterea contrabandei și reducerii timpului de vămire a mărfurilor, Serviciul Vamal a implementat la 2 birouri vamale (Sculeni și Leușeni) Sistemul Informațional Automatizat "Frontiera" - un sistem automatizat unic integrat de evidență și control a persoanelor, mijloacelor de transport și mărfurilor, care trec frontiera de stat a Republicii Moldova. Acest sistem prevede totodată și utilizarea bonului unic de plată, care constituie un document centralizator al plăților, impozitelor încasate la frontiera de stat a Republicii Moldova. În baza bonului unic de plată se percep drepturile de import și de export, plățile și taxele obligatorii percepute de către: Inspectoratul transportului auto; Serviciul veterinar; Serviciul fitosanitar; Serviciul sanitaro-epidemiologic; Inspectoratul Ecologic de Stat. Prin intermediul "bonului unic" sistemul contribuie la simplificarea procedurilor la frontiera republicii, precum și la reducerea timpului necesar trecerii frontierei. Însă din lipsa echipamentului tehnic și a mijloacelor financiare S.I.A. "Frontiera" încă nu poate fi implementat la toate organele vamale de frontieră.

În procesul efectuării operațiunilor vamale, colaboratorii vamali perfectează o serie de documente vamale printre care:

- TV - 25 - adeverința pentru mijlocul de transport intrat în Moldova;
- TV - 26 - autorizație pentru înregistrarea mijloacelor de transport auto, temporar introduse în Moldova, în organele Poliției rutiere a M.A.I. al Republicii Moldova;
- TV - 27 - obligațiune cu privire la introducerea (scoaterea) provizorie în (din) Republica Moldova a mijlocului de transport auto;
- TV - 28 - certificat pentru legalizarea valutei străine, hîrtilor de valoare și altor obiecte prețioase introduse în Republica Moldova.

Aceste documente sînt acte de strictă evidență, ele fiind enumerate în Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova “Cu privire la executarea Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.406-II din 23.12.1997” nr.294 din 17.03.1998.

Pentru serviciile acordate de organele vamale se încasează taxa pentru proceduri vamale. Legea Republicii Moldova “Cu privire la tariful vamal” prevede mărirea și tipul taxei pentru procedurile vamale. La perceperea taxei pentru proceduri vamale se perfectează declarația vamală DV-1.

### ***Probleme existente***

În prezent exercitarea atribuțiilor de serviciu și efectuarea controlului vamal eficient se efectuează în condiții, cînd organele vamale nu dețin spații suficiente pentru crearea depozitelor vamale provizorii și terminalelor vamale. De aceea este necesară asigurarea organelor vamale cu baza tehnico-materială pentru crearea depozitelor vamale provizorii și terminalelor, ceea ce va contribui la acumularea veniturilor suplimentare în bugetul de stat și la accelerarea traficului de mărfuri în comerțul internațional.

În afară de aceasta, organele vamale nu dispun de un centru de expertiză care ar permite determinarea rapidă și eficientă a calității mărfii, precum și a codului tarifar al acesteia. Nomenclatorul mărfurilor al Republicii Moldova este un act normativ foarte complex și voluminos, iar la unele mărfuri din cauza neclarității prevederilor este greu de determinat precis și corect poziția tarifară a mărfii.

O altă problemă o reprezintă termenul de verificare a declarației vamale destul de mare, mai ales dacă se compară fluxurile de mărfuri ale Moldovei și, de exemplu, cele din țările Uniunii Europene. Deseori se înregistrează staționări îndelungate a mărfurilor și mijloacelor de transport. Aceste staționări au loc atît la frontiera republicii, cît și în interiorul țării (la terminalele vamale). În acest sens, este necesară stabilirea timpului limită (sau timpului recomandat) la o unitate de transport pentru efectuarea operațiunilor vamale la frontiera republicii. Utilizarea acestor limite de timp ar contribui la accelerarea operațiunilor de vămuire și la facilitarea traficului de mărfuri la frontiera Republicii Moldova.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- modificarea legislației naționale, în scopul excluderii din zona de control vamal la frontiera republicii a serviciilor auxiliare de control;
- aprobarea noilor norme privind completarea, circulația și folosirea formularelor declarației vamale în detaliu;
- asigurarea organelor vamale cu baza tehnico-materială pentru crearea depozitelor vamale provizorii și terminalelor;
- elaborarea regulamentelor cu privire la forma și modalitatea de utilizare a declarației temporare sau incomplete;
- elaborarea regulamentelor cu privire la modalitatea de utilizare și completare a documentelor vamale de strictă evidență;
- reducerea timpului efectuării operațiunilor vamale la frontiera Republicii Moldova.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- armonizarea legislației vamale a Republicii Moldova cu legislația vamală a Uniunii Europene prin:

- completarea și modificarea Codului Vamal în următoarele domenii: dispoziții generale (noțiuni aplicate), regimuri vamale, declararea, depozitele provizorii, brokerul vamal, transportatorul vamal, contravențiile vamale;

- aderarea Republicii Moldova la Convenția internațională privind simplificarea și armonizarea regimurilor vamale de la Kyoto din 18.05.1973, în vederea simplificării formalităților de vămuire, accelerării traficului de mărfuri și reducerii timpului de trecere a frontierei vamale;

- aderarea Republicii Moldova la Convenția Internațională privind Sistemul armonizat de descriere și codificare a mărfurilor de la Bruxelles din 14 iunie 1983;

- elaborarea sistemului de dirijare a riscurilor și analiza riscurilor la efectuarea controalelor vamale;

- asigurarea organelor vamale cu tehnologii informaționale și mijloace electronice de comunicații pentru perfecționarea controlului;

- implementarea sistemului informațional automatizat "Frontiera" la toate organele vamale de frontieră;

- dotarea organelor vamale cu laboratoare vamale și cu echipament tehnico-material de control;

- cooperarea cu organizațiile internaționale în vederea beneficierii de asistență tehnică, în scopul ameliorării condițiilor la organele vamale de frontieră;

- cooperarea cu organizațiile internaționale în vederea beneficierii de asistență metodologică și practică, în scopul armonizării legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene;

- instruirea colaboratorilor vamali în domeniul efectuării operațiunilor vamale.

#### **6.1.1.2. Tranzitul mărfurilor și al persoanelor**

Luând în considerare așezarea geografică a Republicii Moldova, tranzitul mărfurilor și al persoanelor trebuie să reprezinte o modalitate de atragerea a interesului agenților economici străini în Republica Moldova, precum și să asigure un aport însemnat la încasările la bugetul de stat.

Deși pe parcursul ultimilor ani s-a înregistrat o scădere considerabilă a tranzitului prin teritoriul vamal al Republicii Moldova, în anul 2003 numărul declarațiilor vamale, completate în legătură cu plasarea mărfurilor în regimul vamal de tranzit, a crescut puțin comparativ cu anul 2002.

#### ***Cadrul legislativ***

- Convenția vamala relativ la Transportul internațional de mărfuri sub acoperirea carnetelor T.I.R. de la Geneva din 14 noiembrie 1975, în vigoare pentru Republica Moldova de la 30 martie 1993;

- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1086 din 25 noiembrie 1997 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de aplicare a Convenției vamale relativ la transportul internațional de mărfuri sub acoperirea carnetului TIR (Convenția TIR din 1975);

- Convenția cu privire la Contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) de la Geneva din 19 mai 1956, în vigoare pentru Republica Moldova de la 30 martie 1993;

- Codul Vamal al Republicii Moldova nr.1149-XIV din 20 iulie 2000 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.160-162/1201 din 23 decembrie 2000);

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.207 din 23 februarie 2003 „Despre aprobarea regulamentelor cu privire la aplicarea regimurilor vamale”;

- Legea Republicii Moldova nr.1569-XV din 20 decembrie 2002 „Cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice”.

În general, legislația vamală, care vizează direct sau indirect tranzitul mărfurilor și al persoanelor, este ajustată la legislația comunitară.

Principalul act normativ care reglementează tranzitul mărfurilor și al persoanelor este Codul Vamal al Republicii Moldova din 20 iulie 2000. Actul menționat definește noțiunea regimului vamal „TRANZIT” și fixează următoarele principii ale politicii comerciale internaționale: eliberarea tranzitului mărfurilor și al persoanelor de plata drepturilor de export și de import, facilitarea operațiunilor de tranzit și reducerea la minim a timpului necesar pentru efectuarea procedurilor și formalităților de control în punctele de trecerea a frontierei statale. În baza Codului Vamal s-a stabilit un termen de tranzit confortabil de 72 de ore, care permite fără probleme traversarea teritoriului statului nostru. Pentru mărfurile transportate pe calea ferată, în legătură cu cazurile formării garniturilor de tren, a fost stabilit un termen și mai mare - 168 ore.

La 20 martie 2003 a intrat în vigoare Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.207 din 23 februarie 2003 „Despre aprobarea regulamentelor cu privire la aplicarea regimurilor vamale”, care a fost adoptată și pentru o reglementare mai detaliată și amănunțită a Secțiunii a 6-a „Tranzitul” a Codului Vamal.

Majoritatea operațiunilor de tranzit efectuate pe teritoriul Republicii Moldova se efectuează prin intermediul Carnetului TIR cu eliberarea de plata tuturor drepturilor de import.

În baza Hotărârilor Guvernului Republicii Moldova nr.272 din 06 martie 2002, nr.804 din 19 iunie 2002 și nr.477 din 21 aprilie 2003, începând cu 18 martie 2003 pentru tranzitul mărfurilor cu transportul auto între punctele vamale de frontieră Giurgiulești, Sculeni, Otaci, Palanca a fost introdus sistemul automatizat de evidență și control al traficului cu aplicarea gratuită a sigiliilor electronice și a cartelelor „SMART”. Sigiliile electronice se aplică adăugător la cele care se utilizează la compartimentul mărfar al vehicolului în conformitate cu practica stabilită la aplicarea sigiliilor vamale. La tranzit cartela „SMART” se aplică pe exemplarul 4 al declarației mărfare de tranzit în rubrica D. Ulterior, după modificarea legislației, sigiliile respective au început să fie aplicate conform unei taxe prevăzute de Legea tarifului vamal nr.1380-XIII din 20 noiembrie 1997.

În baza actelor normative menționate (Codului Vamal al Republicii Moldova din 20 iulie 2000 și Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.207 din 23 februarie 2003) au fost stabilite următoarele elemente de noutate în raport cu legislația vamală anterioară (Codul Vamal al Republicii Moldova din 09 martie 1993):

- regimului vamal „TRANZIT” a fost armonizat cu prevederile respective ale legislației Uniunii Europene;

- s-a stabilit expres eliberarea mărfurilor plasate în regimul vamal „TRANZIT” de plata drepturilor de import și export și de aplicarea măsurilor de politică economică;
- a fost stabilit un termen rezonabil pentru efectuarea tranzitului pe teritoriul Republicii Moldova;
- s-a stabilit expres lista documentelor necesare de a fi prezentate organelor vamale pentru acordarea regimului vamal „TRANZIT”.

### ***Cadrul instituțional***

Odată cu ieșirea Departamentului Vamal în anul 2001 din subordonarea Ministerului Finanțelor și cu intrarea în vigoare a Codului Vamal nr.1149-XIV din 20 iulie 2000 și Legii nr.1150-XIV din 20 iulie 2000 cu privire la serviciul în organele vamale, s-a efectuat un pas esențial în vederea creării unui serviciu vamal modern și independent.

În prezent, administrația vamală a Republicii Moldova are în componența sa 15 birouri vamale (10 birouri vamale de frontieră) și 66 posturi vamale (30 de posturi vamale de frontieră).

Informația referitoare la vămuirea mărfurilor se stochează și se prelucrează de către colaboratorii Centrului Informațional Specializat „VAMA”.

În anul 2001 s-a început, în mod experimental, utilizarea de către unele organe vamale a sigiliilor electronice cu tehnologia „SMART, iar în anul 2003 tehnologia respectivă a fost introdusă la majoritatea posturilor vamale de frontieră.

În luna februarie 2002 Prim-ministrul Republicii Moldova a aprobat Planul Strategic de acțiuni privind Dezvoltarea Departamentului Vamal pe perioada 2002-2005, implementarea căruia este susținută de către Banca Mondială prin Programul regional „Facilitarea comerțului și transportului în Europa de sud-est” (TTFSE). Pentru atingerea acestor obiective, sub umbrela proiectului TTFSE este necesar de efectuat un șir întreg de acțiuni ce țin de modernizarea sistemului vamal și de aplicare în activitatea lui a noilor tehnologii informaționale. Una din componentele de bază ale proiectului nominalizate este aceea care se referă la controlul tranzitului.

### ***Probleme existente***

Una din principalele probleme în tranzitul mărfurilor și al persoanelor este aceea a controlului și supravegherii vamale asupra raioanelor de est ale țării (Transnistria). Organele de stat nu pot efectua supravegherea operațiunilor de tranzit prin raioanele de est. Schimbul de informații dintre organele constituționale și autoritățile autoproclemate din raioanele de est este practic inexistent.

Problemele majore, lșegate de tranzitul mărfurilor și al persoanelor prin regiunea transnistreană, sunt următoarele:

- regimul autoproclemat din raioanele de est a creat un sistem de organe care substituie activitatea organelor vamale legitime și care impun transportatorilor formalități suplimentare și achitarea unor taxe și plăți considerabile;
- reținerile nejustificate și nemotivate ale unităților de transport;
- lipsa schimbului de informații cu privire la mărfurile tranzitate între organele constituționale și autoritățile autoproclemate;



- nerespectarea de către autoritățile autoproclamate a convențiilor și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Alte probleme din domeniul tranzitului mărfurilor și al persoanelor sunt:

- lipsa acordurilor bilaterale între administrațiile vamale ale țărilor limitrofe referitor la schimbul operativ și detaliat de informații cu privire la mărfurile tranzitate;
- slaba coordonare între organele statale împuternicite cu funcții de control și de supraveghere a tranzitului;
- lipsa în cadrul organelor vamale a unui centru de expertiză a mărfurilor;
- imperfecțiunea tehnologiei „SMART” și costul ridicat al sigiliilor electronice respective;
- lipsa unui sistem informațional on-line care ar permite schimbul rapid și sigur între organele vamale a informației cu privire la tranzit;
- dezvoltarea insuficientă în punctele de trecere a frontierei de stat a infrastructurii necesare pentru efectuarea unui control rapid al mărfurilor și persoanelor aflate în tranzit;
- insuficiența mijloacelor și utilajelor de control necesare pentru depistarea substanțelor narcotice, toxice, radioactive, etc.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- delimitarea și separarea, în baza unui act legislativ, a atribuțiilor și funcțiilor organelor care activează în punctele de trecere a frontierei de stat;
- modificarea cadrului legal cu scopul sporirii atribuțiilor și răspunderii organelor vamale la efectuarea controalelor post-vămuire al tranzacțiilor economice externe (audit economic);
- subordonarea subdiviziunilor organelor vamale care se ocupă cu combaterea contrabandei și încălcărilor vamale (secțiile supraveghere încălcărilor vamale din cadrul birourilor vamale) direct și nemijlocit subdiviziunii respective a administrației vamale centrale (Direcția urmărire penală și combaterea încălcărilor regulilor vamale din cadrul Serviciului Vamal);
- crearea unei structuri preventive și de aplicare a legislației, care va întări controlul și supravegherea vamală la frontieră și în interiorul țării;
- aderarea Republicii Moldova la Convenția privind admiterea temporară de la Istanbul din 26 iunie 1990;
- construcția terminalelor vamale moderne la birourile vamale. Costul minim al unui terminal vamal modern se estimează aproximativ la 13 mln. lei;
- crearea unui centru de analiza a riscurilor în cadrul Serviciului Vamal;
- procurarea unor aparate și utilaje moderne pentru controlul mărfurilor și al persoanelor, care sunt strict necesare la unele organe vamale de frontieră;
- crearea unui serviciu chinologic în cadrul Serviciului Vamal;
- finalizarea proiectului TTFSE.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

- aderarea Republicii Moldova la Convenția privind la simplificarea și armonizarea regimurilor vamale de la Kyoto din 18 mai 1973;

- consolidarea centrului de analiza a riscurilor din cadrul Departamentului Vamal și implementarea tehnologiilor informaționale moderne cu privirea la problema respectivă;
- crearea unui centru modern de expertiză a mărfurilor în cadrul serviciului vamal;
- implementarea tehnologiilor informaționale moderne la supravegherea mărfurilor aflate în tranzit.

### **6.1.1.3. Sistemul analizei de risc și managementul riscului**

Sistemului vamal al Republicii Moldova i s-a atribuit de la bun început o funcție importantă – colectarea impozitelor întru suplinirea bugetului de stat, ceea ce necesită efectuarea controlului fizic și documentar integral al mărfurilor și persoanelor participante în relațiile economice externe.

În ultimii ani comerțul exterior al Republicii Moldova a avut tendința de creștere, majorându-se în anul 2002 de 3,8 ori comparativ cu anul 1995. Aceasta ar cere, pe de o parte sporirea personalului scriptic al sistemului vamal adecvat sporirii volumului comerțului exterior, iar pe de altă parte majorarea numărului controalelor fizice și documentare a mărfurilor. Dar sistemul vamal nu poate asigura creșterea personalului scriptic, pentru a menține raportul cantitate marfă – personal la nivelul necesar, ceea ce a determinat administrația vamală de a crea un astfel de sistem de control ce ar permite efectuarea controlului selectiv al mărfurilor și persoanelor fără a prejudicia calitatea controlului efectuat.

În aceste condiții analiza fluxurilor de mărfuri și a riscurilor aferente activității economice externe (cum ar fi neachitarea drepturilor de import, nedeclararea totală sau parțială a mărfurilor, diminuarea valorii în vamă) dă posibilitate organelor vamale de ași concentra eforturile în controlul acelor categorii de mărfuri și agenți economici ce pot face obiectul contravențiilor vamale.

#### ***Cadrul legislativ***

Următoarele documente stau la baza reglementării activității vamale, și care au tangențe cu analiza și managementul riscului:

- Codul vamal al Republicii Moldova din 20 iulie 2000;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.410 din 06.06.2001 „Cu privire la aprobarea structurii, personalului scriptic și Regulamentului Departamentului Vamal”;
- Legea Republicii Moldova “Cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice” nr. 1569-XV din 20.12.2002;
- Regulamentul și lista agenților economici care beneficiază de procedura simplificată de vămuire (Ordinul Departamentului vamal nr.108-O din 04 iunie 2003).

Codul vamal al Republicii Moldova preluând principiile legislației vamale Comunitare (Regulamentul Consiliului (CEE) nr.2913/92 din 12 octombrie 1992 de instituire a Codului Vamal Comunitar) a preluat doar în parte unele elemente aferente procesului de management a riscului și sistemului analizei riscului.

### ***Cadrul instituțional***

În prezent personalul de bază al sistemului vamal constituie 1685 de persoane.

Sursele ce furnizează informații utilizate de către sistemul vamal întru stabilirea riscurilor sunt:

1. Secția statistică vamală. Analiza statisticii vamale permite organului vamal de a compara majorarea sau micșorarea: prețurilor la unele categorii de mărfuri într-o anumită perioadă, dinamica efectuării importurilor unor anumite grupuri de mărfuri într-o anumită perioadă, numărul agenților economici ce efectuează operațiuni de import/export etc.

2. Secția combaterea contrabandei. Analiza cazurilor de încălcare a regulilor vamale și a tipurilor de încălcări permite de a stabili sferele de risc: ne declararea în termen, grupurile de mărfuri ce fac obiectul încălcărilor vamale, agenții economici antrenați etc.

3. Secția audit economic. Ca urmare a efectuării controlului a agenților economici ce se bucură de facilități la plata drepturilor de import/export în carul regimurilor vamale suspensive (admitere temporară, perfecționare activă sau pasivă, transformare sub supraveghere vamală) se stabilesc metodele și mecanismele de încălcare a regulilor vamale.

4. Secția SECI/RILO. Această subdiviziune structurală permite, prin intermediul schimbului de informații cu administrațiile vamale din alte țări, de a analiza cazurile de fraude vamale pe teritoriile altor țări și de a elabora mecanisme de contracarare a fraudelor vamale în fazele sale primare.

5. De asemenea ca surse pot servi baza de date a Organizației Internaționale a Vămilor, a organelor sau organizațiilor naționale sau internaționale de profil.

Analiza acestor informații permit administrației vamale de a stabili grupurile de mărfuri sau agenți economici sau criteriile de stabilire a mărfurilor sau agenților economici cu un grad sporit de risc pentru a le acorda un tratament deosebit, și anume:

1. Delimitarea primară a mărfurilor în mărfuri accizate și ne accizate. Aceasta a permis, prin stabilirea unui regim deosebit, minimizarea cazurilor de încălcare a regulilor vamale.

Prin regim deosebit se înțelege:

a) stabilirea punctelor de frontieră numai prin intermediul cărora se permite importul de produse petroliere;

b) introducerea normei juridice care permite de a vămui mărfurile accizate numai la frontieră.

2. Efectuarea controlului selectiv al mărfurilor. După cum s-a mai menționat, Departamentul vamal a aprobat Regulamentul și lista agenților economici care beneficiază de procedura simplificată de vămuire. Criterii pentru selectarea agenților economici servesc următorii factori:

- lipsa contravențiilor vamale;
- lipsa datoriilor la capitolul drepturilor de import/export;
- lipsa fraudelor fiscale și economice;
- garantarea achitării drepturilor de import/export.

Aplicarea procesului de control selectiv a permis administrației vamale de a concentra eforturile asupra acelor agenți economici care prezintă un grad sporit de risc.

3. Achitarea prealabilă a drepturilor de import și de export. Un alt mecanism chemat să prevină fraudele vamale ce țin de ne achitarea drepturilor vamale de

import/export este achitarea prealabilă a drepturilor de import și de export (al.1 art.124 al Codului vamal). Perceperea dreptului de import și de export în prealabil a permis administrației vamale de a micșora considerabil cazurile de neachitare a drepturilor de import și de export.

4. Gruparea mărfurilor după regimul vamal aplicat, de import sau export. Reieșind din faptul că la export, mărfurile se impozitează cu cota de 0 % și deci nu putem vorbi despre eschivarea de la plata drepturilor de export, gruparea după regimul ales permite concentrarea resurselor umane la efectuarea controlului mai riguros a mărfurilor importate.

5. Originea mărfurilor. Acesta este un alt criteriu, care poate fi utilizat, având în vedere că mărfurile de proveniență străină, cărora în virtutea acordurilor bi- sau multilaterale li se aplică un regim facilitat (impozitat cu cota de 0 % la taxa vamală sau TVA), sunt supuse de obicei unui control documentar și fizic mai strict decât mărfurile care nu se bucură de facilități.

Criteriile descrise anterior nu constituie o listă exhaustivă, dar în condițiile de lipsă a unui sistem de administrare a riscului definitiv și bine conturat, acestea din urmă permit sistemului vamal al Republicii Moldova de a optimiza controlul fizic și documentar al mărfurilor.

Analiza și managementul riscurilor sunt aplicabile și traficului de persoane. Astfel, ca criterii de stabilire a riscului în partea ce ține de importul mărfurilor de către persoanele fizice legislația vamală (Legea Republicii Moldova “Cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice”) prevede:

1. Categoria mărfii: modul de consum, practica de utilizare.
2. Cantitatea mărfii: articole omogene de aceeași denumire, de aceeași mărime, model, culoare etc.
3. Circumstanțele legate de călătorie: scopul călătoriei, durata ei, țara în care s-a aflat și țara în care pleacă persoana.

### ***Probleme existente***

Cu toate că sistemul vamal dispune de anumite mecanisme de analiză a riscurilor și anumite criterii de stabilire a acestora, totuși nu putem vorbi despre existența unui sistem bine configurat și un management eficient al riscurilor. Această constatare este bazată pe aceea că lipsește o subdiviziune structurală specializată în domeniu, sau un comitet de profil care ar coordona procesul de administrare a riscului la nivel de sistem vamal, nu există o schemă logică de analiză și administrare a riscului. De asemenea, se simte lipsa experienței în domeniu, nu există programatură ce ar permite automatizarea procesului de administrare, și chiar lipsește literatura metodică în domeniu.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- analiza sistemelor Comunitare de depistare și administrare a riscului și a softului aplicabil sistemului de analiză a riscului;
- organizarea seminarelor cu participarea specialiștilor din cadrul administrațiilor vamale Comunitare;

- elaborarea unor recomandări privind perfecționarea mecanismului de identificare și administrare a riscului.

***Priorități pe termen mediu:***

- înființarea unei diviziuni structurale sau a unui comitet de coordonare în domeniul administrării riscului;

- elaborarea normelor juridice de procedură, ce ar stabili criteriile de stabilire a riscurilor, procedura de administrare a riscurilor, competența subdiviziunilor structurale în administrarea riscului.

- implementarea softului necesar simplificării procesului de administrare a riscului (ASYCUDA).

**6.1.1.4. Cooperarea cu vecinii, proiecte și/sau acorduri bilaterale de control comun**

Promovarea unei politici de bună vecinătate este unul din principiile de bază al integrării în societatea europeană. În acest sens, Republica Moldova depune eforturi considerabile în vederea stabilirii unei cooperări strânse cu țările vecine în diferite domenii, inclusiv vamal.

**Cooperarea vamală între Republica Moldova și România**

Cadrul legislativ existent are două dimensiuni:

- aspectul bilateral, reglementat prin Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind cooperarea vamală și asistența administrativă reciprocă pentru prevenirea, investigarea și combaterea infracțiunilor în domeniul vamal, semnat la București la 24 aprilie 2000;

- aspectul regional, privind cooperarea în domeniul criminalității transfrontaliere, care se referă la activitatea vamală, reglementat prin Acordul de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere, semnat la București la 26 mai 1999 (Acordul SECI). Republica Moldova și România au reprezentanți, inclusiv ai autorităților vamale în cadrul Centrului Regional SECI pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere din București (Centrul SECI).

Acordul bilateral oferă serviciilor vamale ale ambelor state posibilitatea de a realiza următoarele activități de cooperare:

- acordarea asistenței administrative reciproce pentru asigurarea aplicării corecte a legislației vamale, în special prin prevenirea, depistarea și investigarea infracțiunilor și contravențiilor vamale;

- sprijinul reciproc în sens de prevenție și detectare de posibile cazuri a încălcărilor legislației vamale (ce se pot dezvolta în cazuri de investigație vamală) prin punerea la dispoziție a informației privind diverse probleme vamale, conținând date de interes pentru cealaltă parte.

Pe lângă problematica asistenței reciproce, există prevederi care trasează un cadru juridic pentru o viitoare cooperare în cea ce privește simplificarea procedurilor vamale. Aceste prevederi stabilesc următoarele activități în sensul unei colaborări fructuoase, în special în probleme de frontieră:

- obligația autorităților vamale de a se consulta în vederea simplificării controlului vamal al mărfurilor, călătorilor și mijloacelor de transport;
- posibilitatea de a adopta măsuri de simplificare a formalităților vamale la frontieră în scopul desfășurării operative și eficiente a acestora;
- posibilitatea organizării activității de efectuare a controlului în comun, cu participarea tuturor autorităților și instituțiilor care își desfășoară activitatea în punctele de frontieră.

Acordul SECI are drept obiectiv întărirea capacității de acțiune împotriva infrafracționalității transfrontaliere din Europa de Sud-Est, în conformitate cu standardele europene și alte reglementări internaționale. Se urmăresc, în special, următoarele scopuri:

- eliminarea obstacolelor ce stau în fața unei cooperări internaționale eficiente;
- intensificarea cooperării la nivel operațional în domeniul vamal prin crearea unui cadru adecvat schimbului de date, ținând cont de regulile de confidențialitate și de protecție a acestora;
- facilitarea investigării acțiunilor ilicite din domeniul vamal, prin care se comit evaziuni fiscale considerabile și se alimentează economia tenebră;
- asistența tehnică, schimb de experiență, pregătirea în comun a specialiștilor;
- aproximarea legislației naționale la standardele internaționale și cele ale Uniunii Europene etc.

Este necesar de menționat că, deși cadrul juridic bilateral și multilateral de cooperare vamală permite și încurajează realizarea unei platforme comune de acțiune, aplicarea în practică nu se efectuează la nivelul convenit, iar deseori nu se efectuează de fel. Aceasta se motivează prin faptul că există impedimente ce țin de diferențe între cadrul legislativ din cele două state la nivel de competențe, compatibilitate organizațională etc.

Luând în considerare obiectivul strategic comun al Republicii Moldova și României – integrarea în structurile Uniunii Europene – putem identifica alte direcții de colaborare vamală, în conformitate cu cerințele europene, cum ar fi:

- intensificarea controlului la frontiera de stat, precum și accelerarea și simplificarea trecerii frontierei, în special prin instituirea controlului comun;
- compatibilizarea sistemelor informaționale vamale utilizate de către ambele state și organizarea schimbului periodic de informație referitoare la comerțul exterior.

Realizarea acțiunilor în cauză ar impulsiona cooperarea vamală a țărilor vecine, indiferent de gradul de avansare a uneia sau alteia în procesul de integrare europeană. Ele vor păstra caracterul lor operațional și vor sublinia parteneriatul privilegiat dintre cele două administrații vamale și la momentul aderării cu drepturi depline la Uniunea Europeană a României.

În acest context, posibilități enorme oferă Programul investițional regional „Facilitarea comerțului și transportului în Europa de Sud-Est” (TTFSE), scopurile principale ale căruia sunt reducerea timpului de perfectare a documentelor la frontieră și a timpului de efectuare a plăților, eliminarea treptată a fenomenelor corupționiste legate de comerțul și transportul internațional, sporirea eficacității controlului la frontieră și intensificarea acțiunilor de combatere a încălcărilor legislației vamale.

La baza acestui Program au fost puse următoarele componente: (i) asistența tehnică pentru modernizarea punctelor de trecere a frontierei de stat; (ii) elaborarea tehnologiilor informaționale și a echipamentului pentru aplicarea acestora în activitatea vamală; (iii) optimizarea tehnologiilor de control vamal; (iv) crearea unei rețele și a

unei pagini web în vederea mediatizării tuturor regulilor și procedurilor aplicate de către serviciile cu atribuții la frontieră, (v) instruirea și reciclarea colaboratorilor vamali.

Este evident că Republica Moldova și România trebuie să valorifice cu eficiență maximă Programul regional TTFSE.

În concluzie, eforturile de dezvoltare a unei cooperări între autoritățile vamale la frontieră, care să corespundă principiilor moderne ale activității vamale și care să asigure securizarea frontierei de stat moldo-române și facilitarea trecerii frontierei, trebuie să fi bazate pe următoarele.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- simplificarea, accelerarea și corelarea controlului la frontieră prin înființarea controlului comun;
- încheierea și implementarea Acordului între Republica Moldova și România privind controlul comun al trecerii frontierei, propus de către partea română, care conține, practic, toate elementele necesare în vederea efectuării unui control eficient la trecerea frontierei de stat în conformitate cu principiile și standardele europene;
- organizarea schimbului periodic de informație referitoare la comerțul exterior prin încheierea și implementarea Protocolului între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Direcția Generală a Vămirilor din România cu privire la cooperare în domeniul schimbului de informație referitoare la comerțul exterior.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

- îmbunătățirea cooperării la frontieră între toate autoritățile naționale cu atribuții la frontieră, consolidarea contactelor prin intermediul organizării unor reuniuni, seminare, acțiuni comune etc.;
- dotarea punctelor de trecere la frontieră cu echipamentul necesar și instruirea personalului acestora, în scopul asigurării efectuării controlului comun în condiții convenite;
- crearea cu asistența Uniunii Europene a unei rețele speciale protejate pentru a evita accesul părților terțe la informația ce va fi transmisă între serviciile vamale ale ambelor state.

#### **Cooperarea vamală între Republica Moldova și Ucraina**

Republica Moldova și Ucraina au declarat că integrarea europeană este unul din scopurile lor strategice. Cooperarea vamală și transfrontalieră este unul din domeniile în care o transformare efectivă este absolut necesară și ar fi percepută și susținută de către Uniunea Europeană.

Cadrul legislativ existent, în comparație cu cel privind cooperarea vamală moldo-română, este mai larg, însă acest fapt nu face relațiile moldo-ucrainene în domeniul vamal mai puțin problematice. Chestiunile vamale sunt reglementate prin următoarele tratate internaționale:

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la ajutorul reciproc și colaborarea în domeniul vamal de la Kiev din 18 august 1999, care permite serviciilor vamale ale țărilor vecine să acorde asistență

reciprocă în vederea prevenirii, investigației și combaterii încălcărilor legislației vamale;

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere la frontiera de stat moldo-ucraineană și simplificarea formalităților la trecerea frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră, semnat la Chișinău la 11 martie 1997, care specifică punctele de trecere la frontieră, statutul acestora, trecerea simplificată a frontierei etc.;

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctele de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainean, semnat la Chișinău la 11 martie 1997, care prevede instituirea controlului în comun în 7 puncte de trecere a frontierei prin semnarea Protocoalelor separate între organele grănicerești și vamale ale ambelor părți;

- alte documente încheiate la nivel interdepartamental (Acordul cu privire la cooperare în domeniul combaterii contrabandei și încălcărilor regulilor vamale, semnat la Chișinău la 20 martie 1993, Memorandumul cu privire la procedura de acordare a ajutorului reciproc, semnat la Kiev la 10 iulie 2001 etc.).

Baza juridică a cooperării vamale moldo-ucrainene nu este suficientă, deoarece practic nu este reglementată problema securizării frontierei de stat pe segmentul transnistrean al acesteia, care este de o importanță majoră pentru Republica Moldova, în vederea asigurării funcționării teritoriului vamal unic al statului nostru, în conformitate cu cerințele Uniunii Europene.

Pe parcursul ultimilor ani problema securizării frontierei, în special prin înființarea controlului comun a fost abordată în repetate rânduri, atât pe plan bilateral, în cadrul dialogului politic moldo-ucrainean și a mecanismelor de cooperare existente, cât și în cadrul organismelor internaționale, precum sunt UE, OSCE, OMC. Acordând o atenție deosebită implementării în deplină măsură a Acordului privind organizarea controlului în comun din 1997, partea moldovenească a insistat în permanență asupra consolidării bazei juridice referitoare la instituirea controlului comun în punctele de trecere situate pe segmentul transnistrean al frontierei de stat moldo-ucrainene (din cele 7 puncte de trecere prevăzute pentru organizarea controlului în comun doar 1 este amplasat pe sectorul transnistrean al frontierei – „Kuciurgan-Pervomaisc”). În acest scop, autorităților ucrainene i-a fost propusă semnarea unui Protocol adițional la Acordul din 1997 sau încheierea unui acord nou.

Cu regret, până în prezent obiectivele propuse n-au fost atinse, deoarece partea ucraineană insistă asupra executării în primul rând a Acordului din 1997 și apoi asupra extinderii cadrului legislativ (semnarea unui Protocol adițional) în cea ce privește înființarea controlului comun pe segmentul transnistrean. Partea moldovenească, la rândul său, insistă asupra efectuării acestor acțiuni în paralel.

O mică excepție ce ține de securizarea frontierei o constituie “Protocolul între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la recunoașterea reciprocă a documentelor de trăsură, comerciale și vamale și asigurărilor vamale”, semnat la Kiev la 15 mai 2003, prin care autoritățile ucrainene s-au angajat să respecte în exclusivitate noile rechizite vamale moldovenești, introduse în circulație încă la 1 septembrie 2001 în legătură cu aderarea Republicii Moldova la OMC.

Un pas concret, însă insuficient, întru implementarea Acordului din 1997 a fost semnarea recentă a protocoalelor între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația



Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctele de trecere rutiere „Criva-Mamalîga”, „Medvejia-Zelionaia”, „Larga-Kelmenți”, „Briceni-Rossoșani” și „Giurgiulești-Reni” (Chișinău, 12 ianuarie 2004). Proiectele Protocoalelor pentru punctele de trecere „Kuciurgan-Pervomaisc” și „Palanca-Maiaki-Udobnoe” încă urmează a fi negociate, semnate și implementate.

Problemele ce există în calea instituirii controlului comun în cele 5 puncte de trecere la nordul și sudul republicii sunt: (i) lipsa infrastructurii punctelor de trecere; (ii) necesitatea instruirii personalului acestora.

Problemele în cauză au fost abordate în cadrul celei de-a doua rundă de consultări trilaterale Moldova-Ucraina-UE privind problematica transfrontalieră, ce a avut loc la Bruxelles la 16 ianuarie 2004, pentru soluționarea cărora este necesar circa 7 mln. 600 mii euro.

Pe lângă problematica controlului în comun, în contextul securizării frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean, situația poate fi îmbunătățită prin organizarea schimbului periodic de informație privind comerțul exterior, controlul valorii în vamă a mărfurilor etc.

Indiferent de aspectele reglementării juridice, colaborarea la frontiera moldo-ucraineană este periclitată considerabil de acțiunile administrației tiraspolene separatiste. Astfel, aceasta blochează efectuarea controlului comun moldo-ucrainean în orice formă, pentru a păstra regiunea transnistreană a Moldovei necontrolată. Existența acestei regiuni necontrolate de către autoritățile moldovene favorizează dezvoltarea contrabandei, consolidarea grupărilor criminale organizate.

În condițiile în care obstrucționismul manifestat de regimul tiraspolean este de natură să compromită securitatea frontierei de stat moldo-ucrainene, contând pe interesul ucrainean de a-și organiza frontiera comună cu Republica Moldova, este necesară o coordonare strânsă a eforturilor noastre și sprijinul ucrainean în acest sens. Este evident că pe sectorul transnistrean al frontierei un rol, deja de ordin politic, important ar trebui să-i revină Ucrainei.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- negocierea, semnarea și implementarea Protocoalelor cu privire la organizarea controlului în comun în punctele de trecere „Palanca-Maiaki-Udobnoe” și „Pervomaisc-Kuciurgan”, prevăzute de Acordul din 1997. La acest capitol este necesar de obținut sprijinul Uniunii Europene;

- semnarea și implementarea Protocolului cu privire la coordonarea formei și rechizitelor informației, ce se transmite între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei;

- semnarea și implementarea Protocolului între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la schimbul scrisorilor de însoțire;

- semnarea și implementarea Protocolului între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la cooperare în domeniul controlului valorii în vamă a mărfurilor, ce se deplasează peste frontiera vamală a Republicii Moldova și Ucrainei.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- instituirea controlului comun în punctele de trecere situate pe segmentul transnistrean al frontierei prin semnarea și implementarea Acordului între Republica Moldova și Ucraina privind controlul comun al trecerii frontierei de stat (unui Protocol adițional la Acordul din 1997);
- organizarea, pentru început, a controlului comun doar în 5 puncte de trecere internaționale a frontierei pe sectorul transnistrean, prin care trec principalele fluxuri comerciale.
- extinderea ulterioară a efectelor Acordului în cauză asupra celorlalte 7 puncte de trecere interstatale pe același sector, solicitarea în acest sens a susținerii în cadrul UE, OSCE și OMC;
- adresarea către Uniunea Europeană în scopul obținerii asistenței financiare și tehnico-materiale pentru crearea infrastructurii punctelor de trecere și instruirea personalului acestora, ceea ce este absolut necesar în scopul asigurării realizării controlului comun în condiții favorabile;
- crearea prin intermediul asistenței Uniunii Europene a unei rețele speciale protejate pentru a evita accesul părților terțe la informația ce va fi transmisă între administrațiile vamale.

### **6.1.2. Politica comercială**

Liberalizarea comerțului, atât intern cât și exterior, în Republica Moldova trebuie să aibă în vedere nu numai din perspectiva de aderare la UE, ci și alți importanți factori de pe piața mondială. Deschiderea față de partenerii potențiali furnizori (dar și beneficiari) la export nu este posibilă dacă nu se vor reduce taxele vamale de bază și ne vom mărgini doar la aranjamente bilaterale.

Republica Moldova a aderat și la Memorandumul de Facilitare și Liberalizare a Comerțului în Europa de Sud-est, activitățile în cadrul căruia sunt finanțate de Banca Mondială. De asemenea, Republica Moldova primește la momentul actual asistență din partea Uniunii Europene și a SUA în elaborarea regulilor proprii de origine, armonizate cu cele europene. Este cunoscut și faptul că Moldova pentru moment *are Clauza Națiunii Celei Mai Favorizate*, dar pe o bază temporară care trebuie reînnoită în fiecare an.

Republica Moldova are semnate Acorduri de Liber Schimb cu România, Ucraina și cu țările-membre ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, și anume cu Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Macedonia, Serbia și Muntenegru. Încă în 1993 UE a acordat Moldovei posibilitatea de a exporta producția sa conform tarifelor vamale privilegiate prin așa numitul Sistem Generalizat de Preferințe (GSP), facilitând astfel accesul privilegiat al exportatorilor moldoveni pe piața statelor UE.

În același timp guvernul a inițiat la jumătatea lunii decembrie 2004 negocieri cu Uniunea Europeană privind semnarea unui Acord de comerț asimetric, care presupune simplificarea comerțului extern și accesul mai liber a producătorilor moldoveni pe piața europeană. Chișinăul speră să obțină de la Uniunea Europeană o taxă vamală la nivelul

"zero" pentru exporturile moldovenești, iar importurile din Republica Moldova să fie taxate conform legislației în vigoare. Autoritățile locale au apreciat că în prezent, piața UE este destul de "închisă" pentru mărfurile moldovenești, iar accesul producătorilor din Moldova în țările UE este "dur"

#### ***Cadrul legislativ:***

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova, Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova cu privire la protecția concurenței Nr. 1103-XIV din 30.06.2000;
- Legea Contabilității Nr. 426-XIII din 04.04.95;
- Legea cooperăției de consum Nr. 1252-XIV din 28.09.2000;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.97 cu privire la Codul fiscal;
- Codul civil, Legea Republicii Moldova Nr. 1107-XV din 6.06.2002;
- Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal Nr. 1380-XIII din 20.11.97;
- Legea Republicii Moldova Nr.1149-XIV din 20.07.2000 cu privire la Codul vamal;
- Legea Republicii Moldova cu privire la comerțul interior Nr.749-XIII din 23.02.96.

#### ***Cadrul instituțional***

Structurile abilitate să asigure liberalizarea prețurilor și comerțului:

- Guvernul;
- Ministerul Economiei;
- Ministerul Finanțelor;
- Banca Națională a Moldovei;
- Departamentul de Statistică și Sociologie;
- Departamentul Comerțului;
- Departamentul Vamal;
- Departamentul Standardizare și Metrologie;
- Camera de Comerț și Industrie;

#### ***Probleme existente***

Liberalizarea comerțului nu s-a făcut prin reducerea restricțiilor administrative și stabilirea unor taxe de import rezonabile, care urmau să fie reduse după o perioadă de timp stabilită pentru fiecare sector în parte, ci prin crearea unor bariere artificiale în calea exportatorilor prin introducerea unor taxe suplimentare la export.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- eliminarea barierelor la intrarea capitalurilor străine datorită infrastructurii de afaceri inadecvată;

- implementarea unei politici de concurență transparentă și efectivă poate fi un factor important în creșterea atractivității unei economii pentru investițiile străine și în maximizarea beneficiilor acestor investiții;

- o proporție mai mare a piețelor locale dominate de bunuri tip “non-tradable”;

- să se promoveze interesele consumatorului și bunăstarea socială în general și să conțină următoarele elemente: reguli de comerț internațional (tratamentul națiunii celei mai favorizate, nediscriminarea, tratamentul național, reciprocitatea, transparența și asigurarea unui proces normal de evaluare, tratamentul special și diferențial), reguli de concurență (interzicerea abuzului de poziție dominantă și controlul concentrărilor);

- îmbunătățirea structurii exporturilor prin creșterea ponderii produselor cu valoare adăugată ridicată;

- creșterea competitivității produselor moldovenești prin dezvoltarea infrastructurii, îmbunătățirii calității produselor etc.

### ***Priorități pe termen mediu***

Accentuarea măsurilor de politică comercială spre cele menite să amelioreze competitivitatea și să faciliteze accesul produselor moldovenești pe piața externă, chiar dacă acestea reclamă (în virtutea principiului reciprocității, aplicat pe scară largă în domeniul negocierilor comerciale internaționale) o și mai pronunțată reducere a protecției la frontieră. În acest scop trebuie să se urmărească:

- asigurarea stabilității și regimului de export și import;

- abordarea negocierilor comerciale cu UE pentru ameliorarea accesului reciproc pe piață în condiții real comparabile - al produselor agricole;

- diminuarea treptată, pînă la eliminare, a măsurilor cu efect echivalent restricțiilor netarifare la import;

- refacerea și consolidarea prezenței produselor moldovenești pe piețele tradiționale, altele cele din Europa;

- trebuie să se urmărească facilitarea contactelor agenților economici din Moldova cu partenerii din statele Uniunii Europene și alte țări.

Reducerea deficitului balanței comerciale se va baza, preponderent, pe majorarea exportului de mărfuri și servicii, aplicîndu-se instrumente de stimulare prin:

- implementarea Strategiei de promovare a exportului pentru anii 2001-2005, scopul căreia constă în implementarea măsurilor economice, juridice și organizatorice întru stimularea exportului de bunuri și servicii din țară, ridicarea nivelului de calitate al mărfurilor, instruirea businessului național pentru a face față concurenței internaționale;

- optimizarea taxelor vamale la importul de produse agricole direct competitive cu cele din Republica Moldova, aducîndu-le la nivelul celor negociate în procesul de aderare la OMC.

În cadrul procesului de integrare europeană pe termen mediu sînt avute în vedere următoarele **acțiuni în domeniul politicii comerciale**:

- adaptarea graduală la instrumentele de politică comercială a Uniunii Europene;

- continuarea procesului de liberalizare a comerțului cu produse agricole dintre Moldova și Uniunea Europeană;
- inventarierea cadrului juridic al relațiilor comerciale pe care UE le are cu țările terțe și efectuarea adaptărilor necesare în legislația moldovenească pentru a asigura concordanța cu acquis-ul comunitar pînă la începerea negocierilor de aderare;
- accelerarea ritmului de preluare a legislației UE în domenii precum credite la export, produse cu dublă utilizare, instrumente de apărare comercială etc.;
- susținerea mediului de afaceri pentru asimilarea unui comportament adecvat și în concordanță cu regulile concurențiale existente în UE.

### **6.1.3. Standarde și evaluarea conformității**

Standardizarea, metrologia și evaluarea conformității sunt domenii interdependente ce țin de asigurarea conformității produselor, care la rândul său prezintă momentul cheie pentru protecția consumatorilor, protecția mediului, înlăturarea obstacolelor în calea comerțului exterior și asigurarea circulației libere a produselor și serviciilor.

Standardizarea, prin standarde și alte documente normative, stabilește reguli, prescripții și caracteristici comune pentru produse și procese. Corespunzător, standardele specifica numai caracteristicile sau prescripțiile tehnice, cărora trebuie să corespundă produsul, pentru a fi conform standardelor date. Pentru ca standardizarea să-și atingă obiectivele menționate anterior este necesar, în primul rând, ca standardele pentru produse și procese să fie voluntare din punct de vedere a posibilității producătorului să-și aleagă standardul pentru produs și, în al-doilea rând, să fie armonizate cu standardele internaționale și regionale.

Din punct de vedere a evaluării conformității metrologia trebuie să asigure corectitudinea, uniformitatea și exactitatea măsurărilor caracteristicilor stabilite în standarde și alte documente normative. Pentru ca rezultatele măsurărilor să fie recunoscute pretutindeni se cere ca în țară să se implementeze un sistem armonizat de măsurare, cu trasabilitate la Sistemul internațional de unități (SI).

Evaluarea conformității include activitățile de acreditare a organismelor de certificare și laboratoarelor de încercări, încercări de laborator a produselor și asigurarea conformității care la rândul său include certificarea, inspecția sau declarația de conformitate a produsului. În rezultatul acestor activități o terță parte competentă și imparțială certifică sau un furnizor declară pe propria răspundere că un produs sau serviciu este conform unei reglementări tehnice, unui standard sau alt document normativ.

#### **6.1.3.1. Standardizarea**

##### ***Cadrul legislativ:***

- Legea cu privire la standardizare, nr. 590 –XIII din 22.09.95;
- Legea privind barierele tehnice în calea comerțului, nr. 866 – XIV din 10.03.2000;
- acte normative, emise în corespundere cu legile nominalizate.

Aceste legi acoperă necesitățile actuale din domeniu, însă pentru implementarea strategiei europene este necesar ca Legea cu privire la standardizare să fie actualizată și aliniată la cerințele UE.

### ***Cadrul instituțional***

Domeniul standardizării este gestionat de către Departamentul Standardizare și Metrologie, organ public central din cadrul Guvernului Republicii Moldova.

Politică statului în domeniul standardizării se realizează prin sistemul național de standardizare care include:

- a) organismul național de standardizare ;
- b) 25 de comitete tehnice de standardizare;
- c) subdiviziunile de standardizare a ministerelor, departamentelor și agențelor economice.

Organismul național de standardizare administrează și coordonează activitatea de standardizare cooperează cu ministerele, departamentele, asociațiile obștești, comitetele tehnice de standardizare și agenții economici, participă la activitatea de standardizare internațională și regională.

Comitetele tehnice de standardizare sunt organisme create în diverse domenii de activitate, cu acordul Organismului Național de Standardizare, de către întreprinderi, organizații și alte persoane juridice interesate pentru efectuarea activității de standardizare națională, internațională și regională.

Subdiviziunile de standardizare a ministerelor, departamentelor și a agenților economici se formează în scopul soluționării sarcinilor acestor referitor la calitatea și competitivitatea produselor.

Ca formă sistemul național de standardizare asigură necesitățile din domeniul standardizării, însă ca conținut – sunt necesare eforturi susținute pentru activizarea comitetelor tehnice și dotarea subdiviziunilor de standardizare a ministerelor, departamentelor și agenților economici cu cadre calificate, tehnică de birou și documente normative.

### ***Problemele existente:***

- lipsa bazei legislative și normative de standardizare, armonizate cu cerințele UE;
- activitate necorespunzătoare a comitetelor tehnice și a subdiviziunilor de standardizare a ministerelor, departamentelor și agenților economici.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea, aprobarea și implementarea legii standardizării în redacție nouă, armonizate cu cerințele UE;
- crearea mecanismului, pregătirea specialiștilor pentru implementarea directivelor și standardelor europene;
- obținerea titlului de membru asociat sau membru cu drepturi depline al CEI, CEN, CENELEC;

- activizarea comitetelor tehnice și dotarea subdiviziunilor de standardizare a ministerelor, departamentelor și agenților economici cu cadre calificate, tehnică de birou și documente normative.

***Priorități pe termen mediu:***

- preluarea și implementarea directivelor și standardelor europene;
- crearea și gestionarea bazelor de date a standardelor internaționale ISO, CEI și europene CEN, CENELEC;
- perfecționarea continuă a specialiștilor din domeniul standardizare.

**6.1.3.2. Accreditarea și infrastructura asigurării conformității**

Accreditarea și infrastructura asigurării conformității sunt părți componente ale evaluării conformității. Accreditarea reprezintă o recunoaștere formală a competenței entităților din infrastructura asigurării conformității efectuată de către un organism de acreditare în baza ghidurilor și standardelor internaționale ISO, CEI sau regionale armonizate cu cele internaționale, care stabilesc cerințe de competență.

Infrastructura asigurării conformității include:

- organisme de certificare a personalului, a produselor și a sistemelor de management al calității și organisme de inspecție;
- laboratoare de încercări și etalonări;
- însuși producătorul, în caz că el emite o declarație de conformitate a unui produs pe propria răspundere.

***Cadrul legislativ***

Evaluarea conformității în Republica Moldova se efectuează în baza următoarelor acte:

- Legea cu privire la standardizare nr. 590 – XIII din 22.09.1995;
- Legea metrologiei nr. 647 – XIII din 17.11.1995;
- Legea cu privire la evaluarea conformității produselor nr. 186 – XV din 24.04.2003;
- Legea privind protecția consumatorilor, nr. 105-XV din 13 martie 2003;
- standardele europene seria EN 45000;
- standardul EN ISO/CEI 17025 “Criterii generale pentru competența laboratoarelor de încercări și etalonări”;
- ghidurile ISO și CEI ș.a.

Cu toate că suportul legal existent asigură necesitățile actuale din acest domeniu, rămâne ca acest suport să fie aliniat la cerințele europene și să fie recunoscut de comunitatea europeană pentru a asigura circulația liberă a produselor și serviciilor locale pe piețele acestor țări.

***Cadrul instituțional***

Cadrul instituțional al evaluării conformității este indicat în fig. 1.

Consiliul de Acreditare monitorizează și evaluează eficiența activității în cadrul Sistemului de Acreditare. El este independent și imparțial în luarea deciziilor și se constituie din reprezentanți ai :

- organelor publice centrale;
- Organismului Național de Standardizare;
- Organismului Național de Metrologie;
- Organismului Național de Asigurare a Conformității Produselor;
- Organismului de Acreditare;
- organismelor de evaluare a conformității;
- asociațiilor de producători și consumatori;
- organizațiilor științifice și obștești.

Organismul de Acreditare este persoană juridică numită de Guvern și reprezintă o instituție nelucrativă cu stabilitate financiară și resurse necesare pentru funcționare.

Organismul de Acreditare:

- participă la elaborarea politicii în domeniul acreditării;
- propune spre aprobare Consiliului de Acreditare proceduri de lucru;
- examinează materialele și adoptă decizia referitor la acreditare;
- reprezintă țara în organismele internaționale și participă la colaborarea regională și internațională în domeniul acreditării.

Comisia de apel examinează apelurile în conformitate cu Regulamentul aprobat de Guvern și prezintă Consiliului de Acreditare informații privind examinarea apelurilor.

Comisiile tehnice de ramură participă la evaluarea organismelor de asigurare a conformității și efectuează expertize tehnice la solicitarea Consiliului de acreditare.

Organismul Național de Asigurare a Conformității Produselor elaborează și implementează politica de stat în domeniul asigurării conformității produselor, stabilește principiile și regulile de asigurare a conformității, aprobă regulamentele organismelor de asigurare a conformității, desemnează organismele de asigurare conformității pentru domeniul reglementat ș.a.

Organele administrației publice centrale elaborează și aprobă reglementări tehnice pentru produse, propun modificări ale Nomenclatorului produselor supuse certificării obligatorii, înaintează propuneri privind desemnarea organismelor de asigurare a conformității ș.a.



## Cadrul Instituțional al evaluării conformității în Republica Moldova

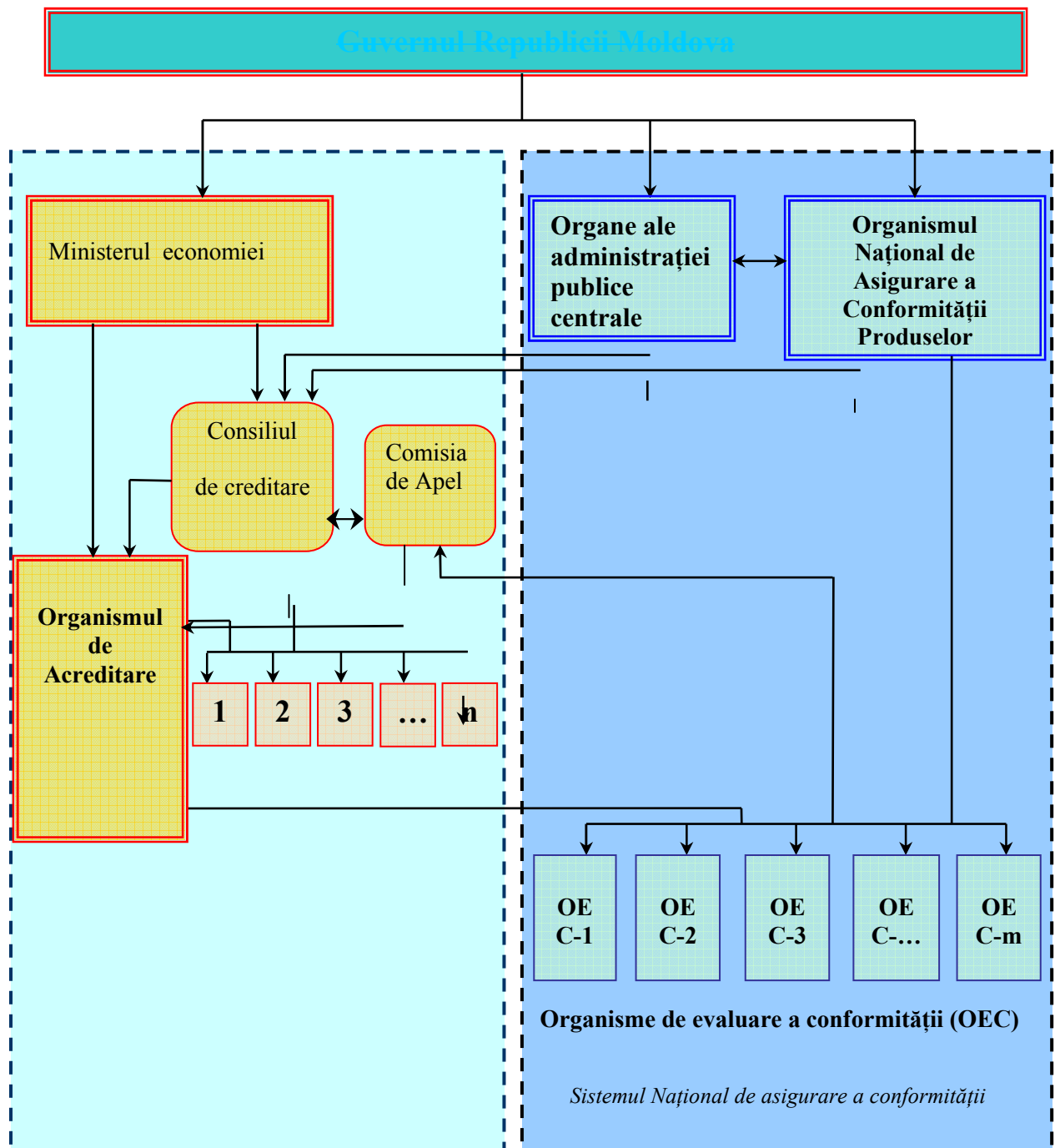


Fig. 1

Organismele de asigurare a conformității (organisme de certificare, laboratoare de încercări și etalonări, producători care declară conformitatea), utilizând procedurile elaborate în baza standardelor internaționale și europene din domeniu, efectuează lucrări de:

- certificarea personalului, certificarea produselor și certificarea sistemelor de management al calității;

- încercări de laborator și etalonări;
- declarație de conformitate;
- inspecție.

La începutul anului 2004 în cadrul sistemului de evaluare a conformității activa un număr de organisme de asigurare a conformității acreditate în sistemul național, precum urmează:

- organisme de certificare a personalului – 1
- organisme de certificare a produselor – 24
- organisme de certificare a serviciilor – 3
- organisme de certificare a sistemelor de management al calității – 2
- organisme de inspecție – 2
- laboratoare de încercări – 155
- laboratoare de etalonări – 9.

În afară de organismele nominalizate, în domeniul evaluării conformității activează și organisme neacreditate în Sistemul Național de Acreditare care reprezintă filiale ale organismelor de certificare din străinătate: SGS, TUV, etc.

Ca formă, cadrul instituțional și organizatoric este suficient pentru efectuarea lucrărilor din domeniul evaluării conformității, însă în ceea ce privește conținutul acest cadru necesită modificări și ajustări esențiale în:

- simplificarea cadrului instituțional și implementarea structurii clasice, conform căreia sistemul de acreditare certifică competența și inspectează organismele de evaluare a conformității, iar organele administrației publice centrale de competență, în caz de necesitate, desemnează și supraveghează aceste organisme;

- eficientizarea activității Sistemului de Acreditare și în primul rând a Consiliului de Acreditare și a comisiilor tehnice de ramură.

#### ***Problemele existente:***

a) legislația, actele normative, cadrul instituțional și organizatoric nu corespund integral celor din UE;

b) asigurarea conformității este bazată pe procedura de certificare de către o terță parte, atunci când în UE în acest scop se utilizează preponderent declarația furnizorului (producătorului) și supravegherea dură a pieței de către stat.

c) Sistemul de Acreditare nu este recunoscut la nivel regional și internațional, respectiv nu sunt recunoscute nici rezultatele lucrărilor efectuate de către organismele de asigurare a conformității.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

a) studierea cadrului legislativ, instituțional și organizatoric din UE referitor la evaluarea conformității și elaborarea unui plan de măsuri privind alinierea cadrului existent în Republica Moldova la cerințele europene;

b) alinierea Legii cu privire la standardizare, Legii metrologiei, Legii cu privire la evaluarea conformității produselor și Legii privind protecția consumatorilor la cerințele europene;

c) elaborarea și implementarea legii privind responsabilitatea producătorului pentru produsul fabricat în conformitate cu Directiva Europeană 83/37/CEE și transpunerea în legislația națională a Directivei Europene 2001/95/CEE privind securitatea generală a produselor și a Deciziei 93/465/CEE privind evaluarea conformității și regulile de aplicare și utilizare a mărcii CE;

d) pregătirea bazei normative, materiale, metodologice și organizatorice pentru acreditarea organismelor de evaluare a conformității conform cerințelor UE;

e) pregătirea platformei pentru aderarea la Organizația Europeană de Acreditare (EA).

#### ***Priorități pe termen mediu:***

a) preluarea și implementarea procedurilor de evaluare a conformității stipulate în directivele europene;

b) acreditarea organismelor de asigurare a conformității conform cerințelor UE;

c) aderarea la EA;

d) semnarea acordurilor de recunoaștere reciprocă (MRA) și multilaterală (MLA) a rezultatelor lucrărilor din domeniul evaluării conformității.

#### **6.1.3.3. Metrologia**

Din punct de vedere al evaluării conformității metrologia trebuie să asigure trasabilitatea, corectitudinea, uniformitatea și exactitatea măsurărilor caracteristicilor materiei prime, produselor și mediului conform procedurilor stabilite de reglementările tehnice, standardele și regulamentele în vigoare.

#### ***Cadrul legislativ***

Activitățile din domeniul Metrologic sunt reglementate de Legea metrologiei nr. 647 – XIII din 17.11.1995 și un șir de acte normative, precum urmează:

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova referitor la Activitatea de Metrologie și Standardizare, nr. 363 din 26.10.96;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova referitor la Sistemul Național de Etaloane, nr. 1169 din 29.09.03

- RTM NML 3-04:2003 “Contoare de gaz. Condiții tehnice și metrologice generale”;

- RTM NML 3-05:2003 “Contoare de gaz cu pereții deformabili”;

- RTM NML 9-07:2003 “Analizoare pentru gaze de eşapament”;

- RTM NML 9-02:2004 “Spectrofotometre cu absorbție atomică pentru măsurarea poluanților metalici în apă”;

- RTM 3-01:2004 “Rezervoare cilindrice pentru produse alimentare. Procedura de verificare metrologică” ș.a.

Acest cadru legal asigură necesitățile actuale ale economiei naționale, însă din punct de vedere al strategiei europene, el trebuie ajustat la cerințele UE.

### ***Cadrul instituțional***

Politica statului în domeniul metrologie este promovată de către organul public central, Departamentul Standardizare și Metrologie, care execută funcția de Organism Național de Metrologie.

Departamentul Standardizare și Metrologie reprezintă Republica Moldova în organizațiile regionale și internaționale de metrologie, colaborează cu organe de metrologie din alte state, decide referitor la aplicarea standardelor internaționale și regionale.

Activitatea de metrologie este efectuată de către:

- Organismul Național de Metrologie;
- serviciile de metrologie ale ministerelor și departamentelor;
- serviciile de metrologie ale agenților economici;
- inspectoratul metrologic din cadrul Departamentului Standardizare și

Metrologie.

Organismul Național de Metrologie reglementează activitățile de metrologie legală și generală în țară, stabilește cerințe obligatorii referitor la verificarea, etalonarea și atestarea metrologică a mijloacelor de măsurare.

Serviciile de metrologie ale ministerelor, departamentelor și agenților economici se creează pentru efectuarea lucrărilor de asigurare a uniformității și exactității măsurărilor în ramurile respective ale economiei.

Inspectoratul metrologic din cadrul Departamentului Standardizare și Metrologie asigură controlul și supravegherea metrologică de stat.

Se cere de menționat: cadrul instituțional și organizatoric nu reflectă integral realitatea obiectivă din domeniul metrologie. Nu sunt clar definite funcțiile și responsabilitățile Departamentului Standardizare și Metrologie, Organismului Național de Metrologie, Institutului Național de Standardizare și Metrologie și a Centrelor de Standardizare și Metrologie. Laboratoarele de verificări și etalonări au un statut ce nu corespunde cerințelor europene. Este insuficient dezvoltată baza de etaloane și mijloacele de transmitere a unităților de măsură. Este slab asigurată trasabilitatea etaloanelor la etaloanele unităților de măsură SI. Nu este asigurată recunoașterea la nivel regional și internațional a rezultatelor lucrărilor de verificări și etalonări.

### ***Probleme existente:***

- legislația în vigoare, cadrul instituțional și organizatoric nu corespund cerințelor actuale din domeniu și strategiei europene a Republicii Moldova;
- rezultatele lucrărilor de verificări și etalonări nu sunt recunoscute la nivel european și internațional;
- sistemul de etalonări este slab dezvoltat.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea, aprobarea și implementarea Legii metrologiei în redacție nouă cu transpunerea prevederilor legislației europene din domeniu;
- aderarea la Convenția Metrului;
- elaborarea unui plan de măsuri pentru dezvoltarea Sistemului de Etaloane;

– pregătirea suportului organizatorico-metodologic și instrumental pentru alinierea laboratoarelor de verificări și etalonări la cerințele europene.

***Priorități pe termen mediu:***

- crearea Sistemului de Etaloane al Republicii Moldova;
- asigurarea trasabilității măsurărilor și validarea procedurilor de etalonare prin intercomparări la nivel regional și internațional;
- semnarea Acordului de recunoaștere reciprocă a etaloanelor naționale (MRA) din cadrul Comitetului Unit al Organizațiilor Regionale de Metrologie ISRB (Joint Comitee of Regional Bodies);
- aderarea la Organizația Europeană Eurolab.

**6.1.4. Protecția și sănătatea consumatorilor**

Protecția și sănătatea consumatorilor se asigură prin reglementări tehnice, acte normative, standarde și proceduri de evaluare a conformității produselor care prevăd implementarea unui mecanism de control și supraveghere de stat pentru protecția vieții, sănătății, eredității și securității consumatorilor.

***Cadrul legislativ***

Cadrul legal al protecției și sănătății consumatorilor include:

- Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 – XV din 13.03.2003;
- Legea cu privire la standardizare nr. 590 – XIII din 22.09.1995;
- Legea metrologiei nr. 647 – XIII din 17.11.1995;
- Legea cu privire la evaluarea conformității produselor nr. 186 – XV din 24.04.2003;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la intensificarea activității de protejare a consumatorilor, nr. 1297 din 27.02.2001 ș.a.

Cadrul legal stabilește cerințe pentru protecția și sănătatea consumatorilor la toate etapele ciclului de viață a produsului, inclusiv drepturile fundamentale ale consumatorilor, obligațiile producătorului și prestatorului de servicii, organele abilitate cu funcții de protecție a consumatorilor ș.a.

Legislația în vigoare din domeniul dat asigură parțial protecția și sănătatea consumatorilor, în mare măsură, din cauza că majoritatea consumatorilor, fiind din categoria celor săraci, nu se includ activ în mișcarea de protejare a propriilor drepturi. Adăugător se cer eforturi susținute pentru alinierea cadrului legal la cerințele Uniunii Europene.

***Cadrul instituțional***

Conform legii privind protecția consumatorilor “Protecția drepturilor consumatorilor de către stat se realizează prin elaborarea și promovarea la nivel de stat a politicii în domeniul protecției drepturilor consumatorilor, elaborarea și aprobarea legilor și actelor normative în domeniu, prin organizarea și exercitarea controlului și supravegherii de stat asupra respectării legislației în domeniu, precum și cerințelor prescise sau declarate referitoare la produse, servicii”.

Cadrul instituțional include:

- Departamentul Standardizare și Metrologie;
- organe ale administrației publice centrale abilitate cu funcții de protecție a consumatorilor;
- autoritățile administrației publice locale cu atribuții de protecție a consumatorilor;
- asociațiile obștești pentru protecția consumatorilor.

Departamentul Standardizare și Metrologie elaborează și promovează politica statului în domeniul protecției drepturilor consumatorilor, coordonează activitatea organelor administrației publice cu drepturi de protecție a consumatorilor, efectuează controlul și supravegherea de stat în domeniul dat, aplică sancțiuni pentru produsul necorespunzător în baza reclamațiilor consumatorului, reprezintă Republica Moldova în organizațiile internaționale pentru protecția consumatorului.

Organele administrației publice abilitate cu funcții de protecție a consumatorilor stabilesc cerințe de inofensivitate și de calitate a produselor întru protecția vieții, sănătății, eredității și securității consumatorului.

Autoritățile administrației publice locale informează consumatorii și examinează reclamațiile acestora referitor la transportul local, serviciile comunale, colaborează cu organele și autoritățile cu atribuții de protecție a consumatorilor, informează autoritățile competente despre cazurile de constatare a produselor falsificate ș.a.

Asociațiile obștești pentru protecția consumatorilor înaintează în instanțele judecătorești acțiuni pentru protecția drepturilor consumatorilor și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de producerea și comercializarea produselor neconforme, să informeze consumatorii despre calitatea produselor, să înainteze autorităților administrației publice propuneri pentru modificarea legislației în vigoare ș.a.

Se cere de menționat că din toate componentele cadrului instituțional, la moment, numai Departamentul Standardizare și Metrologie activează cu o viziune și un scop bine determinat în domeniul protecției consumatorilor. Însă și în activitatea acestui organ public central sunt necesare schimbări esențiale în ceea ce privește planificarea și efectuarea controlului și supravegherii de stat, implicarea laboratoarelor de încercări în această activitate, conlucrarea cu celelalte părți ale cadrului instituțional și în primul rând cu asociațiile obștești pentru protecția consumatorilor.

#### ***Problemele existente:***

- cadrul legal nu este aliniat la cerințele UE;
- cadrul instituțional și organizatoric nu este bine ajustat și echilibrat;
- laboratoarele de referință pentru încercări ale produselor nu corespund cerințelor supravegherii de stat;
- impactul asociațiilor obștești și al autorităților administrației publice locale asupra procesului de protecție a consumatorilor este inadmisibil de mic.
- informarea nesatisfăcătoare a consumatorilor în ceea ce privește protejarea drepturilor lor.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- alinierea legii privind protecția consumatorilor, Legii cu privire la standardizare, Legii metrologiei, Legii cu privire la evaluarea conformității produselor, Hotărârii

Guvernului Republicii Moldova cu privire la intensificarea activității de protejare a consumatorilor și a altor acte normative la cerințele UE;

- crearea asociațiilor obștești pentru protecția consumatorilor în toate localitățile țării;

- organizarea conlucrării efective a organelor, autorităților și asociațiilor din cadrul instituțional al protecției consumatorilor;

- crearea unui mecanism eficient de informare a consumatorilor referitor la drepturile lor fundamentale.

***Priorități pe termen mediu:***

- transpunerea în legislația națională a Directivelor Europene 85/374/EEC cu privire la responsabilitatea pentru produse defectuoase, 2001/95/EEC cu privire la inofensivitatea generală a produselor, 1999/44/CEE cu privire la vânzarea bunurilor și garanțiile pentru consumatori și 93/13/EEC privind utilizarea clauzelor abuzive în contracte.

- crearea laboratoarelor de încercări pentru controlul și supravegherea de stat;

- acreditarea laboratoarelor de încercări și asigurarea recunoașterii rezultatelor încercărilor la nivel regional și internațional.

## **6.2. Prestarea serviciilor și dreptul de stabilire**

### **6.2.1. Piața energetică**

#### ***Cadrul juridic***

- Legea cu privire la energetică nr.1525 din 19 februarie 1998;
- Legea cu privire la concepția asupra privatizării întreprinderilor din sectorul electroenergetic nr. 63 din 25.06.1998;
- Legea cu privire la proiectul individual de privatizare a întreprinderilor din sectorul electroenergetic nr. 233 din 23.12.1998;
- Legea privind piața produselor petroliere nr.461 din 30.07.2001;
- Legea cu privire la energia electrică nr. 137 din 17.09.1998;
- Legea cu privire la gaze nr.136 din 17.09.1998;
- Legea privind ratificarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse cu privire la livrarea gazelor naturale în Republica Moldova și tranzitul lor pe teritoriul Republicii Moldova;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei energetice a RM până în anul 2010 nr. 360 din 11.04.2000;

#### ***Cadrul instituțional***

Conform legilor cu privire la energia electrică și gaz a fost creată Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică - organ independent care exercită funcția de reglementare a piețelor energiei electrice și a gazului.

#### ***Probleme existente***

La nivel de obiective strategice, politica energetică a Republicii Moldova totalmente corespunde priorităților majore ale politicii energetice europene. Legislația națională permite și favorizează liberalizarea piețelor energiei electrice și a gazelor naturale în țara noastră în conformitate cu desfășurarea acestui proces în Uniunea Europeană.

Legislația energetică actuală acoperă practic cele mai importante domenii, însă conținutul unor acte, precum și calitatea lor necesită o modificare și corelare în scopul îmbunătățirii lor.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- stabilirea regulilor clare cu privire la autorizarea construcției surselor de energie electrică și termică în țară.

***Este necesară reformularea, dar nu se spune cum***

#### ***Priorități pe termen mediu:***

- asigurarea accesului liber și nediscriminatoriu al consumatorilor și terțelor părți la rețelele de transport și de distribuție a energiei electrice și gazelor naturale;



- elaborarea și implementarea unui cadru unic și coerent cu privire la evidența consumului de energie și resurse energetice, bazat pe principiul responsabilității furnizorului de achiziționarea, instalarea, exploatarea instalațiilor de evidență;
- elaborarea mecanismului de rezolvare a disputelor apărute între participanții la piața energetică;
- asigurarea dreptului consumatorilor de energie electrică cu puterea de 100 kW și mai mult (consumatori eligibili) de a-și alege singuri furnizorii;
- dezvoltarea și asigurarea independenței reale a Agenției Naționale de Reglementare în Energetică;
- dezvoltarea ÎS Moldelectrica, care este Operatorul sistemului de transportare a energiei electrice și are ca subdiviziune de Serviciul Dispecerat Central – Operator de sistem;
- implementarea Proiectului Energetic II;
- diversificarea surselor de import a resurselor energetice;
- participarea la activitățile și programele / proiectele energetice ale structurilor internaționale, preocupate de elaborarea, implementarea și coordonarea politicilor energetice la nivel mondial, european și regional, cum sunt ONU, Consiliul Mondial al Energiei, Banca Mondială, Agenția Internațională pentru Energia Atomică, Secretariatul Cartei Energiei, Comisia Uniunii Europene, Comisia pentru Cooperarea Economică a țărilor Bazinului Mării Negre, Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est etc.

## 6.2.2. Transporturile

### *Transporturi rutiere*

Accesul la piață în cazul transporturilor rutiere internaționale de călători și mărfuri se face în conformitate cu tratatele și acordurile internaționale și acordurile interguvernamentale la care Republica Moldova este parte. În cazul în care nu există tratat sau acord, transporturile rutiere internaționale se efectuează conform condițiilor stabilite de statul, pe al cărui teritoriu agentul transportator efectuează transportul. În cazul transporturilor interne se aplică legislația internă.

Activitățile de transport auto se efectuează pe baza de licențe acordate de organele abilitate în conformitate cu Legea nr. 451-XV din 30 iulie 2001, modificată și completată prin Legea nr. 214-XV din 24 iunie 2004. Respectiva lege stabilește în articolul 8 că transportul de călători și transportul rutier internațional de mărfuri sunt activități supuse licențierii, licența pentru respectivele activități va fi eliberată pe un termen de 5 ani. Prevederile legii vor deveni aplicabile după șase luni din momentul publicării adică după 6 martie 2005.

Conform respectivei legi au fost elaborate și Condițiile de licențiere și lista documentelor suplimentare necesare să fie prezentate împreună cu cererea de licențiere, pentru unele tipuri de activități, aprobată prin Ordinul Camerei de Licențiere nr. 77-g din 10 septembrie 2004.

Pe lângă licența de activitate în domeniul transportului rutier, pentru fiecare gen de transport (transport călători, transport mărfuri, transport mărfuri periculoase, etc.) se eliberează autorizații (licențe) de activitate pentru fiecare autovehicul. Respectivele documente sunt eliberate de către AMTAI (Agenția Moldovei de Transport Auto

Internațional) o subdiviziune a MTC, la prezentarea de către operatorii de transport a cererii și documentelor necesare.

### ***Transporturi feroviare***

Transportul feroviar în republica Moldova este un monopol de stat. Un aspect destul de important îl constituie cadrul juridic de activitate monopolistă a statului în domeniul căilor ferate. Căile ferate în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 582 din 17 august 1995 sunt considerate monopol natural. Calitatea de monopol natural este atribuită căilor ferate din motiv de importanță majoră în economia statului. Cadrul juridic al Hotărârii date atribuie statului rolul de monopolist natural și oferă rolul de conducere autorităților centrale în cazul dat, Ministerului Transportului și Comunicațiilor (MTC). Calitatea de monopol este oferită agentului economic ÎS CFM prin drepturi exclusive de a desfășura activități economice și de a controla activitatea în domeniu transportului feroviar. Acest drept se referă la ambele aspecte: transport de încărcături și transport de pasageri.

Căile ferate naționale sunt organizate juridic în Întreprinderea de Stat Căile ferate ale Moldovei (ÎS CFM).

Statutul juridic al prezentei forme organizatorico-juridice este reglementat de Legea Republicii Moldova nr. 146-XIII din 16 iunie 1994 cu privire la întreprinderea de stat. Proprietar unic este Statul Republicii Moldova prin intermediul organului său administrativ. O serie de drepturi sunt oferite statului prin prezenta lege, care atribuie un caracter de subordonare a căilor ferate statului.

Conform legii, statul își exercită drepturile sale prin manager și are dreptul să numească și să elibereze, la prezentarea organului său administrativ, managerul întreprinderii (art. 6) și membrii consiliului de administrare. Prin prezentele prevederi managerul CFM este supus statului și reprezintă interesele lui. Art. 13 al Legii în discuție stabilește că pierderile sunt acoperite din fondul de rezervă al întreprinderii și dotații și/sau subsidii. Deci statul suportă pierderile întreprinderilor de stat prin lege. Aceeași Lege în art. 12, indică că întreprinderile de stat realizează mărfurile și serviciile sale la prețuri comerciale, iar în unele cazuri – la prețuri de stat.

În cazul căilor ferate, statul fixează tarifele pentru transportul de pasageri prin hotărâre de guvern, ceea ce, practic este un amestec direct în activitatea căilor ferate și o impunere de condiții din partea statului.

Legislația transporturilor feroviare ale Republicii Moldova nu prevede dreptul de acces la infrastructură. Nici o întreprindere de căi ferate străină (o altă structură națională nu există decât CFM) nu are dreptul de acces la infrastructura căilor ferate naționale.

Prin urmare căile ferate ale Republicii Moldova, se află sub controlul statului cel puțin la nivel de infrastructură. Serviciile transportului feroviar de pasageri sunt publice ca obligație a statului.

### ***Transporturi navale***

În cazul transporturilor navale în Republica Moldova actul normativ de bază care reglementează majoritatea problemelor din domeniu este Codul navigației

maritime comerciale al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.599 din 30.09.1999, cu modificările adoptate prin Legea nr.334 din 24.07.2003.

Articolul 4 al Codului stabilește dreptul de navigație maritimă comercială. Conform acestui articol pot desfășura navigație maritimă comercială persoanele juridice și fizice care au în proprietate, în folosință și/sau la dispoziție nave și care dețin, în cazurile stabilite de legislație, licențe, eliberate de autoritățile competente, pentru practicarea unei astfel de activități.

Dreptul de proprietate asupra navei apare în momentul înscrierii ei în registrul de stat al navelor al Republicii Moldova sau în catalogul naval al Republicii Moldova (art.21.).

Pentru a putea naviga pe apele interioare ale Republicii Moldova este necesar de a obține permisul de navigație. Permisul respectiv se acorda doar după ce se stabilește ca nava satisface exigențele de siguranța a navigației maritime, de ocrotire a vieții omenești pe mare și de protecție a mediului înconjurător, prevăzute de legislația națională și de convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte.

### ***Transporturi aeriene***

Transporturile aeriene sunt reglementate prin Legea aviației civile nr.1237-XIII din 9 iulie 1997 (modificat prin Legea nr. 251-XV din 19.06.2003). Pentru transportul aerian comercial de pasageri, bagaje, mărfuri și poștă operatori aeriени trebuie să posede un certificat valid de operator aerian și o autorizație de exploatare a rutei aeriene sau autorizație de zbor. Transporturile aeriene comerciale se efectuează prin curse regulate sau curse neregulate.

Certificatul de operator aerian sau autorizația de operator aerian se acordă de Administrația de Stat a Aviației Civile (ASAC) în baza dovezii că solicitantul a îndeplinit și se conformează tuturor cerințelor și condițiilor stabilite.

Autorizația de exploatare a rutei aeriene sau autorizația de zbor este eliberată unui operator aerian certificat. Condițiile de obținere a autorizației de exploatare a rutei aeriene sunt stabilite de către (ASAC).

Un operator aerian străin poate efectua operațiuni de transport aerian înspre și dinspre Republica Moldova în baza unei autorizații emise de ASAC în conformitate cu acordul internațional la care Republica Moldova este parte sau în interes public, cu condiția ca operatorul aerian să:

- dispună de un certificat valid de operator aerian;
- dispună de un certificat de navigabilitate a aeronavei;
- fie asigurat, în modul stabilit, în cazul unor eventuale daune cauzate de operațiunile de transport aerian;
- fie dotat cu un program adecvat de securitate aeronautică.

Autorizația eliberată operatorului străin poate fi suspendată sau revocată de ASAC, dacă operatorul străin nu respectă cerințele în baza cărora aceasta a fost eliberată.

### **6.2.3. Telecomunicații**

#### ***Cadrul legislativ***

#### Acte de ordin general:

- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
- Lista angajamentelor specifice ale Republicii Moldova în sfera serviciilor (GATS/SC/134, 01-6451) din cadrul Protocolului de aderare a Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului, alte acorduri internaționale din domeniu la care Republica Moldova este parte;
- Codul cu privire la contravențiile administrative, aprobat la 29 martie 1985;
- Codul Civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6.06.2002;
- Codul Fiscal al Republicii Moldova nr.1163-XIII din 24.04.97;
- Legea Republicii Moldova nr.845-XII din 03.01.92 cu privire la antreprenariat și întreprinderi;
- Legea Republicii Moldova nr.1265-XIV din 05.10.2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor;
- Legea Republicii Moldova nr.998-XII din 01.04.92 privind investițiile străine;
- Legea Republicii Moldova nr.440-XV din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere;
- Legea Republicii Moldova nr.1103-XIV din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței;
- Legea Republicii Moldova nr.906-XII din 29.01.92 cu privire la limitarea activităților monopoliste și dezvoltarea concurenței;
- Legea Republicii Moldova nr.588-XIII din 22.09.1995 privind mărcile și denumirile de origine a produselor;
- Legea Republicii Moldova nr.1344-XV din 3.10.2002 privind informațiile științifico-tehnologice;
- Legea Republicii Moldova nr.171-XIII din 06.07.94 cu privire la secretul comercial;
- Legea Republicii Moldova nr.106-XIII din 17.05.94 cu privire la secretul de stat;
- Legea Republicii Moldova nr.105-XV din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor;
- Hotărârea Departamentului standardizare și metrologie (Moldovastandard) nr.694-ST din 09.02.2000 privind Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei.

#### Acte specifice:

- Decretul Președintelui Republicii Moldova privind edificarea Societății informaționale în Republica Moldova nr. 1743/iii din 19 martie 2004;
- Hotărârea Guvernului nr. Din 26 mai 2004 „Cu privire la aprobarea Politicii naționale privind edificarea societății informaționale”;
- Ordinul Ministerului Transporturilor și comunicațiilor nr.8 din 23.01.2001 privind aprobarea Strategiei Naționale în domeniul telecomunicațiilor;
- Hotărârea Guvernului R.M. nr.975 din 13.09.2001 privind aprobarea Politicii naționale în domeniul telecomunicațiilor;
- Legea Republicii Moldova cu privire la telecomunicații Nr.520- XIII din 07.07.95;
- Legea Republicii Moldova nr.1069-XIV din 22.06.2000 cu privire la informatică;

- Legea Republicii Moldova nr.451-XV din 30.07.2001 privind licențierea unor genuri de activitate;
- Legea Republicii Moldova cu privire la audiovizual nr.603-XIII din 03.10.95;
- Legea Republicii Moldova nr.982-XIV din 11.05.2000 privind accesul la informație;
- Codul Penal al Republicii Moldova, Legea nr.985-XV din 18.04.2002;
- Legea Republicii Moldova nr.467-XV din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat;
- Regulamentul ANRTI nr. 05 din 30.04.2002 privind eliberarea licențelor în domeniul telecomunicațiilor și informaticii;
- Instrucțiunea ANRTI din 16.05.2001 privind modul de calcul și achitare a plății de reglementare de către titularii de licențe în domeniul telecomunicațiilor și informaticii;
- Hotărârea Guvernului R.M. nr. 323 din 18.03.2002 despre aprobarea Regulamentului cu privire la tarifele pentru serviciile publice de telecomunicații și informatică;
- Hotărârea ANRTI nr. 17/3 din 7.08.2001 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de soluționare a litigiilor dintre operatori, precum și cele dintre operatori și utilizatori, de către ANRTI;
- Planul național de numerotare, Aprobare de Ministrul Transporturilor și Comunicațiilor prin Ordinul Nr.72 din 08.04.2003;
- Procedura provizorie privind atribuirea resurselor de numerotare (Hotărârea Consiliului de administrație a ANRTI nr. 08 din 04 iulie 2002);
- Regulamentul Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică, aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr.843 din 17.08.2000;
- Regulamentul privind modul de soluționare a litigiilor dintre operatori, precum și cele dintre operatori și utilizatori de către Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică Nr.17/3 din 07.08.2001;
- Regulamentul cu privire la interconectare, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică Nr.02 din 13.03.2002;
- Regulamentul prestării servicii de telegraf, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică Nr.22 din 30.10.2001;
- Regulamentul prestării servicii de telefonie fixă. Compartimentul: Prestări servicii de telefonie fixă de bază urbană și rurală, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică Nr.18 din 16.08.2000;
- Regulamentul prestării servicii de telefonie mobilă celulară GSM, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică Nr.16 din 24.05.2001;
- Regulamentul cu privire la gestionarea numelor în domeniul de nivel superior .md, înregistrat la Ministerul Justiției Nr.196 din 19.02.2001;
- Regulamentul stațiilor de radiocomunicații din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Comunicațiilor și Informaticii Nr.1 din 11.12.1997;

- Regulamentul privind eliberarea licențelor în domeniul telecomunicațiilor și informaticii, aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRTI Nr. 5 din 02.05.2002;

- Hotărârea Guvernului nr. 95 din 05.02.2003 „Cu privire la dezvoltarea serviciului de telefonie mobilă celulară standardul GSM”;

- Hotărârea Guvernului HG nr. 598 din 31 mai 2004 „Cu privire la taxa pentru eliberarea licenței individuale de prestare a serviciilor de telefonie interurbană și/sau internațională”.

Aceste documente pot fi accesate pe pagina web [www.anrti.md](http://www.anrti.md).

Activitatea în domeniul telecomunicațiilor poate fi desfășurată în baza licențelor eliberate de Agentia Nationala pentru Reglementare in Telecomunicatii si Informatica (ANRTI) în conformitate cu Regulamentul cu privire la eliberarea licențelor. Durata medie de obținere a unei licențe de la ANRTI este de circa 7 zile și costă 1800 lei (cu excepția celor pentru telefonie mobilă, internațională și interurbană, costul cărora este nu mai mic de 1 milion de dolari SUA). Procedura de eliberare a licențelor este descrisă în Regulamentul menționat, amplasat pe pagina [www.anrti.md](http://www.anrti.md).

Conform Legii cu privire la licențiere costul licenței pentru telefonie mobilă și a celei pentru telefonie internațională este de minimum 1 milion dolari SUA. Guvernul a stabilit că mărimea taxei pentru eliberarea licenței de prestare a serviciilor de telefonie fixă interurbană și internațională va fi de 2 mln USD, iar pentru cea de a 3 licență GSM de 1 milion de dolari SUA. Titularul de licență trebuie să transfere echivalentul în lei a acestei sume pe un cont special deschis la Ministerul Finanțelor, în decurs de 30 zile din data luării deciziei de eliberare a licenței.

### ***Infrastructura***

Republica Moldova după nivelul de dezvoltare a infrastructurii ocupă locul 4 între țările CSI după Rusia, Ucraina și Belarusi și este aproape la același nivel cu România. Spectrul de servicii de telecomunicații și informatică: telefonie fixă (locală, interurbană și internațională), telefonie mobilă transmisiuni date, Internet, videoconferințe, ADSL etc.

### ***Telefonia fixă***

La data de 31 decembrie 2003 existau 13 companii autorizate să furnizeze servicii de telefonie fixă locală, dintre care doar două companii prestau servicii – Moldtelecom și Calea Ferată din Moldova. Moldtelecom-ul este operatorul dominant de telecomunicații fixe din țară, activitatea sa având cel mai important impact social și economic din sector.

Cu toate că se observă o creștere susținută în ultimii 10 ani, densitatea telefonică mai rămâne încă una dintre cele mai joase în Europa (la sfârșitul anului 2003 de 21,5% la 100 de locuitori), iar ponderea conexiunilor analogice încă este destul de mare. Jumătate din populația țării nu dispune de telefon fix la domiciliu, ceea ce influențează negativ calitatea vieții acestor cetățeni.

Regimul interconectării cu rețeaua publică de telefonie fixă, pe care o operează compania Moldtelecom S.A. se realizează în conformitate cu Regulamentul cu privire

la interconectare. Astfel, S.A. Moldtelecom are obligația de a permite interconectarea la toate punctele rețelei sale unde acest lucru este fezabil din punct de vedere tehnic, respectiv la toate comutatoarele locale și la cele de tranzit, în vederea realizării interconectării la nivel local sau național.

De asemenea, S.A. Moldtelecom are obligații privind transparența, nediscriminarea precum și privind punerea la dispoziția oricărui operator, care solicită interconectarea, toate serviciile și informațiile necesare în vederea realizării interconectării, inclusiv serviciul de colocare și celelalte resurse tehnice necesare instalării, conectării, funcționării și întreținerii corespunzătoare a echipamentelor colocate.

Cu toate că S.A. Moldtelecom publică Oferta de Referință de Interconectare(ORI) pe pagina de Internet [www.moldtelecom.md](http://www.moldtelecom.md), procedurile de interconectare durează mult și sunt anevoioase datorită procedurilor interne ale Moldtelecom-ului.

### ***Telefonia mobilă***

Actualmente, există doi operatori licențiați ce furnizează servicii de telefonie celulară mobilă standard GSM. De asemenea, există un operator neautorizat oficial CDMA în regiunea Transnistreană „Interdnestrom” cu circa 35000 abonați.

Aria de acoperire a rețelei fiecăruia dintre cei doi operatori de telefonie mobilă, la finele anului 2003 – Voxtel S.A. și Moldcell S.A. – depășește 66% din teritoriu și 79% din populație. Cu toate acestea, penetrarea telefoniei mobile rămâne a fi cea mai scăzută în comparație cu nivelul țărilor candidate la intrarea în UE (13,2% la finele anului 2003) potențialul rămânând foarte ridicat.

Conform Strategiei de dezvoltare a sectorului de telecomunicații aprobate în anul 2001, obiectivul principal al Guvernului în domeniul telecomunicațiilor este asigurarea accesului majorității populației și agenților economici la întreaga gamă de servicii moderne la prețuri suportabile.

Pentru realizarea acestor scopuri guvernul și-a propus următoarele sarcini:

- atingerea către anul 2005 a unei rate de penetrare a telefoniei fixe de 25% (linii telefonice la 100 locuitori);
- construirea în anii 2005-2007 în zonele rurale a circa 151 mii linii telefonice;
- finalizarea rebalansării tarifelor pentru serviciile telefonice de bază;
- asigurarea calității corespunzătoare a serviciilor oferite;
- implementarea metodelor moderne de operare, inclusiv managementul calității.

Elementele principale ale strategiei reprezintă:

- atragerea de noi investiții din surse externe și interne;
- reorganizarea pe baze comerciale a structurilor operaționale existente;
- îmbunătățirea managementului.

### ***Probleme de ordin legislativ***

În general cadrul legal și reglementar existent permite activitatea în domeniu. Totuși, legislația și reglementările în vigoare cer o îmbunătățire substanțială a anumitor prevederi și, în primul rând, armonizarea cu legislația Uniunii Europene în domeniu. De asemenea, lasă mult de dorit aplicarea legilor și reglementărilor față de toți în mod egal și nediscriminatoriu independent de tipul de proprietate.

Analiza cadrului legal și reglementar arată prezența următoarelor probleme, care complică dezvoltarea telecomunicațiilor:

- Instabilitatea legislației, modificările dese ale legislației au un impact negativ asupra dezvoltării businessului, mai ales în plan strategic.
- Înregistrarea mărcii comerciale durează foarte mult timp – până la un an.
- Legea cu privire la proiectul de privatizare a întreprinderii Moldtelecom conține prevederi care nu mai corespund situației actuale din piața comunicațiilor electronice.
- Procedura de licențiere, care în fond nu oferă nici o garanție privind calificarea profesională și pregătirea companiei pentru a presta servicii TIC, este obligatorie și de lungă durată.
- Resursele financiare de creditare sunt scumpe.

### ***Probleme de ordin general***

- Lipsa investițiilor masive în infrastructură din cauza situației economice în țară.
- Procedura de interconectare cu operatorul dominant complicată și de lungă durată, tarifele, inclusiv cele de colocare sunt foarte mari pentru a fi considerate încurajatoare.
- Organele de stat se implică în activitatea cotidiană a operatorilor de stat.
- Există protecționismul față de Moldtelecom din partea organelor de stat de politică și reglementare în domeniu, tratarea neegală a operatorilor din partea statului.

### ***Cadrul instituțional***

Cadrul instituțional al sectorului telecomunicațiilor din Republica Moldova la etapa actuală este format din 6 organe ale administrației publice centrale, cărora Guvernul le-a delegat funcțiile de implementare a politicii sale în domeniu, dreptul de inițiativă legislativă, precum și de reglementare și control pe piața serviciilor. Acestea sunt după cum urmează:

- Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor (cu Inspectoratul de Stat al Comunicațiilor);
- Comisia de stat pentru frecvențe radio ;
- Departamentul Tehnologii Informaționale (DTI);
- Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI);
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului.

De asemenea, un rol important în reglementarea serviciilor informaționale îl joacă autoritățile publice locale, adică primăriile cu structurile lor (organele Centrului de medicină preventivă, organele de poliție).

Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor (MTC) este autoritatea care realizează politica Guvernului în domeniul telecomunicațiilor și determină strategia de



dezvoltare a acestui domeniu, abilitata sa supravegheze respectarea cadrului legislativ, sa coordoneze tehnic si metodologic activitatea operatorilor din sfera telecomunicatiilor.

Comisia de Stat pentru Frecvente Radio (CSFR) elaboreaza si promoveaza politica de stat privind distribuirea si utilizarea spectrului de național frecvente radio si pozitiiilor orbitelor geostationare și gestionează spectrul national de frecvente radio. Comisia activează conform Regulamentului CSFR, aprobat de către Guvern. CSFR aproba Tabelul National al benzilor de frecvente radio pentru necesitatile civile, de aparare si de securitate, precum si modul de repartizare a frecventelor in benzile de utilizare comună.

Departamentul Tehnologii Informaționale (DTI) este organul central de specialitate al administrației publice care, pe lângă activitățile legate ținerea diverselor registre de stat, de înregistrare a populației, întreprinderilor și organizațiilor, mijloacelor de transport etc. în R.M., exercită următoarele funcții în domeniul TI:

(1) elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul informatizării, creării și implementării noilor tehnologii informaționale etc.;

(2) elaborarea bazei normative de drept în domeniul informatizării;

(3) elaborarea și coordonarea realizării strategiilor de dezvoltare a spațiului informațional, programelor de stat, etc.;

(4) participarea la elaborarea programelor investiționale de stat în domeniul informatizării;

(5) elaborarea concepției de formare și utilizare a resurselor informaționale de stat, crearea și exploatarea sistemelor informaționale departamentale și teritoriale ale organelor administrației publice etc.;

(6) analiza stării și tendinței de dezvoltare a piețelor naționale și internaționale de resurse și servicii informaționale etc.;

(7) organizarea colaborării și coordonării relațiilor științifico-tehnice în domeniul informatizării cu organizațiile internaționale și țările străine;

(8) certificarea calității resurselor și serviciilor informaționale, sistemelor informaționale etc.;

(9) contribuirea la formarea pieței de comerț electronice; (10) coordonarea activității de pregătire și ridicare a nivelului profesional al specialiștilor din sfera informatizării.

DTI este parte la inițiativa „Europa de sud-est electronică” (în cadrul Pactului de stabilitate pentru Europa de sud-est) și are reprezentant la Consiliul Coordonator al țărilor membre CSI pentru informatizare în cadrul Comunității Regionale pentru Comunicații.

Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI) este autoritate publică centrală de reglementare a pieței serviciilor în domeniul telecomunicațiilor și informaticii, este independentă de operatori și de producători din domeniul telecomunicațiilor și informaticii, precum și de Guvern (cu unele excepții).

Principalele atribuții ale ANRTI în domeniul TI sunt:

(1) asigurarea domeniului telecomunicațiilor și informaticii cu documente de reglementare și standarde tehnice în conformitate cu legislația în vigoare și cu strategia de dezvoltare a telecomunicațiilor;

(2) activitatea de acordare, suspendare / retragere, prelungire a licențelor și autorizațiilor în domeniul respectiv etc.;

(3) controlul și contracararea acțiunilor îndreptate împotriva concurenței în domeniu respectiv;

(4) aprobarea tarifelor pentru serviciile publice de telecomunicații și informatice, în cazul când operatorul deține o poziție dominantă pe piața acestor servicii;

(5) reglementarea gestionării domeniului de nivel superior „.md”;

(6) stabilirea principiilor și regulilor de interconectare a rețelelor;

(7) asigurarea condițiilor egale de acces la rețelele de telecomunicații și informatică tuturor utilizatorilor, precum și garantarea accesului liber la transmiterea informațiilor prin rețelele publice de telecomunicații și informatică, indiferent de tipul proprietății lor;

(8) monitorizarea și controlul calității serviciilor de telecomunicații și informatice și a corespunderii lor condițiilor stipulate în licențe, prevederilor legale, actelor normative etc.;

(9) aplicarea sancțiunilor, inclusiv amenzilor, în chestiunile ce țin de competențele sale, în modul stabilit de lege.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) este autoritatea publică autonomă care reglementează activitatea în domeniul audiovizualului. CCA eliberează licențe de emisie și monitorizează activitatea radiodifuzorilor.

Inspectoratul de Stat al Comunicatiilor (ISC) este autoritatea de stat imputernicită să exercite pe teritoriul Republicii Moldova controlul asupra mijloacelor radioelectronice, ce emit unde electromagnetice și sunt preconizate pentru scopuri civile, precum și controlul prezentei marilor și certificatelor de conformitate a echipamentelor și cablurilor din domeniul telecomunicațiilor și informaticii. Acest organ efectuează planificarea, coordonarea, inclusiv la nivel internațional, gestionarea, monitorizarea frecvențelor radio, coordonarea instalării și monitorizarea pe teritoriul Republicii Moldova a echipamentelor, ce emit unde electromagnetice. Inspectoratul de Stat al Comunicatiilor este în drept să exercite, în limitele competenței sale, controlul respectării legislației în domeniul comunicațiilor, să aibă acces la documentația ce ține de activitatea în acest domeniu, în modul stabilit de legislație.

Cadrul instituțional existent asigură într-o anumită măsură funcționarea sectorului, însă următoarele probleme crează obstacole în dezvoltarea societății informaționale:

- Procedura de înregistrare a întreprinderii durează circa 27,6 zile (Studiu ARIA- 2004) implicând costuri medii de circa 151 USD (14% constituie plățile neoficiale) și de deschiderea a afacerilor durează circa 2 luni și implică costuri de circa 522 USD.

- Responsabilitățile celor 2 organe de stat: MTC și DTI care elaborează și implementează Politica Guvernului în domeniu (telecomunicațiile și tehnologiile informației) nu pot fi divizate cert datorită convergenței tehnologiilor,

- ANRTI nu are independență deplină față de Guvern (bugetul ANRTI este aprobat de Guvern, Regulamentul privind tarifele sunt consultate cu Guvernul, Membrii Consiliului de Administrație de asemenea sunt numiți de Guvern),

- Sunt într-o anumită măsură confuze responsabilitățile MTC, ANRTI și ISC în procesul de eliberare a licențelor, care necesită utilizarea frecvențelor (legea nu divizează clar aceste responsabilități),

- Se observă implicarea directă a organelor de politică (ministerelor) în activitatea de management economico-financiar și a resurselor umane a întreprinderilor subordonate, ceea ce reduce la net eforturile de eficientizare a activității întreprinderilor
- Din punct de vedere legal și instituțional există confuzii în procedura de eliberare a licenței tehnice pentru posturile de radio și televiziune
- De câțiva ani CSFR nu funcționează și nu se rezolvă probleme stringente de utilizare eficientă a spectrului.

***Priorități pe termen scurt:***

- înlocuirea procedurii de eliberare a licențelor pe activitate în domeniul TIC (în afara cazurilor când se utilizează resurse limitate) cu procedura de notificare;
- modificarea Legii Audiovizualului referitor la procedura de eliberare a licenței tehnice;
- excluderea prin lege a autorizării unei și aceleiași activități de către 2 sau mai multe autorități publice. A se prevedea procedura de adresare a solicitantului într-un singur loc, iar instituțiile publice să colaboreze între ele fără participarea solicitantului la pefrectarea licenței sau autorizației (toată procedura la un singur ghișeu);
- implementarea liberalizării tuturor piețelor, determinând statutul operatorului național de telefonie fixă Moldtelecom (și ale altor operatori cu putere semnificativă), în cadrul unei formule, care ar asigura condiții concurențiale egale tuturor operatorilor și care să excludă barierele de intrare pe piață a noilor operatori;
- finalizarea rebalansării tarifelor companiei „Moldtelecom”, menținând accesul la serviciile acesteia a păturilor sărace ale populației;
- asigurarea accesului universal. Elaborarea și implementarea pachetului minim de servicii, accesibil tuturor categoriilor de consumatori, și a mecanismului compensații financiare pentru operatori;
- finalizarea implementării Planului Național de Numerotare;

***Priorități pe termen mediu:***

- specificarea și divizarea prin lege a funcțiilor fiecărui organ de stat responsabil pentru sectorul telecomunicațiilor;
- reglementarea sectorului telecomunicațiilor prin asigurarea competiției reale la toate tipurile de servicii;
- ridicarea nivelului de independență, creșterea puterii și îmbunătățirea eficienței Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI);
- extinderea și modernizarea infrastructurii informaționale în vederea reducerii decalajelor existente rural-urban;
- asigurarea condițiilor de interconectare a rețelelor de telecomunicații de toate tipurile, în vederea extinderii concurenței asupra infrastructurii. Aceste condiții urmează a fi impuse și monitorizate continuu de către ANRTI prin formularea și aprobarea cerințelor armonizate față de standarde tehnice, termeni de operare și utilizare a rețelelor, și prin auditul prețurilor de interconectare și a metodelor de calcul al costurilor ce stau la baza acestora;
- asigurarea concurenței loiale și a condițiilor egale, nediscriminatorii pentru toți „actorii” din domeniul;

- dezvoltarea și extinderea infrastructurii telecomunicațiilor necesare pentru prestarea accesului în bandă largă și altor servicii avansate.

#### **6.2.4. Asigurari**

Moldova a moștenit un sistem rudimentar de reglementare a sectorului de asigurari, care deja da semne de inertie și care fără un efort considerabil de restructurare poate pune în pericol dezvoltarea normală a economiei naționale. Totodată Republica Moldova una din primele țări din spațiul ex-sovietic a introdus asigurarea obligatorie a responsabilității civile auto. De asemenea una din primele țări CSI a aderat la sistemul internațional de asigurare a responsabilității civile auto « Carte Verde ». În cadrul procesului de aderare la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) Moldova și-a liberalizat accesul pe piața de servicii de asigurare asumându-și angajamente de a menține comerț liber în acest domeniu la toate modurile de prestare a serviciilor de asigurare. Ca urmare, compania internațională QBE a investit în compania de asigurare ASITO, fiind astfel primul investitor străin în acest domeniu în Moldova. După aceea au urmat și alți investitori dar mult mai modesti.

Ultimele mișcări în domeniul reformării sectorului de asigurari, manifestate de structurile guvernamentale responsabile de reglementarea sectorului de asigurari ne indică o evoluție pozitivă în ceea ce privește dezvoltarea acestui fel de servicii în Moldova. Printre acestea putem evidenția adoptarea concepției de dezvoltare a sectorului de asigurari pe termen mediu, implementarea unui nou set de măsuri prudențiale de către organul de supraveghere a asigurărilor, precum și consolidarea pieței de asigurari prin ridicarea capitalizării companiilor autohtone. În aceeași ordine de idei putem menționa și divizarea asigurărilor de viață de restul tipurilor de asigurări, precum și înaintarea proiectului nou de lege cu privire la reglementarea a pieței de asigurare a responsabilității civile auto.

#### ***Cadrul legislativ***

Cadrul legal în domeniul asigurărilor în Republica Moldova îl constituie următoarele acte legislative și normative :

- Legea Republicii Moldova cu privire la asigurari nr. 1508 – XII din 15.06.1993 cu modificari ;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la deducerea mijloacelor din rezerva de prime a asigurărilor pe termen lung și a fondului de asigurare a pensiilor Nr.483 din 04.05.1998;

- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea și punerea în aplicare grupelor suplimentare de conturi și conturi de gradul I pentru contabilitatea financiară a organizațiilor de asigurare din Republica Moldova Nr. 53 din 14.04.1998 ;

- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor despre aprobarea regulamentului privind modul de efectuare a operațiilor de reasigurare, Nr. 21 din 22.02.1999

- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la regulile de formare a rezervelor tehnice pe tipurile de asigurare în afara de cele de viață, Nr. 123 din 29.10.1997 ;

- Ordinul Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea regulilor de plasare a fondurilor și rezervelor de asigurare, Nr. 77 din 11.06.2001 ;
- Regulamentul Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la modul de eliberare a licențelor pentru desfășurarea activității de asigurare în Republica Moldova, din 17.11.1995 ;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă a deținătorilor de autovehicule și vehicule electrice urbane, Nr. 956 din 28.12.1994 ;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea regulamentului privind condițiile de asigurare obligatorie de asistență medicală a cetățenilor străini și apatrizilor aflați în Republica Moldova. Nr. 43 din 21.01.2002 ;
- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la condițiile de asigurare și metodologia temporară de calculare a tarifelor de asigurare, nr. 24 din 31.03.1997
- Ordinul Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea metodologiei temporare a calculării mărimii normative a corelației dintre valoarea activelor proprii și obligațiilor de asigurare asumate ale asigurătorului. Nr. 81 din 11.12.1996 ;
- Ordinul Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea regulilor de plasare a fondurilor și rezervelor de asigurare, Nr. 77 din 11.06.2001 ;
- Ordinul Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la calcularea activelor nete ale organizațiilor de asigurări, Nr. 64 din 11.06.2001 ;
- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea listei bunurilor materiale, care pot fi primite în calitate de prime de asigurare, Nr. 75 din 30.07.1997 ;
- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la aprobarea regulamentului privind fondul pentru măsurile preventive ale organizațiilor de asigurare, Nr. 09 din 28.01.2002 ;
- Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă a transportatorilor față de călători, Nr. 1553 din 25.02.1998 ;
- Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor cu privire la modificarea formei specializate nr.5 «darea de seamă cu privire la dormarea și utilizarea rezervelor de asigurare », nr. 156 din 20.11.1998 ;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea regulamentului, structurii și personalului scriptic ale serviciului de stat pentru supravegherea asigurărilor, Nr. 77 din 08.02.1996.

### ***Cadrul instituțional***

Cadrul instituțional de reglementare a activităților de asigurare în Republica Moldova îl putem clasifica în două categorii:

- a. guvernamentale
- b. non-guvernamentale

Din categoria celor guvernamentale putem spune că în prezent sarcina de reglementare a acestui sector îi este atribuită Ministerului Finanțelor, în subordinea

căruia se află Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Asigurarilor și Fondurilor Nestatale de Pensii.

În categoria structurilor neguvernamentale ce reglementează unele activități de asigurări este Agenția Națională a Asiguratorilor "ARCA" și Asociația Națională a asiguratorilor "ASONAMO". Din aceste două instituții ARCA activează în calitate de birou național în sistemul Carte Verde și este recunoscută oficial în această calitate de către Guvern.

### ***Probleme existente***

Ținând cont de subdezvoltarea acestui sector în economia Republicii Moldova, se poate vorbi de un șir de probleme existente care necesită o abordare sistematică din partea guvernării.

În primul rând, există necesitatea perfecționării cadrului legal. În contextul vectorului integrării europene declarat de Republica Moldova, necesitatea ajustării prioritare la normele și standardele europene devine o sarcină primordială. În același timp, trebuie să recunoaștem că această sarcină se prezintă extrem de dificilă luând în considerație nivelul de trai foarte scăzut al populației, care nu va putea să suporte un nivel înalt al tarifelor de asigurare.

De aici reiese al doilea set de probleme – cele ce țin de o capitalizare foarte joasă a companiilor de asigurări și, respective, o capacitate mică de absorbție a riscurilor pe piața locală. Cu toate că în ultimul an s-au observat mișcări considerabile în direcția consolidării pieței de asigurări (reducerea numărului de operatori și mărirea capacității lor financiare), aceasta rămâni, totuși, la un nivel mult sub cel chiar a țărilor vecine cu un nivel comparabil de PIB pe cap de locuitor.

Toate acestea nu vor putea fi soluționate fără o întărire serioasă a cadrului instituțional și formării resurselor umane necesare. În prezent structurile guvernamentale duc o lipsă acută de specialiști în domeniu, care face sarcina reformării asigurărilor o sarcină insurmontabilă pentru atingerea unei eficiențe scontate.

Pe de altă parte nu există nici o instituție a asiguratorilor care să reprezinte adecvat interesele acestora, datorită lipsei unei cooperări dintre diverși operatori pe piață. Ca rezultat, relația stat-sectorul privat este una slabă în domeniul asigurărilor.

La șirul de probleme existente se mai adaugă și imaginea deteriorată a sectorului în opinia publică, care din motive obiective și subiective a pierdut încrederea în sistemul de asigurare, în special cel al asigurării de viață.

### ***Priorități pe termen scurt***

În perspectivă imediată trebuie să fim conștienți pe resursele limitate existente și pe realitățile în ce privește dezvoltarea companiilor de asigurări și potențialului de cumpărare a populației. De aceea măsurile adoptate vor avea drept scop pregătirea terenului pentru reforme mai profunde. Cu acest scop două obiective trebuie atinse în termen scurt:

- a. crearea bazei pentru un mecanism de piață de reglementare a asigurărilor prin eliminarea elementelor administrative de control al politicii tarifare;
- b. întărirea cadrului instituțional și pregătirea cadrelor.

Pentru primul obiectiv următoarele acțiuni vor fi necesare:

- optimizarea cadrului legal ce reglementează sectorul de asigurări în baza unei strategii integrate de reformare a ramurii în baza proiectului nou de lege „cu privire la asigurări”, luând în considerație că legea de bază în acest domeniu care a fost adoptată mai bine de un deceniu în urmă este depășită și nu mai corespunde cerințelor actuale,
- adoptarea proiectului de lege cu privire la asigurarea responsabilității civile auto – ca una din cele mai mari domenii de asigurare în prezent în Moldova. Aceasta va permite ridicarea la nivel de lege mecanismul de reglementare a acestui gen de asigurări, inclusiv și asigurările de tip „carte verde”.

Pentru cel de-al doilea obiectiv vor fi necesare următoarele:

- crearea organului independent de reglementare a asigurărilor de tipul celor create deja pentru domeniile energetică și telecomunicații;
- mărirea numărului de personal calificat pentru organul de reglementare a asigurărilor, precum și a altor instituții cu implicare în acest domeniu;
- atragerea proiectelor de asistență tehnică în domeniu pentru a însuși experiența statelor cu un sector de asigurări dezvoltat.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

Într-o perspectivă medie este necesar de ținut cont de vectorul și ritmul dezvoltării economice a țării în general pentru a ajusta corespunzător pașii de reformare a sectorului de asigurări. În același context se înscrie și armonizarea legislației în domeniu cu normele europene. Următoarele elemente vor fi necesare de examinat:

- implementarea prevederilor directivelor de bază ale UE în domeniul asigurărilor;
- ridicarea graduală a nivelului de capitalizare a companiilor de asigurări (de viață și non-viață) până la un nivel minim acceptat în regiune și ulterior în UE;
- introducerea unor norme prudențiale și de solvabilitate corelate cu cele ale UE;
- ajustarea graduală a tarifelor la un nivel similar cu statele din regiune și ulterior din UE;
- ridicarea graduală a nivelurilor responsabilității în cazul daunelor materiale;
- introducerea unor cerințe față de structura și personalul companiilor de asigurări, similare cu cele pentru angajații sectorului bancar, inclusiv introducerea licențierii specialiștilor de bază;
- ridicarea rolului departamentelor de actuariat în companiile de asigurare, în special în cazul asigurărilor de viață;
- perfecționarea legislației privind reasigurarea sistemului de asigurări.

#### **6.2.5. Servicii bancare**

##### ***Cadrul legislativ***

Stabilitatea financiară a băncilor în mare măsură depinde de cadrul legal, în baza căruia își desfășoară activitatea. Activitatea băncilor se reglementează prin Legea instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995, Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei nr.548-XIII din 21 iulie 1995 și Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134-XIII din 02.04.1997.

În conformitate cu prevederile legislației bancare (Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei, Legea instituțiilor financiare), Banca Națională a creat mecanismul de supraveghere și reglementare a activității bancare, care se efectuează prin intermediul impunerii unui șir de cerințe stipulate în regulamentele elaborate de către Banca Națională a Moldovei.

Toate regulamentele prudențiale sunt plasate pe pagina WEB a Băncii Naționale a Moldovei pe adresa [www.bnm.org](http://www.bnm.org).

E de menționat că în procesul evaluării sistemului bancar, efectuat în 2004 în cadrul programului FSAP (la care și-au dat concursul experți ai Băncii Mondiale, Fondului Monetar Internațional, unor bănci centrale ale statelor dezvoltate din uniunea Europeană și SUA) s-a constatat că legislația bancară în vigoare corespunde cerințelor actuale și este în concordanță cu Directivele Uniunii Europene și practica general acceptată în domeniul bancar.

### ***Cadrul instituțional***

În Republica Moldova este format un sistem bancar, adecvat mecanismelor de piață, care este constituit din două nivele: Banca Națională a Moldovei și băncile comerciale.

Banca Națională a Moldovei, fiind banca centrală a statului, este unica instituție care autorizează, supraveghează și reglementează activitatea instituțiilor financiare în conformitate cu drepturile conferite prin Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei. Ca urmare, în conformitate cu legea menționată, Banca Națională, în scopul autorizării, supravegherii și reglementării activității băncilor, este împuternicită:

Să emită actele normative necesare și să ia măsurile convenite pentru a-și exercita împuternicirile și atribuțiile ce decurg din prezenta lege, prin acordarea de licențe instituțiilor financiare și elaborarea de standarde de supraveghere a acestora și să stabilească modul de aplicare a actelor normative și măsurilor menționate.

Să efectueze, prin intermediul funcționarilor săi sau al altor specialiști antrenați în acest scop, controale asupra tuturor instituțiilor financiare, precum și să examineze registrele, documentele și conturile acestora, condițiile la care își desfășoară activitatea și respectarea de către aceste instituții a legislației.

Să ceară oricărui salariat dintr-o instituție financiară să furnizeze Băncii Naționale informațiile necesare în scopul supravegherii și reglementării activității instituțiilor financiare.

Să impună oricărei instituții financiare măsuri de remediere sau să aplice sancțiunile prevăzute de Legea cu privire la instituțiile financiare, dacă instituția financiară sau salariații ei:

- au încălcat legea menționată sau vreun act normativ al Băncii Naționale;
- au încălcat vreo obligațiune fiduciară;
- s-au angajat în operațiuni riscante sau incorecte ale instituției financiare sau ale oricăreia din sucursalele ei.



Banca Națională a Moldovei este formată din departamente, direcții, servicii și alte subdiviziuni și este condusă de Consiliul de administrație, care este alcătuit din cinci membri: guvernatorul Băncii Naționale, prim-viceguvernatorul Băncii Naționale și trei viceguvernatori ai Băncii Naționale. Prin intermediul Departamentului reglementare și supraveghere Banca Națională efectuează reglementarea și supravegherea băncilor.

În prezent în Republica Moldova activează 16 bănci, care sunt organizate sub formă de societăți pe acțiuni și activează pe principii competitive, dispunând de independență juridică, operațională, financiară și administrativă.

Băncile desfășoară activități financiare în limita autorizației acordate acestora de către Banca Națională a Moldovei (în condițiile Legii instituțiilor financiare).

Băncile străine pot desfășura activități pe piața financiară a Republicii Moldova în aceleași condiții ca și băncile autohtone.

Pe parcursul anului 2004 s-a menținut o tendință pozitivă de dezvoltare a sistemului bancar. Astfel, activele pe sistem la situația din 31.07.2004 au alcătuit 10887.6 mil. lei, sporind față de începutul anului 2004 cu 604.6 mil. lei (5.9 la sută). Capitalul normativ total la aceeași situație a atins valoarea de 2265,6 mil. lei și a înregistrat o creștere comparativ cu începutul anului 2004 cu 236.4 mil. lei (11.7 la sută). Obligațiunile băncilor comerciale au alcătuit 8495.0 mil. lei sau cu 369.9 mil. lei (4.6 la sută) mai mult față de începutul anului.

### ***Problemele existente***

Banca Națională a Moldovei își dezvoltă permanent funcția de supraveghere bancară, care are ca scop asigurarea bunei funcționări a sectorului financiar al Republicii Moldova bazat pe un sistem puternic și competitiv orientat spre relațiile de piață și prevenirea oricărui risc dependent de sistem.

În scopul susținerii dezvoltării stabile a sistemului bancar este necesară perfecționarea continuă a sistemelor de control intern, care au menirea de a ridica gradul de protejare a intereselor deponenților, a băncilor și a clientelei acestora prin controlul respectării de către bănci a legislației în vigoare, minimizarea riscurilor activității financiare, reglementarea conflictelor de interese, asigurarea unui nivel necesar de securitate, care ar corespunde caracterului și volumului operațiunilor efectuate de către bănci. Sistemul de control intern al băncilor trebuie să asigure situația în care veniturile sporesc profitul, cheltuielile sunt autorizate și efectuate conform destinației, activele sunt adecvat protejate, obligațiunile sunt înregistrate corect și riscurile sunt limitate.

Băncile continuă să suporte deficit de resurse pe termen mediu și lung, ceea ce în mare măsură reține creditarea economiei pe termen lung în scopuri investiționale. Din cauza riscurilor înalte la creditare, precum și insuficienței instrumentelor investiționale (obligațiuni corporative, titluri comerciale, certificate bancare de depozit, etc.), băncile comerciale preferă să plaseze banii atrași de la clienți în hârtii de valoare de stat, astfel, conducând implicit la reducerea finanțării economiei naționale. O sporire a creditării este posibilă doar cu asigurarea unor condiții favorabile pentru stimularea cererii de bani din partea economiei naționale. Una din aceste condiții de bază este stabilitatea monedei naționale, asigurarea căreia este scopul principal al Băncii Naționale în cadrul implementării politicii sale monetare.

În prezent băncile comerciale exercită unele funcții improprii activității bancare (urmărire (control) a repatrierii mijloacelor bănești, mărfurilor și serviciilor aferente tranzacțiilor economice externe). În opinia comunității bancare din Republica Moldova, atribuirea băncilor comerciale a funcțiilor menționate nu corespunde statutului băncilor (de agenți economici) și impune băncile comerciale de a suporta cheltuieli suplimentare. Luând în considerare că într-un stat de drept funcțiile de control asupra activității agenților economici pot fi exercitate doar de către un organ de stat este necesară transmiterea acestor funcții unor organe de stat de competența cărora ține efectuarea controlului activității agenților economici.

O importanță majoră în domeniul sistemului național de plăți o va avea implementarea și asigurarea aplicării în continuare a instrumentelor și modalităților de plată fără numerar în toate domeniile economiei naționale. În prezent, la efectuarea plăților de către populație se utilizează pe scară largă numerarul, în timp ce ponderea instrumentelor de plată fără numerar este nesemnificativă.

### ***Priorități pe termen scurt***

În scopul menținerii stabilității și consolidării sistemului bancar, Banca Națională a Moldovei va promova în continuare o politică de stimulare a dezvoltării prudente a sistemului bancar prin:

- supravegherea respectării de către băncile comerciale a cerinței minime față de capital stabilită de către BNM. Față de băncile al căror capital va fi mai jos de nivelul prevăzut de lege vor fi aplicate acțiuni în conformitate cu legislația în vigoare;

- supravegherea implementării de către băncile comerciale a unor sisteme adecvate și eficiente de control intern, ce vor contribui la creșterea gradului de competitivitate a băncilor și minimizarea riscurilor aferente activității lor, inclusiv majorarea gradului de transparență a acționarilor acestora;

- creșterea disciplinei de piață și a credibilității sistemului bancar ca urmare a examinării periodice a informațiilor dezvăluite de către bănci și, la necesitate, impunerea măsurilor de rigoare pentru asigurarea plenitudinii, oportunității și corectitudinii acestora;

- supravegherea băncilor, având ca scop verificarea existenței și realizării în cadrul sistemelor de control intern a procedurilor de stabilire a tipului relațiilor, inclusiv activității în comun dintre debitorii și proprietarii băncii pentru a minimiza riscurile aferente activității de creditare.

### ***Priorități pe termen mediu***

Banca Națională a Moldovei, în vederea asigurării stabilității și consolidării sectorului bancar, va întreprinde următoarele măsuri:

- se va determina în continuare necesitatea majorării cerinței față de capitalul băncilor, luând în considerație standardele Uniunii Europene;

- se vor dezvolta în continuare reglementările prudențiale și metodele de supraveghere bancară în conformitate cu standardele general acceptate de domeniu;

- perfecționarea în continuare de către băncile comerciale a sistemelor de control intern în vederea asigurării de către acestea a minimizării riscurilor în care se implică banca;
- examinarea posibilității extinderii cerinței privind formarea provizioanelor la angajamentele extrabilanțiere, determinând modul de formare a acestor provizioane similar celui care există pentru formarea provizioanelor la riscurile creditare;
- în scopul monitorizării în continuare a riscurilor aferente activității băncilor în cadrul supravegherii bancare utilizarea informației, aferentă activității băncilor, obținută de către alte organe de supraveghere în cadrul realizării funcțiilor sale;
- în scopul contribuției la creșterea cererii de credite din partea sectorului real al economiei prin gestionarea eficientă a instrumentelor politicii monetare vor fi întreprinse acțiuni îndreptate spre menținerea ratelor de dobândă la un nivel pozitiv jos; implementarea instrumentelor noi de politică monetară, în special elaborarea bazei normative privind emiterea Certificatelor Băncii Naționale în scopul dirijării mai eficiente a lichidităților sistemului bancar și implementarea mecanismului creditului „intraday”, în scopul funcționării eficiente a sistemului de plăți în timp real;
- Banca Națională a Moldovei va continua conlucrarea cu organele de stat abilitate în vederea modificării legislației existente în scopul transmiterii funcțiilor improprii băncilor (de urmărire (control) a repatrierii) unor organe de stat împuternicite conform legislației în vigoare cu funcțiile de control respective;
- se va contribui la implementarea noilor instrumente de plată și la perfecționarea celor existente.

#### **6.2.6. Piața de capital**

În Republica Moldova apariția pieței de capital a fost determinată de efectuarea privatizării în masă a patrimoniului de stat. Primii emitenți de valori mobiliare – societățile pe acțiuni – au apărut în urma reorganizării întreprinderilor de stat; primii participanți profesioniști ai pieții – în special fondurile de investiții pentru privatizare și companiile fiduciare – aveau funcția de a contribui la realizarea procesului de privatizare; primii deținători de valori mobiliare – acționarii societăților pe acțiuni – au obținut în proprietate valori mobiliare nu contra mijloace bănești, ci în schimbul bonurilor patrimoniale, aplicate în procesul de privatizare; modelul infrastructural inițial al pieței de capital – a fost creat cu scopul de a susține și de a înlesni efectuarea privatizării. În fine, organele publice cu atribuții ce se extindeau asupra pieței de capital – diverse ministere și departamente ale Guvernului, Comisia de stat pentru piața hârtiilor de valoare – dețineau largi competențe referitoare la procesul de privatizare în masă.

Instituirea pieței de capital ca componentă a procesului privatizațional a marcat dezvoltarea pieței de capital în următorii ani. În mare parte, măsurile de reglementare a pieței de capital vizau direct sau indirect derularea privatizării în masă sau efectele și consecințele acesteia.

Doar în ultimii ani ai anilor '90, odată cu aprobarea unui nou cadru legislativ, piața a tins să se reorienteze spre realizarea funcției sale de bază în cadrul unei economii – atragerea investițiilor. În pofida acestui fapt, noile acte legislative nu au reușit să depășească în întregime acele concepte și viziuni create în perioada anterioară.

#### ***Cadrul legislativ***

Cadrul legislativ actual privind piața valorilor mobiliare este compus din:

- Codul civil al Republicii Moldova, Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002;
- Legea nr. 199-XIV din 18.11.1998 cu privire la piața valorilor mobiliare;
- Legea nr. 192-XIV din 12.11.1998 privind Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
- Legea nr. 1134-XIII din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni;
- Legea nr. 1204-XIII 05.06.1997 cu privire la fondurile de investiții.

Legea cu privire la piața valorilor mobiliare și Legea privind Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, la adoptarea lor în 1998, au constituit un pas înainte în dezvoltarea pieței de capital. La o apreciere generalizată, ambele legi conțin norme și institute juridice care corespund cerințelor de moment. În același timp, ambele legi necesită a fi revizuite pentru apropierea lor față de modelul de reglementare aplicat în țările Uniunii Europene. O comparație expresă cu legile similare din țările europene ne permite să constatăm, în primul rând, diferențe de ordin terminologic. Pot fi găsite, de asemenea, deosebiri referitoare la funcțiile organului central de reglementare a pieței, criteriile de calificare a emisiunilor și societăților publice (deschise), cerințele față de operațiunile realizate pe piața de capital, normativele de calificare a participanților profesioniști ai pieței, etc.

Legea privind societățile pe acțiuni determină detaliat cadrul juridic de organizare și petrecere a activităților cu caracter corporativ. Totuși o serie de aspecte privind administrarea corporativă lipsesc în această lege. Concomitent, multiplele și dese modificări ale legii menționate fac dificilă și problematică aplicarea prevederilor pe care le conține.

Aprobată în 1997, Legea cu privire la fondurile de investiții prevedea, în particular, reorganizarea fondurilor de investiții pentru privatizare în fonduri de investiții de alte tip. Legea cu privire la fondurile de investiții este un act de nivel incipient în reglementarea organismelor de investiții colective. Conține lacune și deficiențe, care nu au reușit să fie înlăturate prin modificările și completările operate până în prezent. Poate fi considerată ca una din cele mai mari obstacole în apariția și dezvoltarea în Republica Moldova a unor instituții autentice de investiții colective.

Alături de actele legislative enumerate, cadrul juridic conține un număr semnificativ de acte normative subordonate legilor, acestea fiind aprobate, cu puține excepții, de către Comisia Națională a Valorilor Mobiliare. Între acestea se numără zeci de regulamente și instrucțiuni referitoare la activitățile profesionale pe piața de capital, condițiile și modul de emisiune a valorilor mobiliare, cerințe și reguli față de operațiunile cu valori mobiliare, norme privind dezvoltarea informațiilor, etc.

### ***Cadrul instituțional***

Modelul instituțional al pieței de capital poate fi divizat în trei categorii:

- I) organele publice de reglementare a pieței de capital;
- II) organismele de autoreglementare;
- III) participații pieței de capital.

**I.** Locul central în sistemul instituțional de reglementare a pieței de capital îl are Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (CNVM). În conformitate cu actul legislativ care stabilește statutul și competențele sale, este autoritate autonomă a administrației publice care reglementează, supraveghează, controlează respectarea legislației pe piața valorilor mobiliare și activitatea participanților la ea.

În acest scop, prin lege, CNVM este investită cu putere de decizie, de dispensă, de interdicție, de intervenție, de control și de sancționare disciplinară și administrativă, în condițiile legislației. CNVM este persoană juridică, autoritatea căreia se exercită pe întreg teritoriul țării.

Obiectul de activitate al CNVM se realizează prin:

- formarea și realizarea politicii de dezvoltare a pieței valorilor mobiliare;
- reglementarea, supravegherea și controlul pieței valorilor mobiliare;
- protejarea intereselor investitorilor și ale publicului larg;
- informarea deținătorilor de valori mobiliare și a publicului larg despre cererea și oferta de valori mobiliare, despre emisia și circulația valorilor mobiliare;
- stabilirea cadrului normativ al activității profesionale pe piața valorilor mobiliare.

În contextul atribuțiilor sale de bază, ale autorității publice, precum ar fi Guvernul, unele ministere sau Banca Națională a Moldovei, realizează activități de reglementare a pieței de capital. În același timp, legislația în vigoare obligă Guvernul, Banca Națională a Moldovei, ministerele și departamentele, alte autorități ale administrației publice să coordoneze cu CNVM proiectele actelor normative elaborate în problemele funcționării pieței valorilor mobiliare și administrării corporative.

**II.** Organismele de autoreglementare sunt asociații/uniuni instituite de participanții profesioniști la piața valorilor mobiliare care desfășoară același gen de activitate profesională pe piața valorilor mobiliare. Calificativul de „autoreglementare” derivă din dreptul acestor organizații de a stabili și a aplica regulile și standardele între membrii organizațiilor.

Organizațiilor de autoreglementare le pot fi delegate, de asemenea, competențe de supraveghere și control a membrilor săi, dreptul de a efectua instruirea personalului participanților profesioniști, dreptul de a recepționa și monitoriza dările de seamă ale participanților, etc.

Trebuie de remarcat, totuși, că la momentul de față, implicarea organizațiilor de autoreglementare în modelarea sistemului de reglementare a pieței este minimă, la momentul de față existând o singură organizație de acest fel.

**III.** Participanții pieței de capital sunt actorii nemijlociți ai pieței – persoanele ce desfășoară, din inițiativă proprie sau la cererea legislației, diverse acțiuni pe piață. Între participanții pieței se numără:

1. investitorii – atât autohtoni cât și străini;
2. emitenții de valori mobiliare (în prezent – doar societățile pe acțiuni);
3. participanții profesioniști.

În accepțiune legală (art. 3 al Legii cu privire la piața valorilor mobiliare), participanții profesioniști la piața valorilor mobiliare sunt persoanele juridice care desfășoară unul sau mai multe genuri de activitate profesională pe piața valorilor mobiliare. Către începutul anului 2005, pe piață activau circa o sută participanți

profesioniști, între care 8 fonduri de investiții, 6 companii fiduciare, 32 brokeri sau dealeri, 18 registratori independenți, 6 auditori, 6 estimatori, 9 organizații de administrare a investițiilor, 9 depozitari ai fondurilor de investiții și o bursă de valori.

O astfel de structurare tripartită este, în general, apropiată unor sisteme instituționale aplicate în statele membre ale Uniunii Europene. Totuși, în perioada ultimilor ani în statele europene se constată o remodelare institutelor tradiționale de reglementare a pieței.

### ***Priorități pe termen scurt***

În domeniul pieței de capital, prioritățile pe termen scurt trebuie să cuprindă:

- revizuirea cadrului legislativ existent referitoare la emitenți și la relațiile corporative (aprobarea unei noi Legi privind societățile de acțiuni și a Codului administrării corporative);
- implementarea unui cadru legislativ nou referitor la organismele de investiții colective (aprobarea Legii privind organismele de investiții colectiv, Legea privind administrarea fiduciară (trustul) pe piața de capital și Legii privind holdingurile);
- eficientizarea mecanismelor de atragere a investițiilor prin intermediul pieței valorilor mobiliare (aprobarea Legii cu privire la obligațiuni, Legi cu privire la cambii în redacție nouă, Legii cu privire la valorile mobiliare ipotecare);
- stimularea emisiunii de noi instrumente financiare;
- examinarea oportunității și necesității creării unei autorități unice de reglementare a pieței financiare, cu competențe în domeniul pieței de capital, pieței bancare și pieței asigurărilor;
- optimizarea circulației valorilor mobiliare pe piața secundară:
  - a) excluderea obligației de a efectua tranzacții la Bursa de Valori cu acțiunile înregistrate la bursă;
  - b) simplificarea procedurilor aplicate la efectuarea operațiunilor cu valori mobiliare;
  - c) revizuirea rolului Depozitarul Național al Valorilor Mobiliare și trecerea funcțiilor de clearing în competența Bursei de Valori;
  - d) diminuarea perioadei de înregistrare a dreptului de proprietate la cererea și cu acordul comun al părților unei tranzacții;
  - e) permiterea tranzacțiilor în marjă;
  - f) diminuarea volumului necesar de mijloace bănești pentru efectuarea unei tranzacții bursiere în momentul T până la 10 % cu obligația de a suplini partea restantă în termen de cel mult T+2);
- eficientizarea procesului de informare și instruire a participanților pieței și a publicului larg (crearea unor baze informaționale publice cu acces comun, crearea Centrului de informare a pieței de capital, asigurarea de către CNVM a accesului la Registrul de stat al valorilor mobiliare, registrul participanților profesioniști, registrul licențelor pentru genurile de activitate pe piața de capital, registrul certificatelor de calificare);
- implementarea unei tehnologii de supravegherea automatizată a tranzacțiilor efectuate pe piața de capital

- aprobarea de către CNVM a unor acte normative referitoare la prevenirea și combaterea spălării banilor pe piața de capital.

***Priorități pe termen mediu:***

- aprobarea unei noi legi privind piața de capital;
- ajustarea sistemului instituțional autohton la cel specific statelor din UE:
  - a) ridicarea rolului organizațiilor de autoreglementare și transmiterea unor competențe (licențierea anumitor genuri de activitate, supravegherea și monitorizarea membrilor organizației, dreptul de a efectua instruirea colaboratorilor participanților profesioniști și a altor solicitanți, etc.);
  - stabilirea unor noi cerințe referitoare la operatorii pieței de capital:
    - a) calificarea operatorilor de piață (în prezent – participanți profesioniști) ca societăți de investiții financiare (SIF), după analogie cu sintagma „investment firms” utilizată în legislația europeană și clasificarea serviciilor de investiții financiare conform Directivei 93/22/EEC;
    - b) substituirea modelului de licențiere a participanților profesioniști (actualmente aplicat în Republica Moldova) cu modelul de autorizare a SIF (aplicat în statele UE);
    - c) stabilirea unor cerințe etapizate pentru capitalul inițial al SIF și alte cerințe desfășurarea activității SIF, în vederea aducerii în corespundere cu cerințele stabilite de Directiva 93/6/EEC;
    - d) stabilirea regulilor de conduită și regulilor prudențiale pentru SIF, în corespundere cu cerințele stabilite în Directiva 93/22/EEC;
    - e) stabilirea cerințelor necesare către acționarii și administratorii SIF (cerințe către conducerea societății, cerințe privind procurarea unor pachete ce vor permite participări calificate (mai mari de 10 %) în capitalul SIF, cerințe privind legăturile strânse (close links) în cadrul SIF etc.);
    - f) substituirea din legislație a conceptului de „piață bursieră” cu conceptul de „piață reglementată”, și aplicarea normelor referitoare la piața reglementată în corespundere cu cerințele Directivei 93/22/EEC;
    - g) anularea oricăror norme care limitează, direct sau indirect, numărul membrilor unei piețe reglementate (la moment este necesară modificarea art. 44 alin. (1) al Legii cu privire la piața valorilor mobiliare, conform căreia „bursa de valori se creează și funcționează în formă de societate pe acțiuni de tip închis...”, și care, respectiv, limitează numărul membrilor până la 50);
  - ajustarea cadrului operațional privind:
    - a) dezvăluirea informațiilor;
    - b) condițiile de efectuare a tranzacțiilor cu valori mobiliare;
    - c) condițiile de înregistrare, efectuarea și supraveghere a ofertelor publice, inclusiv ofertelor tender;
    - d) cerințele față de activitatea participanților profesioniști;
    - e) condițiile de acces și circulație a valorilor mobiliare pe piețele reglementate;
    - f) condițiile de circulație a valorilor mobiliare în afara piețelor reglementate;
    - g) condițiile de supraveghere a participanților pieței și de depistare a încălcărilor pe piața de capital (manipulări, operațiuni cu aplicarea informațiilor confidențiale, operațiuni de către posesorii pachetelor mari, publicitate neveridică,

concurență neloială, încălcări de ordin corporativ, spălarea banilor prin intermediul pieței de capital, etc.);

h) modalități de prevenire a crahurilor financiare și de asigurare a securității economice.

- implementarea de către organul central de reglementare a pieței de capital a unei sisteme de supraveghere și control, cu realizarea măsurilor necesare de asigurare a securității economice a statului (implicit măsuri de prevenire a crahurilor financiare);

- internaționalizarea pieței de capital:

a) încheierea acordurilor bilaterale de colaborare între organul central de reglementare a pieței de capital și organele similare din alte state;

b) obținerea calității de membru al IOSCO de către organul central de reglementare a pieței de capital;

c) stimularea organizațiilor de autoreglementare și a participanților profesioniști de a deveni membri ai organizațiilor internaționale de profil.

- integrarea pieței de capital autohtone în piața europeană de capital:

a) implementarea unui cadru juridic care va facilita accesul emitenților străini pe piața autohtonă;

b) susținerea emisiunilor de valori mobiliare de către emitenții rezidenți pe piețe altor state;

c) înregistrarea valorilor mobiliare ale unor emitenți la burse din străinătate;

d) lichidarea tuturor barierelor ce împiedică apariția operatorilor străini pe piața de capital din Republica Moldova, inclusiv:

▪ a permite SIF din statele membre ale UE să presteze servicii de investiții financiare pe teritoriul Republicii Moldova în temeiul autorizației eliberate de autoritatea competentă din statul de origine al acestei SIF, fără obligația de a obține autorizația CNVM, de a furniza un capital de dotare sau unei alte măsuri cu efect echivalent;

▪ a permite SIF din statele membre ale UE, care sînt autorizate de autoritățile competente să presteze serviciile respective, să devină membre ale piețelor reglementate (burselor de valori mobiliare), fără a fi necesară eliberarea unor autorizații sau permisiuni din partea CNVM;

e) stabilirea expresă a cazurilor în care autoritatea de reglementare a pieței de capital din Moldova (CNVM) va prezenta informațiile respective autorităților din țările membre ale UE (de ex: transmiterea periodică a listei piețelor reglementate din Republica Moldova, alături de reglementărilor interne ale acesteia, către autoritățile competente ale statelor membre ale UE, etc.).

### ***Priorități pe termen scurt***

**În domeniul pieței de capital, prioritățile pe termen scurt trebuie să cuprindă:**

- revizuirea cadrului legislativ existent referitoare la emitenți și la relațiile corporative (aprobarea unei noi Legi privind societățile de acțiuni și a Codului administrării corporative);

- implementarea unui cadru legislativ nou referitor la organismele de investiții colective (aprobarea Legii privind organismele de investiții colectiv, Legea privind administrarea fiduciară (trustul) pe piața de capital și Legii privind holdingurile);



- eficientizarea mecanismelor de atragere a investițiilor prin intermediul pieței valorilor mobiliare (aprobarea Legii cu privire la obligațiuni, Legii cu privire la cambii în redacție nouă, Legii cu privire la valorile mobiliare ipotecare);
- stimularea emisiunii de noi instrumente financiare;
- optimizarea circulației valorilor mobiliare pe piața secundară:
  - g) excluderea obligației de a efectua tranzacții la Bursa de Valori cu acțiunile înregistrate la bursă;
  - h) simplificarea procedurilor aplicate la efectuarea operațiunilor cu valori mobiliare;
  - i) revizuirea rolului Depozitarul Național al Valorilor Mobiliare și trecerea funcțiilor de clearing în competența Bursei de Valori;
  - j) diminuarea perioadei de înregistrare a dreptului de proprietate la cererea și cu acordul comun al părților unei tranzacții;
  - k) permiterea tranzacțiilor în marjă;
  - l) diminuarea volumului necesar de mijloace bănești pentru efectuarea unei tranzacții bursiere în momentul T până la 10 % cu obligația de a suplini partea restantă în termen de cel mult T+2);
- crearea a unei piețe extrabursiere organizate de tranzacționare a valorilor mobiliare, care va acorda de sine stătător și servicii de clearing (preferențial în cadrul unei bănci comerciale);
- eficientizarea procesului de informare și instruire a participanților pieței și a publicului larg (crearea unor baze informaționale publice cu acces comun, crearea Centrului de informare a pieței de capital, asigurarea de către CNVM a accesului la Registrul de stat al valorilor mobiliare, registrul participanților profesioniști, registrul licențelor pentru genurile de activitate pe piața de capital, registrul certificatelor de calificare);
- implementarea unei tehnologii de supraveghere automatizată a tranzacțiilor efectuate pe piața de capital;
- aprobarea de către CNVM a unor acte normative referitoare la prevenirea și combaterea spălării banilor pe piața de capital.

***Priorități pe termen mediu:***

- aprobarea unei noi legi privind piața de capital;
- dezvoltarea în continuare a pieței secundare a hârtiilor de valoare de stat prin extinderea și diversificarea bazei de investitori, tranzacționarea hârtiilor de valoare de stat cu un termen de circulație mai mare de un an și la Bursa de Valori a Moldovei;
- ajustarea sistemii instituționale autohtone la cel specifice statelor din UE:
  - b) crearea unei autorități unice de reglementare a pieței financiare, cu competențe în domeniul pieței de capital, pieței bancare și pieței asigurărilor;
  - c) ridicarea rolului organizațiilor de autoreglementare și transmiterea unor competențe (licențierea anumitor genuri de activitate, supravegherea și monitorizarea membrilor organizației, dreptul de a efectua instruirea colaboratorilor participanților profesioniști și a altor solicitanți, etc.);
  - d) clasificarea participanților profesioniști și a genurilor de activitate conform criteriilor aplicate în UE.
- ajustarea cadrului operațional privind:
  - i) dezvăluirea informațiilor;

- j) condițiile de efectuare a tranzacțiilor cu valorilor mobiliare;
- k) condițiile de înregistrare, efectuarea și supraveghere a ofertelor publice, inclusiv ofertelor tender;
- l) cerințele față de activitatea participanților profesioniști;
- m) condițiile de acces și circulație a valorilor mobiliare pe piețele organizate;
- n) condițiile de circulație a valorilor mobiliare pe piețele neorganizate;
- o) condițiile de supraveghere a participanților pieței și de depistare a încălcărilor pe piața de capital (manipulări, operațiuni cu aplicarea informațiilor confidențiale, operațiuni de către posesorii pachetelor mari, publicitate neveridică, concurență neloyală, încălcări de ordin corporativ, spălarea banilor prin intermediul pieței de capital, etc.);
- p) modalități de prevenire a crahurilor financiare și de asigurare a securității economice.
  - implementarea de către organul central de reglementare a pieței de capital a unei sisteme de supraveghere și control, cu realizarea măsurilor necesare de asigurare a securității economice a statului (implicit măsuri de prevenire a crahurilor financiare);
  - internaționalizarea pieței de capital:
  - d) încheierea acordurilor bilaterale de colaborare între organul central de reglementare a pieței de capital și organele similare din alte state;
  - e) obținerea calității de membru al IOSCO de către organul central de reglementare a pieței de capital;
  - f) stimularea organizațiilor de autoreglementare și a participanților profesioniști de a deveni membri ai organizațiilor internaționale de profil.
  - integrarea pieței de capital autohtone în piața europeană de capital:
  - f) implementarea unui cadru juridic care va facilita accesul emitenților străini pe piața autohtonă;
  - g) susținerea emisiunilor de valori mobiliare de către emitenții rezidenți pe piețe altor state;
  - h) înregistrarea valorilor mobiliare ale unor emitenți la burse din străinătate;
  - i) lichidarea tuturor barierelor ce împiedică apariția operatorilor străini pe piața de capital din Republica Moldova.

#### **6.2.7. Dreptul de stabilire a societăților comerciale.**

Societatea comercială are ca bază a stabilirii sale voința asociațiilor, manifestată sub o forma indicată de lege. Dar, societatea comercială nu se poate constitui exclusiv prin manifestarea acestei voințe, fiind necesare de îndeplinit cărorva formalități impuse de lege.

Aceste formalități țin de înregistrarea de stat a societății comerciale. Înregistrarea de stat are o importanță constitutivă, societatea comercială considerându-se constituită din momentul înregistrării ei de stat.

Înregistrarea de stat presupune certificarea, din partea organului înregistrării stat, a creării, reorganizării ori lichidării societății comerciale.

#### ***Cadrul legislativ:***

- Protocolul de aderare al Republicii Moldova la Acordul de la Marrakesh privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, ratificat prin Legea nr.218-XV din 01.06.2001;
- Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre comunitățile europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte din 28.11.1994, ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.627-XIII din 03.11.1995;
- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
- Codul Civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107-XV din 06 iunie 2002;
- Legea Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor, nr.1265-XIV din 05 octombrie 2000;
- Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenariat și întreprinderi nr.845-XII din 03 ianuarie 1992;
- Legea insolvenței nr.623-XV din 14.11.2001;
- Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare nr.199-XIV din 18.11.1998;
- Legea Republicii Moldova privind societățile pe acțiuni nr.1134-XIII din 02.04.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea tarifelor la serviciile cu plată, prestate de Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaționale nr.926 din 12.07.2002;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la punerea în aplicare a numărului de identificare de stat unic la întreprinderilor și organizațiilor nr.861 din 14.07.2003;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre măsurile privind crearea sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al unităților de drept” nr.272 din 06.03.2002;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre unele măsuri privind perfecționarea sistemului înregistrării de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr.1419 din 20.12.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la punerea în aplicare a certificatului de înregistrare a întreprinderilor nr.251 din 17.03.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului societăților economice din Republica Moldova nr.500 din 10.09.1991;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la înregistrarea întreprinderilor mixte cu participarea firmelor străine și filialelor lor, situate pe teritoriul R.S.S. Moldova.

Sistemul legislativ național privind dreptul de constituire a societăților comerciale urmează a fi conformat prevederilor Codului civil al Republicii Moldova. La etapa actuală este neclară situația cu formele activității de întreprinzător prevăzute de art.13 al Legii cu privire la antreprenariat și întreprinderi. Întreprinderile individuale, cooperativa de producție, cooperativa de întreprinzător, întreprinderea de arendă, întreprinderea de stat și municipală nu pot fi considerate ca întreprinderi, și deci nu urmează a fi înregistrate ca societăți comerciale.

Cu toate că la secțiunea rezervată societăților comerciale din Codul civil, legiuitorul vorbește doar despre actul de constituire al societății comerciale acestea se completează cu prevederile art.62 al Codului civil, potrivit cărora persoana juridică activează în baza contractului de constituire sau în baza contractului de constituire și a

statutului, sau doar în baza statutului. Astfel, aceste prevederi urmează a fi introduse în Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi prin indicarea expresă în baza cărui act de constituire activează fiecare societate în funcție de forma sa organizatorico-juridică.

O altă dispută legislativă care a rămas nesoluționată definitiv, constituie chestiunea autentificării actului de constituire a societății comerciale (de notar sau registratorul de stat).

### ***Cadrul instituțional***

Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaționale este unica instituție publică care, prin intermediul oficiilor sale teritoriale, efectuează, în numele statului, înregistrarea unică a întreprinderilor și organizațiilor. De competența Camerei Înregistrării de Stat ține înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor care activează în Republica Moldova, precum și ținerea Registrului de stat al întreprinderilor și organizațiilor, atribuirea numărului de identificare de stat întreprinderilor și organizațiilor, eliberarea extraselor din registrul de stat, acordarea asistenței juridice și prestarea serviciilor în domeniul înregistrării de stat, contribuirea la elaborarea politicii în domeniul înregistrării de stat, participarea la elaborarea cadrului legal în domeniul înregistrării de stat a întreprinderilor și organizațiilor.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- implementarea deplină a angajamentelor APC, din titlul IV, capitolul II;
- ajustarea legislației la prevederile Codului Civil, privind conformarea la normele privind constituirea și încetarea activității societăților comerciale;
- simplificarea și optimizarea procedurii de înregistrare de stat a societăților comerciale;
- implementarea sistemului de unificare a oficiilor pentru deservirea complexă privind începerea activității de antreprenoriat;
- simplificarea procedurii de dizolvare și reorganizare a societăților comerciale, care potrivit Codului Civil sînt îngreunate și greu realizabile, datorită costurilor ridicate și procedurilor complicate;
- publicarea gratuită în Monitorul Oficial al Republicii Moldova a avizelor despre înregistrarea societăților comerciale, care contrar prevederilor Legii cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor, nr.1265-XIV din 05 octombrie 2000, se publică în Buletinul Camerei Înregistrării de Stat;
- revizuirea și armonizarea legislației naționale privind dreptul de stabilire a societăților comerciale la principiile Comunitare;
- micșorarea continuă a taxelor pentru înregistrarea societăților comerciale;
- eliminarea treptată a practicii de acordare a serviciilor cu plată de către Camera Înregistrării de Stat;
- aprobarea Legii cu privire la înregistrarea de stat în redacție nouă.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- instruirea registratorilor în domeniul stabilirii societăților comerciale;
- familiarizarea publicului privind reglementările de stabilire a societăților comerciale;

- organizare seminarelor, meselor rotunde și întrunirilor naționale și internaționale cu genericul dreptului de stabilire a societăților comerciale;  
instruirea judecătorilor în domeniul dreptului de stabilire a societăților comerciale.

### **6.3. Dreptul societăților comerciale**

#### **6.3.1. Dreptul societăților comerciale**

De la declararea independenței țării și pînă în prezent, legislația Republicii Moldova, nu a cunoscut din punct de vedere terminologic entitatea zisă – societate comercială. Pînă la moment, formula de societate comercială a fost folosită doar în literatura juridică de specialitate, legiuitorul folosind noțiunea de întreprindere, agent economic sau societate economică.

#### ***Cadrul legislativ***

- Protocolul de aderare al Republicii Moldova la Acordul de la Marrakesh privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, ratificat prin Legea nr.218-XV din 01.06.2001;
- Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre comunitățile europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte din 28.11.1994, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr.627-XIII din 03.11.1995;
- Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994;
- Codul Civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107-XV din 06 iunie 2002;
- Legea insolvenței nr.623-XV din 14.11.2001;
- Legea Republicii Moldova privind licențierea unor genuri de activitate nr.451-XV din 30.07.2001;
- Legea Republicii Moldova cu privire la zonele economice libere nr.440-XV din 27.07.2001;
- Legea Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr.1265-XIV din 05.10.2000;
- Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare nr.199-XIV din 18.11.1998;
- Legea Republicii Moldova privind societățile pe acțiuni nr.1134-XIII din 02.04.1997;
- Legea Republicii Moldova cu privire la susținerea și protecția micului business nr.112-XIII din 20.05.1994;
- Legea Republicii Moldova cu privire la secretul comercial nr.171-XIII din 06 iunie 1994;
- Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845-XII din 03 ianuarie 1992;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la punerea în aplicare a numărului de identificare de stat unic la întreprinderilor și organizațiilor nr.861 din 14.07.2003.
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind reglementarea controalelor nr.395 din 01.04.2003;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la adoptarea Concepției administrării corporative a întreprinderilor din economia națională nr.22 din 16.01.2003;

- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova despre măsurile privind crearea sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al unităților de drept” nr.272 din 06.03.2002;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova despre unele măsuri privind perfecționarea sistemului înregistrării de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr.1419 din 20.12.2001;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de pregătire și ținere a adunărilor generale ale acționarilor societăților deschise nr.946 din 19.09.2000;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reprezentarea statului în societățile economice nr.109 din 02.02.1999;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la punerea în aplicare a certificatului de înregistrare a întreprinderilor nr.251 din 17.03.1997;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului societăților economice din Republica Moldova nr.500 din 10.09.1991;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la înregistrarea întreprinderilor mixte cu participarea firmelor străine și filialelor lor, situate pe teritoriul R.S.S. Moldova.

Sistemul legislativ național privind societățile comerciale urmează a fi conformat prevederilor Codului civil al Republicii Moldova. În cadrul legislativ actual, enumerarea formelor juridice ale societăților comerciale are un caracter limitativ. Există și problema întreprinderilor de stat și municipale, pentru că pe de o parte acestea nu sunt recunoscute drept veritabile societăți comerciale, iar pe de altă parte Codul civil conține reglementări privitoare la acestea. Deci, de facto, acestea își păstrează statutul care l-au avut pînă în prezent și vor fi înregistrate corespunzător normelor existente în materie. Însă, acestea trebuie excluse din Codul civil, iar statul și unitățile administrative teritoriale vor putea participa sau constitui societăți comerciale în una din formele prevăzute de art.106 al Codului civil.

Conform prevederilor noului Cod civil a fost introdusă o nouă procedură - aceea a dizolvării societății comerciale, care trebuie simplificată. Aceste măsuri ar permite depășirea situației existente, cînd se renunță pur și simplu la lichidarea societății, ajungîndu-se la situația în care un număr impunător de societăți comerciale figurează pur formal în registrul de stat al întreprinderilor și organizațiilor.

### ***Cadrul instituțional***

Statul, prin organele și instituțiile sale dirijează și supraveghează activitatea societăților comerciale de la înregistrarea de stat și pînă la lichidarea acestora.

Potrivit lit.b) alin.(2) art.126 al Constituției Republicii Moldova, statul trebuie să asigure libertatea comerțului și activității de întreprinzător.

Majoritatea organelor și instituțiilor statale au incidență cu activitatea de întreprinzător, începînd de la înregistrarea societăților comerciale (Camera Înregistrării de Stat), sistemul de permise pentru activitatea acestora (Camera de licențiere, diverse Departamente și servicii), controlul activității acestora (Inspectoratul fiscal, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, etc.).

### ***Priorități pe termen scurt:***

- ajustarea legislației la prevederile Codului civil, prin conformarea legislației la normele codului civil privind formele juridice ale societăților comerciale, precum și la normele privind constituirea și încetarea activității societăților comerciale;
- aprobarea Legii privind societățile cu răspundere limitată;
- simplificarea procedurii de dizolvare și reorganizare a societăților comerciale, care potrivit Codului civil sînt îngreunate și greu realizabile, datorită costurilor ridicate și procedurilor complicate;
- publicarea gratuită în Monitorul Oficial al Republicii Moldova a avizelor despre lichidarea și reorganizarea societăților comerciale;
- revizuirea și armonizarea legislației în domeniul dreptului societăților la principiile comunitare;
- îmbunătățirea climatului de afaceri și investițional;
- asigurarea transparenței și previzibilității condițiilor pentru afaceri;
- perfecționarea activității organelor de control și micșorarea impactului negativ asupra activității antreprenoriale;
- eliminarea treptată a practicii de acordare a serviciilor cu plată de către organele de control subiecților pieței;
- simplificarea și optimizarea procedurii de obținere a licențelor;
- implementarea deplină a angajamentelor APC, din titlul IV, capitolul II.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- implementarea sistemului de unificare a oficiilor pentru deservirea complexă privind începerea activității de antreprenoriat;
- conformarea cerințelor de licențiere în corespundere cu factorii riscului pe genuri de activitate, modificarea legislației în sensul anulării licențierii genurilor de activitate antreprenorială pentru care estimarea riscurilor este imposibilă;
- dezvoltarea mecanismului alternativ de soluționare a litigiilor, inclusiv medierea și arbitrajul;
- eficientizarea procedurii de executare și dotarea instanțelor judecătorești economice cu tehnologii informaționale;
- instruirea judecătorilor în domeniul dreptului societăților comerciale, a insolvenței;
- pregătirea profesională a administratorilor în cadrul procesului de insolvență;
- promovarea capacităților de export ale Republicii Moldova și diversificarea produselor exportate.

### **6.3.2. Concurența**

Republica Moldova se află în prezent la o etapă destul de anevoioasă a construirii unei economii de piață. Se încearcă crearea unor mijloace bine definite ale funcționării activității de antreprenoriat în societate. Economia națională tinde spre însușirea unor caracteristici proprii economiei de piață. O însușire separată care determină economia de piață este prezența concurenței.



Concurența între diverși subiecți de drept constituie o componentă a comerțului liber și face parte din legile obiective ale pieței. Ea încurajează inițiativa particulară, stimularea modului de prezentare a produsului spre vânzare sau îmbunătățirea calității lui. Concurența este astfel un element al progresului economic, la polul opus situându-se monopolul de stat. Cît timp concurența se situează în limita unor scopuri benefice pentru societate, pentru consumator, pentru echilibrul pieței, ea este licită, fiind o componentă a comerțului.

Economia de piață a unei societăți presupune existența unei baze legislativ-normative care să asigure funcționarea corectă a tuturor instituțiilor.

În general în domeniul luptei cu infracțiunile economice pentru Republica Moldova a apărut necesitatea stringentă de conformare a legislației naționale cu actele internaționale la care este parte. Formarea unui nou model economic în Republica Moldova presupune nu doar crearea unui mediu concurențial și condiții pentru desfășurarea unei competiții normale, dar cere și adoptarea unor măsuri pentru a nu permite acțiuni neloiale ale subiecților activității economice, care trec printr-o perioadă grea de dezvoltare.

### ***Cadrul legislativ***

- Protocolul de aderare al Republicii Moldova la Acordul de la Marrakesh privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, ratificat prin Legea nr.218-XV din 01.06.2001;

- Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre comunitățile europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte din 28.11.1994, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr.627-XIII din 03.11.1995;

- Aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor din 14.04.1891, aderat prin Legea nr.1330-XIV din 27.10.2000;

- Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883, revizuită la Bruxelles la 14 decembrie 1900, la Washington la 2 iunie 1911, la Haga la 6 noiembrie 1925, la Londra la 2 iunie 1934, și la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificată la 2 octombrie 1979, aderat prin Hotărîrea Parlamentului nr.1328-XII din 11.03.1993.

- Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994;

- Codul Civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107-XV din 06 iunie 2002;

- Codul cu privire la contravențiile administrative, aprobat la 29 martie 1985;

- Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.122-XV din 14 martie 2003;

- Codul Penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002;

- Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103-XIV din 30 iunie 2000;

- Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845-XII din 03 ianuarie 1992;

- Legea privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței nr. 906-XII din 29 ianuarie 1992;

- Hotărîrea Guvernului privind unele acte normative referitoare la mecanismul de realizare a Legii Republicii Moldova cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței nr. 619 din 05 octombrie 1993.

### ***Cadrul instituțional***

La moment în Republica Moldova nu există o instituție specializată în domeniul protecției concurenței, deși regulamentul de activitate a acesteia a fost aprobat prin Legea nr.1103-XIV din 30 iunie 2000. Activitatea și atribuțiile acestui organ deja sunt stabilite prin Legea cu privire la protecția concurenței, însă pînă în prezent acest organ nu activează.

Potrivit Regulamentului Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței este neclar totuși statutul juridic al acesteia, întrucît pct.2 și 4 ale acesteia conțin prevederi ce se contrazic. Astfel, conform pct.2, Agenția este o autoritate permanentă în administrația publică, totodată, însă pct.4 statuînd precum că Agenția este o organizație nonguvernamentală.

Formarea în cele din urmă a Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței este o necesitate stringentă pentru Republica Moldova, în condițiile în care practic nu se asigură într-o măsură suficientă protecția concurenței

### ***Probleme existente***

1. Legislația națională în domeniu reglementării concurenței nu este destul de dezvoltată. Nu există o politică eficientă de stat privind protecția concurenței și reprimarea activității monopoliste.

2. Este necesar de elaborat un mecanism de realizare a legii cu privire la protecția concurenței și de creat Agenția Națională pentru Protecția Concurenței.

3. La moment în Republica Moldova nu există răspundere pentru încălcarea legislației privind protecția concurenței.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- crearea Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței, ca structură nonguvernamentală, independentă, investită cu drepturile și împuternicirile respective, orientate pentru protecția concurenței libere și reprimarea practicilor de anticoncurență;

- perfecționarea legislației naționale, prin:

1. modificarea Regulamentului Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței aprobat prin Legea nr.1103-XIV din 30 iunie 2000, în sensul determinării statutului juridic al Agenției.

2. stabilirea și concretizarea răspunderii contravenționale și penale pentru limitarea concurenței, precum și stabilirea unui mecanism definit conform căruia să fie aplicată aceasta.

3. conformarea cadrului legislativ și normativ în sectoarele transporturilor, telecomunicațiilor, energiei, etc., cu legislația privind concurența.

4. armonizarea graduală a legislației naționale la legislația Comunitară;

5. controlul strict al activității întreprinderilor cu poziție dominantă pe piață.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- asigurarea transparenței politicii antimonopol și a activității Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței;
- participarea în activitatea organizațiilor internaționale, stabilirea contactelor directe cu organele antimonopol (de concurență) ale altor țări;
- adoptarea Legii privind monopolurile naturale;
- familiarizarea publicului privind regulile și politicile de concurență, inclusiv prin intermediul raporturilor anuale ale Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței;
- propagarea principiilor și regulilor concurenței loiale, prevăzute de legislație, prin organizare seminarelor, meselor rotunde și întrunirilor cu acest generic;
- programe de studii și materiale de informare, pagina web a Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței;
- instruirea judecătorilor în domeniul protecției concurenței.

### 6.3.3. Contabilitatea societăților comerciale

#### Propunerea B N

BNM propune de a introduce în acest paragraf următorul text ce se referă la instituțiile financiare: „În scopul perfecționării legislației în vigoare, cu luarea în considerare a cerințelor Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (SIRF) și ținând cont de condițiile economiei de piață, va fi supusă unei revizuirii detaliate Legea contabilității.

Instituțiile financiare vor dezvolta în continuare sistemul de evidență contabilă și rapoarte financiare în vederea implementării standardelor internaționale. Concomitent cu liberalizarea pieței financiare și de capital, creșterea volatilității pieței, cresc și cerințele de informare a participanților pieței. Cresc cerințele față de dezvăluirea informației, față de calitatea și cantitatea acesteia, necesară pentru asigurarea stabilității financiare și adoptarea unor decizii cu caracter economic. Vor fi perfecționate standardele existente și metodele adecvate de dezvăluire a informației și a rapoartelor financiare ale instituțiilor financiare, ceea ce va contribui la asigurarea transparenței informației.

Vor fi elaborate și aplicate metodele de evaluare a activelor și pasivelor instituțiilor financiare la valorile reale, respectând principiile prudenței și netransferării riscurilor existente pentru perioada anilor următori, fapt ce va îmbunătăți și managementul instituțiilor.

Banca Națională a Moldovei va actualiza periodic planul de conturi și sistemele de raportare conform prevederilor SIRF, Standardelor Naționale de Contabilitate (SNC) și actelor legislative în vigoare.

### 6.3.4. Dreptul de proprietate intelectuală și industrială

Dreptul de proprietate este consfințit de Constituția Republicii Moldova. Conform Articolului 127 al Constituției Republicii Moldova, statul ocrotește proprietatea și garantează dreptul de proprietate la formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății. Dreptul cetățenilor la proprietatea

intelectuală, interesele lor materiale și morale, care apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală, sunt apărute de lege. Statul contribuie la păstrarea, la dezvoltarea și la propagarea realizărilor culturii și științei naționale și mondiale.

### ***Cadrul juridic***

- Convenția pentru instituirea OMPI (1967), în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale (1883) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor (1891) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor (PCT), (1970) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Tratatul de la Budapesta privind recunoașterea internațională a depozitului microorganismelor în scopul asigurării protecției prin brevete (1977) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Tratatul de la Nairobi privind protecția simbolului olimpic (1981) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991;
- Aranjamentul de la Haga privind depozitul internațional de desene și modele industriale (1925) în vigoare pentru Republica Moldova din 14.03.1994;
- Convenția privind Brevetul Euroasiatic (1994) în vigoare pentru Republica Moldova din 16.02.1996;
- Tratatul privind legislația în domeniul mărcilor (TLT) (1994) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.08.1996;
- Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor (1989) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.1997;
- Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor, în scopul înregistrării mărcilor (1957) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.1997;
- Aranjamentul de la Viena privind instituirea clasificării internaționale a elementelor figurative ale mărcilor (1973) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.1997;
- Aranjamentul de la Locarno privind instituirea clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale (1968) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.1997;
- Aranjamentul de la Strasbourg privind clasificarea internațională a brevetelor de invenție (1971) în vigoare pentru Republica Moldova din 01.09.1998;
- Convenția internațională privind protecția realizărilor în selecție (1961) în vigoare pentru Republica Moldova din 28.09.1998;
- Aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor (1891) în vigoare pentru Republica Moldova din 05.04.2001;
- Aranjamentul de la Lisabona privind protecția indicațiilor locului de origine a produselor și înregistrarea lor internațională (1958) în vigoare pentru Republica Moldova din 05.04.2001;
- Tratatul privind dreptul brevetelor (PLT) ratificat prin Legea Republicii Moldova nr. 433-XV din 27 iulie 2001;

- Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice (1971) în vigoare pentru Republica Moldova din 02.11.1995;
- Convenția internațională pentru ocrotirea drepturilor interpreților, ale producătorilor de fonograme și ale organizațiilor de difuziune (Roma, 1961) în vigoare pentru Republica Moldova din 05.12.1995;
- Convenția Mondială cu privire la dreptul de autor (Geneva, 6 septembrie 1952) în vigoare pentru Republica Moldova din 27.05.1973;
- Convenția pentru protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate ale fonogramelor (Geneva, 1971) în vigoare pentru Republica Moldova din 17.07.2000;
- Acordul OMPI privind dreptul de autor (Geneva, 1996) în vigoare pentru Republica Moldova din 28.01.1998;
- Acordul OMPI cu privire la interpretări și fonograme (Geneva, 1996) în vigoare pentru Republica Moldova din 28.01.1998;
- Acordul CSI privind colaborarea în domeniul protecției dreptului de autor și a drepturilor conexe (Moscova, 1993) în vigoare pentru Republica Moldova din 25.11.1998.

Legislația Republicii Moldova în domeniul protecției proprietății intelectuale include următoarele:

- Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994;
- Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova din 30 iulie 2004;
- Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală până în anul 2010;
- Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe, nr. 293-XIII din 23.11.1994, modificată prin Legea nr. 29-XIV din 28.05.1998 și Legea nr. 1207-XIV din 28 iulie 2000;
- Legea Republicii Moldova privind brevetele de invenție, nr. 461-XIII din 18.05.1995;
- Legea Republicii Moldova privind mărcile și denumirile de origine a produselor, nr. 588-XIII din 22.09.1995;
- Legea Republicii Moldova nr. 65-XV din 12.04.2001 privind completarea Legii nr. 588-XIII din 22.09.1995 privind mărcile și denumirile de origine a produselor;
- Legea Republicii Moldova privind protecția desenelor și modelelor industriale, nr. 991-XIII din 15.10.1996;
- Legea Republicii Moldova privind protecția soiurilor de plante, nr. 915 din 11.07.1996;
- Legea Republicii Moldova privind protecția topografilor circuitelor integrate, nr. 659-XIV din 29.10.1999;
- Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 1079-XIV din 23.06.2000;
- Regulamentul provizoriu cu privire la protecția proprietății industriale în Republica Moldova, nr. 456 din 26.07.1993;
- Legea Republicii Moldova cu privire la secretul comercial, nr. 171-XIII din 06.07.1994;
- Legea viei și vinului, nr. 131-XIII din 02.06.1994;
- Legea zootehniei, nr. 412-XIV din 27.05.1999;

- Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru punerea în aplicare a Legii privind drepturile de autor și drepturile conexe, nr. 294-XIII din 23.11.1994;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului Agenției de Stat pentru Drepturile de Autor a Republicii Moldova, nr. 243 din 02.04.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a operelor ocrotite de dreptul de autor și drepturile conexe, nr. 901 din 28.08.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre tarifele minime ale remunerației de autor, nr. 641 din 12.07.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Statutul Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale a Republicii Moldova, nr. 743 din 31.12.1996;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la modul de folosire a mărcilor-proprietate a statului, nr. 852 din 16.08.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Listei mărcilor-proprietate a statului, nr. 1080 din 08.10.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la taxele pentru servicii cu semnificație juridică în domeniul protecției obiectelor proprietății industriale, nr. 774 din 13.08.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului cu privire la mandatarii autorizați ai Republicii Moldova, nr. 313 din 01.06.1993;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului de producere a vinurilor și altor produse vinicole cu denumiri de origine, nr. 760 din 10.11.1995;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului național de protecție și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală până în anul 2010, nr. 11 43 din 18.09.2003;
- Regulamentul de aplicare a legii nr. 456/1995 privind brevetele de invenție, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 130 din 06.09.2001;
- Regulamentul de aplicare a Legii nr. 588/1995 privind mărcile și denumirile de origine a produselor, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 129 din 06.09.2001;
- Regulamentul de aplicare a Legii nr. 991/1996 privind protecția desenelor și modelelor industriale, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 131 din 06.09.2001;
- Regulamentul de aplicare a Legii nr. 915/1996 privind protecția soiurilor de plante, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 132 din 06.09.2001;
- Regulamentul de aplicare a Legii nr. 659/1999 privind protecția topografiilor circuitelor integrate, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 71 din 20.06.2000;
- Regulamentul privind Comisia de Apel, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 53 din 12.06.1996;
- Regulamentul privind înregistrarea contractelor de licență referitor la obiectele proprietății industriale, aprobat prin Ordinul Directorului general al AGEPI, nr. 40 din 16.05.2001;
- Regulamentul privind aplicarea taxelor pentru servicii cu semnificație juridică în domeniul protecției obiectelor proprietății industriale, aprobat prin Ordinul

Directorului general al AGEPI, nr. 80 din 28.08.1997, modificat ulterior prin Ordinele DG al AGEPI, nr. 105 din 17.11.1997 și nr. 135 din 11.11.1998;

- Regulamentul privind accesul la informația deținută de către AGEPI, aprobat prin Ordinul Directorului General nr. 184 din 18.12.2001.

Republica Moldova posedă o bază legislativă destul de avansată și amplă în domeniul protecției proprietății intelectuale. Legislația națională în domeniu a fost elaborată atât în baza convențiilor, tratatelor și aranjamentelor internaționale în domeniu, cât și în baza regulamentelor și directivelor Comunității Europene, ținându-se cont de principiile și concepțiile existente în Comunitatea Europeană.

La etapa actuală Republica Moldova este parte la 25 de convenții și tratate internaționale în domeniu. Aderarea Republicii Moldova la tratatele, aranjamentele și convențiile internaționale în vigoare în domeniul protecției proprietății intelectuale și ratificarea acestora se finalizează. Examinarea detaliată a prevederilor acordurilor și convențiilor la care Republica Moldova este parte a facilitat revizuirea unor proceduri naționale și, în consecință, aplicarea mai eficientă a legislației în vigoare.

În conformitate cu prevederile articolului 49 (1) al Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Comunitățile Europene și statele membre și Republica Moldova (APC), Republica Moldova continuă să perfecționeze sistemul de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală, industrială și comercială, în scopul asigurării unui nivel de protecție similar celui existent în Comunitatea Europeană, inclusiv introducerea măsurilor eficiente menite să asigure respectarea acestor drepturi.

Este de relevat faptul că până în prezent termenul “nivel similar de protecție” nu a căpătat o interpretare oficială nici din partea Uniunii Europene, nici din partea autorităților Republicii Moldova. În scopul determinării nivelului de armonizare a legislației naționale cu cea comunitară ar fi binevenit de precizat sensul acestui cuvânt, pentru a înțelege că termenul “similar” înseamnă același, asemănător, sau este suficientă numai o armonizare a legislației cu prevederile Acordului TRIPS.

Aspectele comerciale ale protecției proprietății intelectuale sunt protejate atât conform prevederilor Legii Republicii Moldova nr. 171-XIII din 6 iulie 1994 cu privire la secretul comercial, care prevede protecția secretelor comerciale (know-how), cât și de Legea Republicii Moldova nr. 998-XII din 1 aprilie 1992 privind investițiile străine, care permite introducerea investițiilor sub formă de obiecte de proprietate intelectuală (invenții, mărci de produse și de servicii, nume de firmă, know-how etc.).

În procesul de implementare a prevederilor APC și a aderării Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului, Guvernul a adoptat un șir de măsuri eficiente, având drept obiectiv perfecționarea sistemului de protecție a proprietății intelectuale și ajustarea lui la standardele internaționale în domeniu. În acest scop, Guvernul a adoptat la 23 iunie 2000 Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, prin care a fost modificată și completată legislația în domeniul proprietății industriale, iar în noul Cod Vamal, adoptat prin Legea nr. 1149 din 20 iulie 2000, a fost introdus capitolul XII, care conține prevederi speciale privind măsurile de protecție a proprietății intelectuale la frontieră.

### ***Cadrul instituțional***

În Republica Moldova Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale (AGEPI) organizează și efectuează protecția juridică a proprietății intelectuale sub forma de proprietate industrială, drepturi de autor și de drepturi conexe. Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale reprezintă Republica Moldova în Organizația Mondială de Proprietate Intelectuală (OMPI), în organismele internaționale, regionale și interstatale în problemele vizând protecția și realizarea drepturilor de proprietate intelectuală și determină politica statului în acest domeniu.

Agenția de Stat pentru protecția Proprietății Intelectuale realizează următoarele funcții:

- elaborează propuneri referitoare la politica de stat și la cadrul normativ-legislativ privind protecția proprietății intelectuale, precum și propuneri vizând perfecționarea legislației naționale în domeniu;

- organizează și gestionează sistemul național de protecție a proprietății intelectuale în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

- elaborează propuneri privind dezvoltarea sistemului național de protecție a proprietății intelectuale și exercită supravegherea asupra executării și respectării legislației Republicii Moldova și a tratatelor internaționale în domeniul la care Republica Moldova este parte;

- administrează, păstrează, dezvoltă și comercializează bazele de date în domeniul proprietății intelectuale prin schimburi internaționale și achiziții, asigură accesul, inclusiv automatizat, la bazele de date naționale și străine;

- elaborează, coordonează și execută programele de dezvoltare și acordurile de colaborare cu alte țări sau cu organizații internaționale în domeniul său de activitate;

- elaborează și implementează programe de formare teoretică și practică și de perfecționare a specialiștilor în domeniul proprietății intelectuale;

- elaborează și execută programe de implementare a proprietății intelectuale, de stimulare a activității în sfera științei și inovării;

- înregistrează rezultatele cercetărilor științifice (obiecte ale proprietății intelectuale) ale organizațiilor din sfera științei și inovării;

- exercită funcții și prestează servicii aferente în domeniu în conformitate cu legislația în vigoare.

În pofida realizărilor obținute în procesul de armonizare a legislației naționale în domeniul de proprietate intelectuală cu standardele internaționale și comunitare mai persistă unele imperfecțiuni care urmează a fi ajustate la prevederile comunitare în domeniu.

### ***Probleme existente***

- armonizarea dreptului de autor nu se efectuează încă pe baza unui nivel ridicat de protecție, deși aceste drepturi sunt indispensabile creației intelectuale și protecția adecvată a lor permite asigurarea, menținerea și dezvoltarea creativității în interesul autorilor, al industriilor culturale, al consumatorilor și al colectivității în totalitate;

- există unele deosebiri ale duratei de protecție în cazul drepturilor conexe;

- titularii de drepturi de autor și conexe din Comunitatea Europeană beneficiază de o perioadă de protecție mai redusă în Republica Moldova;

- drepturile autorilor străini sunt administrate pe teritoriul Republicii Moldova de către două asociații de administrare pe principii colective a drepturilor patrimoniale



de autor și a drepturilor conexe, care nu au stabilit până în prezent relații de colaborare eficiente între ele;

- cu toate că în Republica Moldova a fost creat cadrul instituționalizat necesar pentru realizarea protecției proprietății industriale, în pofida realizărilor obținute în procesul de armonizare în legislația națională, în domeniu nu sunt oglindite unele norme juridice existente în legislația comunitară, în special cele referitoare la epuizarea drepturilor.

- legislația națională în unele aspecte diferă de cea europeană, în special în ce privește excluderea unor obiecte de la protecție prin brevet de invenție;

- prevederile juridice vizând mărcile declarate proprietate a statului, introduse prin Legea 65/2001, sunt în contradicție cu prevederile articolului 4 al Convenției de la Paris pentru protecția proprietății industriale, unde sunt determinate modalitățile de recunoaștere și obținere a drepturilor asupra obiectelor de proprietate industrială și anume:

- dreptul de prioritate revine persoanei care prima depune cererea de înregistrare la organul de stat, în cazul dat la Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale;

- obținerea protecției în urma înregistrării mărcii, fără a fi recunoscut dreptul anterior de utilizare și exploatare a ei.

Amendamentele legislative în cauză prezintă o interpretare incorectă, contrară prevederilor legislației în vigoare de recunoaștere și protecție juridică a dreptului colectiv asupra mărcii utilizate de două sau mai multe persoane juridice. Legea 65/2001 vine în contradicție cu normele dreptului internațional în domeniu. Concomitent există discrepanțe vădite atât cu Directiva CEE 89/104, Regulamentul CEE 2868/95, cât și cu prevederile legislației în vigoare a Republicii Moldova.

Legislația națională privind protecția mărcilor prevede furnizarea unui număr mai mare de elemente necesare pentru acordarea datei de depozit cererii de înregistrare a mărcii (articolul 8 (5) al Legii 588/1995), pe când articolele 26 și 27 ale Regulamentului CEE 2868/95 privind marca comunitară prevede posibilitatea acordării datei de depozit, dacă cererea conține doar următoarele elemente:

- solicitarea de înregistrare;
- indicații care permit de a identifica solicitantul;
- lista de produse și servicii, pentru care se cere înregistrarea mărcii;
- reproducerea mărcii.

Legea 588/1995 nu prevede unele norme juridice specifice mărcii colective (de exemplu, motivele nulității mărcii colective), deși aceste prevederi sunt oglindite în redacția nouă a Regulamentului de aplicare a Legii 588/1995 (aprobat prin ordinul Directorului General al AGEPI din septembrie 2001).

Legislația națională nu prevede dispoziții privind “epuizarea drepturilor”, “reinstaurarea drepturilor solicitantului/titularului mărcii privind o cerere”, “înregistrarea sau reînnoirea înregistrării” după stabilirea de către Oficiu a bunei credințe și lipsei de intenții.

- legislația națională de protecție juridică a desenelor și modelelor industriale și cea a CE determină în mod diferit obiectul protejabil;

Legislația comunitară prevede termene mai extinse pentru perioada de grație în cazul divulgărilor neopozabile (12 luni, față de 6 luni în legislația națională) și pentru

amânarea publicării (30 luni și respectiv 12 luni). În ce privește divulgările neopozabile, redacția nouă a Regulamentului de aplicare a Legii nr. 991/1995 (aprobat în septembrie 2001 prin Ordinul Directorului general al AGEPI), regula 2.5 conține o prevedere similară celei europene, care stipulează că nu este considerată o divulgare, dacă desenul sau modelul a fost făcut public, ca urmare a unui abuz comis față de autor sau succesorul său în drepturi.

Legislația națională permite instituirea unui depozit multiplu, cu condiția ca desenele și modelele dintr-un depozit să fie încadrate în aceeași clasă a clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale, pe când articolul 40 al Directivei CEE 98/71 face o astfel de restricție numai pentru obiecte decorative.

În legislația națională nu sunt oglindite unele norme juridice existente în legislația comunitară, în special referitoare la protecția desenelor și modelelor industriale neînregistrate, epuizarea drepturilor, drepturilor reale asupra desenului și modelului industrial, posibilitatea reinstaurării drepturilor solicitantului/titularului desenului sau modelului industrial privind o cerere, înregistrarea sau reînnoirea înregistrării după stabilirea de către Oficiu a bunei credințe și a lipsei de intenții.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- crearea Întreprinderii de Stat „Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală” prin fuziunea Întreprinderii de Stat „Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale” și Întreprinderea de Stat „Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor”;

- reevaluarea legislației în vigoare față de normele comunitare în domeniul dreptului de autor și drepturilor conexe, brevetelor de invenție, topografiilor circuitelor integrate, desenelor și modelelor industriale, în scopul elaborării unor reglementări pentru deplina conformitate cu normele comunitare;

- adoptarea legii privind protecția modelelor de utilitate;

- perfecționarea măsurilor de protecție la frontieră a drepturilor de proprietate intelectuală;

- extinderea cooperării Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale cu autoritățile vamale (crearea unei baze de date comune, conținând lista completă a tuturor obiectelor de proprietate intelectuală care se bucură de protecție);

- majorarea penalităților și a responsabilității penale și civile, în funcție de numărul încălcărilor și volumul stocurilor de bunuri contrafăcute arestate;

- facilitarea nimicirii stocurilor de bunuri contrafăcute arestate.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

Efectuarea următoarelor modificări în legislația din domeniu:

- de introdus în Legea 461/1995, în lista obiectelor excluse de la brevetare cele enumerate în articolele 5 și 6 ale Directivei CEE 98/44 privind protecția invențiilor în domeniul biotehnologiei;

- de prevăzut în Legea 461/1995 norme juridice privind epuizarea drepturilor, drepturile reale;

- de modernizat cadrul legislativ privind protecția invenției prin model de utilitate, prevăzând o procedură simplificată de înregistrare, posibilitatea protecției prin

model de utilitate a acelorași obiecte, ca și prin brevet, armonizarea duratei protecției și reînnoirii acesteia;

- de introdus dispozițiile privind protecția invenției prin model de utilitate în cadrul Legii privind brevetele de invenție;

- în Legea 585/1995 este necesar de armonizat cerințele pentru acordarea datei de depozit cererii de înregistrare a mărcii în conformitate cu articolele 26 și 27 ale Regulamentului CEE 2868/95 privind protecția mărcii comunitare;

- de introdus în Legea 588/1995 norme juridice privind protecția mărcilor colective, epuizarea drepturilor, reinstaurarea drepturilor;

- este necesar de ajustat prevederile Legii 65/2001 cu prevederile tratatelor, convențiilor și aranjamentelor internaționale în domeniul proprietății intelectuale la care Republica Moldova este parte, luând în considerare mai ales faptul că unele dintre mărcile declarate proprietate a statului nostru aparțin titularilor străini din alte state. În practica internațională și în teoria dreptului de proprietate intelectuală nu există noțiunea de marcă-proprietate a statului;

- armonizarea definirii obiectului protejabil al desenelor și modelelor industriale în conformitate cu articolele 4 și 6 din Proiectul de Directivă CEE privind protecția desenelor și modelelor industriale comunitare;

- armonizarea termenelor privind perioada de grație pentru divulgările neopozabile și amânarea publicării;

- de prevăzut în Legea 991/1995 pentru depozitul multiplu condiția ca desenul și modelul industrial să fie încadrate în aceeași clasă numai pentru obiecte decorative;

- de prevăzut în Legea 991/1995 norme juridice privind protecția desenelor și modelelor industriale neînregistrate, epuizarea drepturilor, drepturile reale, reinstaurarea drepturilor în circumstanțe de force majeure;

- armonizarea perioadelor de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe din Republica Moldova cu prevederile Directivei CEE nr. 93/98 din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a unor drepturi conexe și cu Directiva privind armonizarea unor aspecte ale dreptului de autor și a drepturilor conexe în societatea informațională;

- elaborarea proiectelor de modificare a articolului 34, alineatul 2, litera (f), a articolului 36, alineatul 6 ale Legii nr. 293-XIII din 23 noiembrie 1994 și a articolului 42 al Legii cu privire la asociațiile obștești în vederea excluderii și elucidării prevederilor contradictorii ale legilor nominalizate, având drept scop optimizarea și monitorizarea eficientă a administrării pe principii colective a drepturilor de autor și conexe în Republica Moldova;

- elaborarea și implementarea metodologiilor și procedurilor de efectuare a controlului specializat de constatare a încălcării prevederilor legislației în domeniu;

- studierea și implementarea în Republica Moldova a experienței organizațiilor de administrare pe principii colective a drepturilor de autor și a drepturilor conexe din Comunitatea Europeană;

- elaborarea și implementarea metodologiilor de control a aplicării legislației de către organizațiile de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale ale titularilor drepturilor de autor și a drepturilor conexe;

- elaborarea și semnarea unui Acord de colaborare între Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale și Direcția Poliției Economice - Financiare a Ministerului Afacerilor Interne vizând extinderea și diversificarea măsurilor și acțiunilor comune preconizate de prevenire, combatere, identificare și tragere la

răspundere a persoanelor care încalcă drepturile de autor și drepturile conexe sau sunt încadrați în activitatea de contrafacere și piraterie;

- organizarea seminarelor naționale și internaționale vizând aplicarea legislației naționale și internaționale în domeniu pentru reprezentanții instituțiilor și organizațiilor responsabile de protecția și realizarea dreptului de autor și drepturilor conexe;

- publicarea informației în presa republicană vizând rezultatele acțiunilor de control în domeniile pertinente efectuate de către Agenție și măsurile aplicate;

- organizarea unui ciclu de emisiuni la radio sau televiziune vizând impactul mărfurilor contrafăcute și operelor pirat asupra industriei, comerțului, vieții și securității populației;

### **6.3.5. Realizarea drepturilor de proprietate intelectuală**

Procedurile de realizare a prevederilor legale sunt stipulate în legislația Republicii Moldova în vigoare și prevăd măsuri efective împotriva încălcării drepturilor de proprietate intelectuală. Aceste măsuri pot fi inițiate de titularul drepturilor de proprietate intelectuală. Departamentul Vamal este împuternicit în confiscarea copiilor și fonogramelor introduse în țară sau scoase din țară fără licență. Prevederile speciale privind măsurile la frontieră referitoare la încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală sunt incluse în Codul Vamal al Republicii Moldova.

Întru realizarea prevederilor Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) și altor acorduri internaționale de cooperare în vederea prevenirii și combaterii infracționalității transfrontaliere, Biroul Național al Inițiativei de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI/Oficiul Regional pentru schimbul de informații (RILO) a fost înființat în cadrul Departamentului vamal în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 815 din 13 august 2001.

#### ***Probleme existente***

Este de notat, că, în pofida faptului că unul din obiectivele de bază ale Biroului SECI/RILO este efectuarea măsurilor operative de investigație, inclusiv cu participarea colaboratorilor Ministerului de Interne al Republicii Moldova în vederea prevenirii, combaterii și investigării cazurilor de introducere sau scoatere neautorizată din țară a mărfurilor contrafăcute și operelor-pirat, în rețelele comerciale și pe piețele naționale pătrunde și este comercializat un procent foarte mare de astfel de mărfuri și opere.

Producerea mărfurilor contrafăcute este uneori consecința faptului că întreprinderile mici și mijlocii nu sunt conștiente de implicațiile legale ale folosirii mărcilor fără acordul proprietarilor. Instituțiile guvernamentale încadrate în procesul de realizare a drepturilor de proprietate intelectuală urmează să elaboreze măsuri urgente, eficiente și majore de combatere a pirateriei și a contrafacerii mărfurilor.

La momentul actual Republica Moldova necesită asistență tehnică și financiară suplimentară din partea organizațiilor internaționale și statelor membre ale Comunității Europene în vederea formării infrastructurii naționale în domeniul de asigurare și realizare a drepturilor de proprietate intelectuală. Un alt imperativ important este instruirea și perfecționarea specialiștilor din domeniul proprietății intelectuale, precum și popularizarea acestui domeniu relativ nou.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea și implementarea planului de măsuri pentru asigurarea protecției pieței interne vizavi de produsele nocive sau contrafăcute;
- adoptarea unei Hotărâri Guvernamentale vizând determinarea obiectivelor, funcțiilor și planului de acțiuni ale ministerelor și instituțiilor guvernamentale responsabile de realizarea drepturilor de proprietate intelectuală;
- constituirea cooperării cu diferite instanțe naționale, în scopul eficientizării legislației din domeniile legate direct sau tangențial de protecția proprietății intelectuale.

***Priorități pe termen mediu:***

- organizarea programelor de instruire specializată a colaboratorilor instituțiilor și autorităților responsabile de protecția și realizarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova;
- organizarea schimbului de experiență a reprezentanților instituțiilor angajate în realizarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova cu reprezentanții din Comunitatea Europeană în vederea studierii și aplicării în practică a politicii eficiente de combatere a acțiunilor de contrafacere și piraterie;
- elaborarea și punerea la dispoziția titularilor de drepturi de proprietate intelectuală a dispozitivelor tehnice, pentru a proteja și autentifica produsele și serviciile lor, și anume: holograme de securitate, mijloace optice, sisteme magnetice, etichete microscopice, cât și introducerea utilizării obligatorii a codurilor de identificare pe discurile optice;
- crearea de către Departamentul Vamal a unei baze de date și publicarea Buletinului on-line vizând obiectele de proprietate intelectuală care beneficiază de asistență vamală;
- publicarea informației vizând impactul economic al contrafacerii și pirateriei asupra economiei naționale, întocmirea rapoartelor statistice vizând nivelul ratei de contrafacere și piraterie în Republica Moldova;
- elaborarea și publicarea materialului informativ vizând conștientizarea populației cu privire la impactul mărfurilor contrafăcute și pirat asupra sferei social-economice, cât și asupra sănătății și securității publice;
- solicitarea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova de a elabora unele Hotărâri privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației în domeniul protecției proprietății intelectuale, chiar și unele cu caracter recomandabil.

**6.3.6. Măsurile autorităților vamale în domeniul proprietății intelectuale**

***Cadrul juridic***

La etapa actuală, în Republica Moldova există cadrul legislativ special de reglementare a relațiilor ce țin de protecția proprietății intelectuale la frontieră, și anume:

- Codul Vamal al Republicii Moldova, care în Capitolul XII prevede „Aplicarea de măsuri la frontieră în vederea proprietății intelectuale”;

- Hotărârea Guvernului RM nr.1715 din 27 decembrie 2002 „Cu privire la perceperea taxei pentru asistență vamală în domeniul protecției proprietății intelectuale”.

Conform Codului Vamal se permite titularului să intervină cu o cerere și să stopeze vămuirea produselor producătorilor care încalcă dreptul exclusiv al titularului, utilizând în comerț, fără acordul titularului, marca de produs sau de serviciu a acestuia.

Prevederile Codului Vamal menționate sunt elaborate în strictă conformitate cu Acordul Organizației Mondiale a Comerțului privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (TRIPS). Totodată, la elaborarea prevederilor Capitolului XII al Codului Vamal au fost luate în considerare Recomandările Organizației Mondiale a Vănilor privind dezvoltarea sistemului efectiv de protecție a obiectelor proprietății intelectuale.

Prevederile și standardele internaționale în domeniul proprietății intelectuale se perfecționează în permanență. Totodată apar noi metode de depistare a cazurilor de încălcare a drepturilor proprietății intelectuale, experiența altor țări în acest domeniu perfecționându-se în continuu. Din cauza acestor factori apare necesitatea reacționării dinamice și continue a legislației Republicii Moldova la schimbările care apar în spațiul Uniunii Europene.

### ***Cadrul instituțional***

Sistemul de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală este constituit din următoarele organizații și organe de stat:

- AGEPI – Agenția Națională pentru Protecția Proprietății Intelectuale
- ADA – Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor
- Serviciul Vamal
- Ministerul Afacerilor Interne
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii
- Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției ș.a.

În cadrul acestui sistem Serviciul Vamal ocupă un rol important în funcționarea sistemului național de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală.

Activitatea de protecție la frontieră a obiectelor de drepturi de proprietate intelectuală se desfășoară în următoarele direcții:

- acordarea consultațiilor gratuite titularilor de drepturi de proprietate intelectuală, protecția la frontieră în baza cererilor titularilor obiectelor de drepturi de proprietate intelectuală;
- instruirea permanentă a colaboratorilor vamali în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală;
- colaborarea cu WIPO, WCO (Organizația Mondială a Vănilor), Agenția de Stat Pentru Protecția Proprietății Intelectuale în vederea combaterii fenomenelor de piraterie și contrafacere;
- efectuarea măsurilor operative de investigație, inclusiv cu participarea colaboratorilor MAI, în vederea prevenirii, combaterii și investigării cazurilor de introducere/scoatere neautorizată a mărfurilor contrafăcute și mărfurilor-pirat;

- colaborarea cu serviciile vamale ale altor state în vederea combaterii contravențiilor legate de încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală;
- alte activități ce țin de implementarea tratatelor internaționale la care Moldova este parte.

Această activitate a generat necesitatea creării unei secții noi specializate, în cadrul Departamentului Vamal, responsabilă pentru asigurarea protecției la frontieră a drepturilor de proprietate intelectuală. Cu eforturi considerabile, la 13.08.2001 prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.815 a fost înființat Biroul Național SECI/RILO (Inițiativa de cooperare în Sud-Estul Europei, Oficiul regional pentru schimbul de informații) căruia i s-au delegat funcțiile menționate.

### ***Probleme existente***

Necesitatea protecției eficiente a drepturilor și intereselor legitime ale titularilor de drepturi asupra proprietății intelectuale este determinată de mai multe cauze obiective: situația în economia națională, care este în perioada de tranziție la raporturile de piață, lipsa tradițiilor și a practicii judiciare în domeniul utilizării obiectelor de proprietate intelectuală, etc.

În condițiile economiei de piață, când întreprinderile se luptă pentru a cuceri piețele de desfacere a producției lor și au conflicte legate de dreptul la mărci se prezintă insuficientă pregătirea colaboratorilor vamali în vederea cunoștințelor necesare în domeniul proprietății intelectuale.

Totodată, trebuie de menționat că, uneori apar dificultăți privind colaborarea între organele de stat, care fac parte din sistemul național de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală, precum și între aceste organe și deținătorii drepturilor de proprietate intelectuală. Aceste dificultăți duc atât la necoordonarea în acțiuni a acestor organe, cât și la dublarea funcțiilor în domeniul protecției proprietății intelectuale.

Pentru perfecționarea sistemului protecției vamale a drepturilor proprietății intelectuale și de a exclude problemele existente în domeniu este necesar de a prelua experiența și cunoștințele Comunității Europene în acest domeniu

### ***Priorități pe termen scurt:***

- organizarea seminarelor teoretice și practice pentru instruirea și perfecționarea colaboratorilor vamali;
- furnizarea informației actuale în domeniul, acordarea asistenței utilizatorilor obiectelor de proprietate intelectuală;
- elaborarea literaturii metodice de instruire a colaboratorilor vamali (împreună cu AGEPI);
- elaborarea planurilor de studii și unor programe speciale (împreună cu AGEPI);
- intensificarea procesului de schimb de experiență în domeniul organizării sistemului protecției proprietății intelectuale la frontieră de la administrațiile vamale ale Uniunii Europene;
- invitarea experților, consultanților din administrațiile vamale europene pentru asistența în evaluarea sistemului de protecție a proprietății intelectuale la frontieră și elaborarea după necesitate a metodelor de perfecționarea a ei;

- asigurarea colaboratorilor vamali responsabili de colectarea și utilizarea informației în domeniul protecției proprietății intelectuale cu tehnică de calcul și programatură;
- informarea publicului - deținătorilor drepturilor de proprietate intelectuală despre posibilitatea protecției drepturilor lor legale la frontieră.

***Priorități pe termen mediu:***

- organizarea schimbului de date cu statele limitrofe despre deținătorii obiectelor de proprietate intelectuală care se bucură de protecție vamală;
- instituirea, prin conlucrare cu Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale, a Registrului produselor ce conțin obiecte de proprietate intelectuală, astfel prevenindu-se trecerea mărfurilor la frontiera de stat cu încălcarea drepturilor titularilor obiectelor de proprietate intelectuală;
- implementarea unui modul separat „Proprietatea intelectuală” în viitorul sistem informațional vamal de procesare a datelor;
- crearea posibilității accesului public la bazele de date informaționale privind deținătorii drepturilor de proprietate intelectuală;
- Implementarea sistemului ACYCUDA WORLD, în vederea furnizării automatizate a informației privind încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală;
- obținerea accesului la bazele de date privind deținătorii drepturilor de proprietate intelectuală ale altor țări.

**6.3.7. Dreptul civil**

Conform art. 3 al Codului Civil legislația civilă cuprinde prezentul cod, alte legi, ordonanțe ale Guvernului, acte normative care reglementează raporturile de drept civil.

**Codul Civil**

În prezent, în Republica Moldova, raporturile juridice civile sunt reglementate de Codul Civil, adoptat în data de 6 iunie 2002 și intrat în vigoare în data de 1 ianuarie 2003. Până la acest moment, pe teritoriul Republicii Moldova era în vigoare Codul Civil adoptat în 26 decembrie 1964 și pus în aplicare din 1 iulie 1965. O dată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil, Codul civil din 1964 a fost abrogat, precum și toate modificările și completările aduse ulterior acestuia. Necesitatea adoptării unui nou cod a survenit din caracterul caduc pe care l-a căpătat Codul din 1964, or raporturile civile comportă un caracter schimbător.

Principiile care stau la baza dreptului civil în Republica Moldova sunt stipulate în art. 1 al Codului Civil, acestea sunt: principiul de egalitate a subiecților unui raport juridic civil, principiul inviolabilității proprietății, principiul libertății contractuale, principiul inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, realizarea liberă a drepturilor civile etc.

Codul Civil are 1624 articole și cuprinde cinci cărți. Fiecare dintre cele cinci cărți este împărțită pe titluri, care la rândul lor cuprind capitole.



Cartea I- **Dispoziții generale** este divizată în 4 titluri: Dispoziții comune, Persoanele, Actul juridic și Reprezentarea, Termenele.

Cartea a II-a - **Drepturile reale**, conține cinci titluri: Patrimoniul, Posesiunea, Proprietatea, Alte drepturi reale, Registrul bunurilor imobile.

Cartea a III-a - **Obligațiile** cuprinde următoarele trei titluri: Despre obligații în general, Despre contracte în general, Categoriile de obligații.

Cartea a IV-a - **Dreptul Succesoral** - este divizată în șapte titluri: Dispoziții generale cu privire la moștenire, Moștenirea testamentară, Moștenirea legală, Succesiunea vacantă, Regimul juridic al moștenitorului, Confirmarea dreptului la moștenire și Partajul averii succesoriale.

Cartea a V-a se intitulează **Dreptul internațional privat** și este împărțită în două titluri - Dispoziții generale cu privire la dreptul internațional privat și normele conflictuale.

Dispozițiile generale ale Codului civil reglementează într-o manieră detaliată așa instituții ca obiectele raporturilor juridice civile, actul juridic civil, instituția persoanelor fizice și juridice, care capătă o reglementare mai completă. Sunt introduse prevederi cu privire la instituția tutelei și curatele, care anterior erau prevăzute în Codul familiei. Rațiunea includerii acestor instituții în Codul Civil este dată de necesitatea apărării intereselor patrimoniale ale persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu și ale persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă. Persoanele juridice capătă în viziunea noului Cod Civil o reglementare total diferită. Acestea sunt clasificate în persoane juridice de drept public și de drept privat, aflându-se pe pe picior de egalitate în cadrul raportului juridic civil. Persoanele juridice de drept privat pot urmări scopuri comerciale și scopuri necomerciale. De asemenea, titlul include și prevederi cu privire la organizarea activității de antreprenariat. O secțiune aparte este acordată instituției societăților comerciale. În cazul dat, legiuitorul nu a recurs la elaborarea unui nou cod comercial, pentru a reglementa raporturile de acest gen, dar a inclus instituțiile relative acestui domeniu în Titlul al II-lea al Cărții întâi. Tipurile de societăți comerciale reglementate de legislația organică civilă sunt: societatea în nume colectiv, societatea în comandită, societatea cu răspundere limitată, societatea pe acțiuni și cooperativele.

Cartea a II-a care vine să reglementeze drepturile reale, conține o serie de elemente noi. Dreptul de proprietate, garantat prin legea fundamentală a țării, își are expresia în art. 316. Alături de acesta, capătă reglementare expresă și alte drepturi reale, dezmembrăminte ale dreptului de proprietate: uzufructul, dreptul de uz și de abitație, servitutea, dreptul de superficie. De asemenea, o inovație în cadrul reglementărilor cu privire la drepturile reale este gajul și ipoteca. În codul anterior, cele două instituții erau incluse în cadrul prevederilor referitoare la obligații. Introducerea în Codul Civil a unor asemenea prevederi se datorează intrării în circuitul civil a terenurilor. O instituție nouă inclusă în prezenta carte este posesia. Spre deosebire de vechea reglementare, posesia nu mai este un atribut al dreptului de proprietate. Codul Civil prevede în art. 305 prezumția proprietății, astfel posesorul este prezumat proprietarul bunului atâta timp cât nu s-a dovedit că a început poseda pentru altul. Totuși, prezumția nu va produce efecte în cazul în care dreptul de proprietate trebuie înscris în registrul public.

Cartea a III-a cea mai voluminoasă ca dimensiune conține prevederi relative la instituția obligațiilor și a contractelor. Articolele acestei cărți reglementează solidaritatea creditorilor, solidaritatea debitorilor, executarea obligațiilor, efectele neexecutării, mijloacele de garantare a executării obligațiilor și stingerea obligațiilor. Titlul al II-lea al Cărții se referă la normele generale care stau la baza contractului, iar titlul al III-lea prevede tipurile de contracte, primul fiind contractul de vânzare-cumpărare. Alte contracte reglementate de codul civil sunt: schimbul, donația, înstrăinarea bunului cu condiția întreținerii pe viață, renta, comodatul, împrumutul, locațiunea, arenda, leasingul, antrepriza și prestările de servicii, contractul de transport, mandatul, administrarea fiduciară, comisionul, expediția, magazinajul, contractul de servicii turistice, fidejusiunea, franchisingul, intermedierea, contractele și operațiunile bancare, factoringul, asigurarea, tranzacția, societatea civilă.

Cartea a IV-a reglementează instituția moștenirii, cu mult mai detaliat decât vechiul cod civil. Moștenirea – instituția ce dă titlu Cărții prezente – este unul dintre drepturile garantate de Constituția Republicii Moldova (art.46 alin. 6). Codul civil prevede moștenirea legală și cea testamentară. Sunt instituite trei clase de moștenitori, iar vocație succesorală au descendenții pînă la infinit și colateralii pînă în gradul al IV-lea. În ceea ce privește moștenirea testamentară sunt reglementate trei tipuri de testamente olograf, autentic și mistic.

Raporturile juridice civile care comportă un element de extraneitate au fost reglementate în Cartea a V-a a prezentului Cod. Se conțin prevederi cu privire la legea aplicabilă în cazul statutului persoanelor fizice și juridice, actului juridic, drepturilor reale și patrimoniale, obligațiilor contractuale și extracontractuale, raporturilor de succesiune, în cazul existenței elementului de extraneitate.

Prin legea nr.206-XV din 29.05.2003, au fost aduse modificări și completări la Codul Civil. Acestea se referă la următoarele:

- Completarea art.1422 cu alin. 3 prin care se reglementează reparația prejudiciului moral cînd este cauzat prin condamnare ilegală, atragere ilegală la raspundere penală, aplicarea ilegală a arestului preventiv sau a declarației scrise de a nu părăsi localitatea, aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunității și în alte cazuri prevăzute de lege.

- Art. 1415 este completat cu alin. 2 care instituie dreptul de regres al statului împotriva persoanelor cu funcție de răspundere, dacă vinovăția acestora se constată prin sentință judecătorească.

- Art. 1405 este modificat în următoarea redacție: (1) Prejudiciul cauzat persoanei fizice prin condamnare ilegală, atragere ilegală la raspundere penală, aplicarea ilegală a arestului preventiv sau a declarației scrise de a nu părăsi localitatea, aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunității se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanelor de raspundere ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată va fi integral reparat.

(2) Statul se exonerează de răspundere în cazul când persoana vătămată a contribuit intenționat și benevol la producerea prejudiciului prin autodenunț.

Modificările aduse au drept scop apărarea drepturilor persoanelor asupra cărora s-au aplicat fără temei anumite sancțiuni și vine să sporească responsabilitatea organelor se drept în deciziile aplicate. Statul garantează acestor persoane repararea integrală a prejudiciului moral.

În afară de Codul Civil, relațiile sociale sunt reglementate de o serie de legi speciale.

Observăm că legiuitorul a optat pentru adoptarea unui Cod al Familiei separat. Acesta a fost adoptat prin Legea Nr.1316-XIV din 26.10.2000, abrogând vechiul Cod al Familiei din 26. 12. 1969. Codul conține 167 de articole și reglementează următoarele instituții: căsătoria, adopția, protecția copiilor orfani și a celor rămași fără ocrotire părintească sau aflați în alte situații vulnerabile, precum și alte relații sociale similare celor familiale.

Legi speciale din domeniul dreptului civil :

- Legea cu privire la proprietate, Nr.459-XII din 22.01.91, modificată în 17.10.2002 ;
- Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pamântului, Nr. 1308-XIII din 25.07.1997, cu data ultimei modificări în 13.11.2003 ;
- Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi Nr. 845 –XII din 03.01.1992, data ultimei modificări 31.10.2003 ;
- Legea cu privire la patenta de întreprinzător, Nr.93-XIV din 15.07.98, ca data ultimei modificări în 21.03.2002 ;
- Legea privind gospodăriile țărănești (de fermier) Nr.1353-XIV din 03.11.2000, modificată în data de 29.11.2002;
- Legea cu privire la arendă Nr. 861- XII din 14.01.1992, modificată în 13.06.2003 ;
- Legea cu privire la comerțul interior Nr.749-XIII din 23.02.96;
- Legea privind protecția consumatorilor Nr. 105-XV din 13.03.2003.

### **6.3.8. Achizițiile publice**

Achizițiile publice joacă un rol important în economia națională ele constituind aproximativ 5 % din PIB al țării.

#### ***Cadrul legislativ:***

- Legea achiziției de mărfuri, lucrări și servicii pentru necesitățile statului nr. 1166-XII din 30.04.1997, modificată și completată recent prin Legea nr. 283-XV din 22.07.2004
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Agenția Națională pentru Achiziții Publice nr. 1217 din 31.12.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la regimul de gestionare și control asupra procedurilor de achiziții publice nr. 595 din 25.06.1999;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la estimarea, omologarea și achiziționarea operelor literar-dramatice, musicale și a operelor de artă plastică pentru completarea colecțiilor de stat nr.1312 din 28.12.2000;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achiziția mărfurilor și serviciilor prin cererea ofertelor de prețuri nr. 832 din 13.08.2001;

- Regulamentul cu privire la contractul de achiziție a mărfurilor și serviciilor pentru beneficiarii de stat (contractul de achiziție publică) din 17.11.1999.

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achizițiile publice de lucrări nr. 1123 din 15.09.2003

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achizițiile publice dintr-o singură sursă nr. 951 din 04.08.2003.

- Regulamentul cu privire la grupul de lucru pentru achiziții de mărfuri, lucrări și servicii , aprobat de Agenția Națională pentru Achiziții Publice la 05.03.2003 (M. O. Al Republicii Moldova nr. 1-4 din 06.01.2004).

- Indicația Ministerului Sănătății nr. 0701/88 din 28.01.2003 cu privire la clasificarea produselor farmaceutice, parafarmaceutice și articolelor de uz medical

- Comunicat cu privire la încredințarea coordonării contractelor de achiziții publice de către specialistul în achiziții publice al Ministerului Economiei și Ministerului Finanțelor din 24.07.2003.

Legislația Republicii Moldova în domeniul achizițiilor publice este destul de apropiată de cea europeană. Însă cadrul legislativ al Republicii Moldova nu coordonează procedurile de achiziții ale unităților care operează în sectoarele de aprovizionare cu apă, energie, transporturi și telecomunicații.

Legea Republicii Moldova cu privire la achiziții publice prevede unele măsuri de protejare a producătorilor autohtoni și a mărfurilor indigene. Cât privește procedurile de achiziții, legislația Republicii Moldova, spre deosebire de legislația UE, nu prevede proceduri de negociere, în schimb sunt reglementate achizițiile dintr-o singură sursă.

În ceea ce privește sfera de aplicare, pragurile de achiziții ale bunurilor, lucrărilor și serviciilor prevăzute în directivele UE depășesc substanțial cele stabilite în legislația Moldovei.

Regulile de publicitate se aseamănă, însă în UE accesul publicului la informația despre achiziții este mult mai larg, decât în Republica Moldova, unde informația respectivă este publicată în “Buletinul Achizițiilor Publice”, anunțată radio și plasată în Internet.

Este important de asemenea faptul, că în domeniul etnic legislația Republicii Moldova este compatibilă cu cea comunitară, fiindcă stabilește că la descrierea mărfurilor, lucrărilor și serviciilor solicitate se utilizează caracteristicile, cerințele, simbolurile și termenii standard or standardele internaționale și cele naționale, recunoscute pe plan internațional.

### ***Cadrul instituțional***

Agenția Națională pentru Achiziții Publice are statut de persoană juridică, în sarcina ei este pusă reglementarea de stat și coordonarea interamurală în domeniul achizițiilor pentru necesitățile statului.

Metodele de achiziție în prezent sunt următoarele:

a) licitație publică;

- b) licitație în două etape;
- c) licitație cu participare limitată;
- d) licitație specială cu participare limitată;
- e) cerere a ofertelor de prețuri;
- f) achiziție dintr-o singură sursă.
- g) Achiziție prin Bursa Universală de Mărfuri

Pentru organizarea licitațiilor se crează Grupul de lucru pentru achiziții.

Grupul de lucru se constituie printr-o hotărâre specială (ordin) al beneficiarului de stat din cel puțin 5 membri, inclusiv conducătorul grupului de lucru – persoana care deține dreptul de prima semnătură în instituția corespunzătoare sau persoana numită de către acesta. Grupul de lucru se formează din funcționari și specialiști ai beneficiarului de stat cu experiență profesională în domeniul achizițiilor, în limitele personalului scriptic și fondului de salarizare stabilit.

La achizițiile de lucrări, investitorul are obligația de a include în grupul de lucru reprezentanți ai Ministerului Finanțelor, Ministerului Energeticii, Departamentul Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului, Departamentul Standardizare și Metrologie, în lipsa reprezentanților sus menționați nu se va efectua evaluarea și compararea ofertelor.

### ***Probleme existente***

Legislația Republicii Moldova nu stabilește destul de clar sfera de aplicare, stipulând doar că “obiecte ale achizițiilor sunt mărfurile cu anumite particularități de consum, lucrări și servicii importante pentru necesitățile publice”. Sub incidența legii cad toate achizițiile cu bani publici, efectuate în Republica Moldova, fără a fi precizate care este importanța lor pentru stat. Potrivit art. 4 al Legii achiziției de mărfuri, lucrări și servicii pentru necesitățile statului nr. 1166-XIII din 30.04.1997, pragul de aplicare a legii este de 10 mii lei la mărfuri și servicii, și de 20 mii lei la lucrări.

Cadrul legislativ al Republicii Moldova prevede depunerea, concomitent cu oferta, a garanției pentru ofertă, precum și a garanției de bună execuție, fapt pozitiv pentru beneficiarii de stat, care-i protejează de eventualele eschivări de la îndeplinirea clauzelor contractuale de către ofertanți.

Vorbind despre activitatea Agenției Naționale pentru Achiziții Publice, este de menționat faptul că potrivit art. 5 (5) al legii menționate, la nivelul unităților administrativ - teritoriale d enivelul doi, aceasta își exercită atribuțiile prin intermediul subdiviziunilor sale teritoriale (specialiști în domeniul achizițiilor publice care activează în cadrul secțiilor de economieale consiliilor raionale).

Termenii de desfășurare a licitațiilor publice sunt de 45 de zile din momentul publicării anunțului în Buletinul Achizițiilor Publice, după care timp de 10 zile se depun ofertele, ceia ce permite ofertanților de a studia și de a pregăti calitativ oferta. În cazul în care apar întrebări asupra Documentelor de licitație, ofertanții sunt în drept să solicite beneficiarului de stat explicații asupra acestor documente, precum și prelungirea termenului de depunere a ofertelor. În aceste cazuri, beneficiarul de stat este obligat să răspundă în scris la solicitările ofertanților.

De asemenea, autoritatea contractantă nu este obligată prin lege să stabilească în documentele de tender sau să stabilească autoritatea de la care un ofertant poate obține informațiile corespunzătoare referitoare la prevederile protecției personalului angajat și a condițiilor de muncă în vigoare.

### ***Prorități pe termen scurt și mediu:***

- completarea legislației naționale în ceea ce ține concretizarea domeniului de aplicare a legii, concretizarea documentelor ce atestă datele de calificare și organelle abilitate cu dreptul de a le elibera, implementarea procedurilor de negociere, obligativitatea de a prevedea în documentele de tender cerințele legate de protecția personalului angajat și condițiile de muncă, elaborarea mecanismului și deținerea listelor oficiale de contractori de bunuri, lucrări și servicii;

- elaborarea și adoptarea regulamentelor și a normelor metodologice cu privire la desfășurarea licitației publice, procedurile negociabile, achizițiile dintr-o singură sursă și achizițiile minore;

- elaborarea și adoptarea legii cu privire la coordonarea procedurilor de achiziții a unităților care operează în sectoarele de aprovizionare cu apă, energie, transport și telecomunicații;

- modificarea statutului ANAP, transformând-o într-o subdiviziune a Guvernului, eliberând-o de unele funcții nespecifice (organizator nemijlocit al procedurilor de achiziții);

- crearea unui mecanism operativ și eficient de depunere și examinare a contestațiilor contractelor, inclusive prin mecanismele de atestare a procedurilor de achiziții, de corecție și de conciliere;

- sporirea responsabilității cu privire la respectarea legislației în domeniul achizițiilor publice, inclusive prin introducerea modificărilor corespunzătoare în Codul penal, Codul contravențiilor administrative ș.a.;

- standardizarea terminologiei utilizate în avizele ce vor fi pregătite în Buletinul Achizițiilor Publice al Republicii Moldova și documentele respective comunitare, editarea periodică a Buletinului;

- promovarea oficiilor de consultanță în problematica achizițiilor.

## 6.4. Circulația capitalurilor și plățile curente

### 6.4.1. Plățile curente – se sugerează să fie scris altfel , dar fără propuneri

Republica Moldova a acceptat obligațiunile Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 ale Statutului Fondului Monetar Internațional cu începere de la 30 iunie 1995. Acceptând obligațiunile menționate ale Articolului VIII, Republica Moldova și-a asumat obligațiunea de a se abține de la impunerea, fără acordul FMI, a restricțiilor în domeniul efectuării plăților și a transferurilor la operațiunile curente internaționale, de la participarea în acordurile valutare discriminatorii și de la utilizarea practicii cursurilor multiple.

#### *Cadrul juridic*

Documentul de bază, care reglementează efectuarea plăților în cadrul operațiunilor curente internaționale între rezidenți și nerezidenți este Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova, elaborat de către Banca Națională a Moldovei în baza legii sale de funcționare (Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei), precum și în baza altor acte normative ale Republicii Moldova. Acest regulament a fost aprobat în anul 1994 și din momentul intrării în vigoare a suferit numeroase modificări ținând cont, în principal, de evoluția situației pe piața valutară internă a Republicii Moldova, precum și de modificările survenite în legislația conexă a Republicii Moldova.

Regulamentul nominalizat conține prevederile fundamentale privind efectuarea plăților curente între rezidenți și nerezidenți pornind de la principiile trasate conform Articolului VIII, secțiunile 2, 3 și 4 ale Statutului Fondului Monetar Internațional.

Pe lângă Regulamentul nominalizat, Banca Națională a Moldovei a elaborat un șir de acte normative care reglementează anumite aspecte aferente domeniului valutar.

Actualmente, conform actelor normative ale Băncii Naționale a Moldovei, pe piața valutară internă a Republicii Moldova poate fi procurată orice valută străină. Cumpărarea valutei străine, pentru efectuarea plăților /transferurilor în cadrul operațiunilor curente internaționale, se efectuează de către persoanele fizice rezidente în mod liber, iar de către persoanele juridice rezidente – la prezentarea documentelor care justifică necesitatea efectuării plăților/transferurilor menționate.

Actele normative în vigoare nu prevăd vânzarea obligatorie pe piața valutară internă a valutei străine provenite din tranzacțiile de export ale agenților economici rezidenți.

De asemenea, în prezent rezidenții pot efectua în mod liber plăți /transferuri în cadrul operațiunilor curente internaționale, la prezentarea băncii autorizate a documentelor care justifică necesitatea efectuării acestor plăți /transferuri. Excepție, de la obligativitatea prezentării documentelor justificative fac persoanele fizice rezidente, pentru care a fost permisă efectuarea, fără prezentarea documentelor menționate, a operațiunilor curente până la unele sume-limite stabilite de către Banca Națională a Moldovei (500 dolari SUA și 1000 dolari SUA, după caz).

De menționat, că pentru nerezidenți, Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova prevede dreptul acestora de a procura valută străină din contul mijloacelor în lei moldovenești obținute conform prevederilor legislației în vigoare a Republicii Moldova. Nerezidenții pot efectua în mod liber plăți

/transferuri în străinătate din contul mijloacelor bănești obținute în corespundere cu prevederile legislației Republicii Moldova.

### ***Cadrul instituțional***

Plățile /transferurile curente între rezidenți și nerezidenți urmează a fi efectuate prin intermediul băncilor comerciale din Republica Moldova. Persoanele juridice efectuează asemenea plăți /transferuri prin intermediul conturilor bancare ale acestora. În ceea ce privește persoanele fizice, plățile /transferurile curente pot fi efectuate de către acestea prin intermediul băncilor din Republica Moldova și fără deschiderea conturilor.

Operațiunile de schimb valutar prin virament se efectuează de către persoanele juridice și fizice la băncile din Republica Moldova. Operațiuni de schimb valutar în numerar pot fi efectuate doar de către persoane fizice prin intermediul caselor pentru schimbul valutei ale băncilor autorizate sau a caselor de schimb valutar constituite drept persoane juridice conform legislației în vigoare a Republicii Moldova. Actul normativ ce reglementează astfel de operațiuni reprezintă Regulamentul nr.10018-20 „Cu privire la organizarea și funcționarea pe teritoriul Republicii Moldova a caselor de schimb valutar și punctelor de schimb de pe lângă hoteluri”.

Principiile fundamentale de efectuare a plăților /transferurilor bănești prin intermediul sistemului bancar din Republica Moldova stabilite de către Banca Națională a Moldovei a reprezentat drept temei la elaborarea Instrucțiunii privind mandatele poștale internaționale. Mecanismul efectuării de către Întreprinderea de Stat „Poșta Moldovei” a plăților /transferurilor mijloacelor bănești prin intermediul schimbului de mandate poștale cu administrațiile poștale ale statelor străine a fost determinat reieșind din prevederile legislației în vigoare în domeniul valutar.

### ***Probleme existente***

Operațiunile în valută străină, precum și cele în monedă națională efectuate de către rezidenții și nerezidenții Republicii Moldova sunt prevăzute în Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova. Plățile /transferurile în cadrul acestor operațiuni sunt divizate în plăți /transferuri aferente operațiunilor curente internaționale și plăți /transferuri ce țin de transferul de capital. Regulamentul nominalizat cuprinde liste ale plăților /transferurilor clasificate conform acestor două tipuri de operațiuni. Atribuirea anumitor plăți /transferuri la operațiunile curente internaționale și la cele legate de transferul de capital s-a efectuat pornind de la prevederile statutului Fondului Monetar Internațional, materialele corespunzătoare în acest sens ale OCED și Uniunii Europene. Listele menționate, însă, nu sunt unele exhaustive. Odată cu dezvoltarea pieței, au apărut operațiuni noi (nespecificate în mod expres în listele respective) și, în unele cazuri, este dificil de a decide în care categorie de tranzacții acestea urmează a fi incluse: în tranzacții curente sau de capital. Lipsa unei liste complete fie pentru tranzacțiile de capital sau pentru tranzacțiile curente creează în prezent dificultăți nu doar pentru Banca Națională a Moldovei dar, de asemenea, și pentru băncile comerciale.



***Priorități pe termen scurt și mediu:***

- elaborarea legii în domeniul valutar ținând cont de legislația comunitară.

**6.4.2. Circulația capitalurilor – se sugerează să fie scris altfel, dar fără propuneri**

***Cadrul legislativ:***

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95;
- Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.97 cu privire la Codul fiscal;
- Codul civil, Legea Republicii Moldova Nr. 1107-XV din 6.06.2002;
- Legea nr. 81-XV din 18.03.2004 cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător;
- Legea nr. 1466-XIII din 29.01.1998 cu privire la reglementarea repatrierii mijloacelor bănești, mărfuri și servicii provenite din tranzacțiile economice externe;
- Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare nr. 199-XIV din 18 noiembrie 1998;
- Regulamentul Băncii Naționale privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova din 13.01.1994;
- Instrucțiunea cu privire la deschiderea conturilor în străinătate (Hotărârea Băncii Naționale nr. 279 din 13.11.2003).

***Cadrul instituțional:***

- Guvernul;
- Ministerul Finanțelor;
- Banca Națională a Moldovei;
- Departamentul Vamal;
- Ministerul Economiei;
- Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;

Principalele modalități de circulație liberă a capitalurilor sunt următoarele.

***Pentru rezidenți:***

- cumpărarea și vânzarea diverselor bunuri mobile;
- cumpărarea și vânzarea bunurilor imobiliare;
- cumpărarea și vânzarea valorilor mobiliare, inclusive a celor emise de nerezidenți;
- admiterea și circulația valorilor mobiliare emise de rezidenți pe piețe străine, cu obținerea prealabilă a permisului din partea CNVM;
- investiții în instrumentele pieței bancare și valutare (valute, depozite, cambii bancare, etc.)

***Pentru nerezidenți:***

- cumpărarea și vânzarea diverselor bunuri mobile (cu excepțiile care urmează);
- cumpărarea și vânzarea bunurilor imobiliare, cu excepția terenurilor;
- cumpărarea și vânzarea valorilor mobiliare corporative fără restricții, cu respectarea condițiilor stabilite de legislație (obținerea autorizației BNM în cazul procurării a mai mult de 10 % din capitalul instituțiilor bancare, efectuarea ofertei tender în cazurile prestabilite, ș.a.);
- cumpărarea și vânzarea valorilor mobiliare de stat;
- investiții în instrumentele pieței bancare și valutare (depozite, cambii bancare, valute străine, etc.).

*Alte cazuri:*

- creditele acordate rezidenților de către nerezidenți și viceversa;
- plasarea și circulația valorilor mobiliare străine, care fac obiectul ofertei publice, doar sub formă de recipise depozitare moldovenești;
- circulația valorilor mobiliare străine, fără derularea ofertei publice (nu necesită autorizații sau înregistrări în interiorul Republicii Moldova).

În contextul legislației actuale, principiile generale privind circulația capitalurilor sunt libertatea efectuării investițiilor și nediscriminarea investițiilor. Aceasta presupune că investițiile nu pot fi supuse discriminării în funcție de cetățenie, domiciliu, reședință, loc de înregistrare sau de activitate, statul de origine al investitorului sau al investiției.

Mijloacele bănești și bunurile obținute din investiția străină, după onorarea obligațiilor fiscale, sînt utilizabile și transferabile pe teritoriul Republicii Moldova și peste hotarele ei. Investitorii străini beneficiază de dreptul de a converti liber moneda națională a Republicii Moldova în valută străină și viceversa.

Investitorii străini au dreptul să treacă peste hotarele Republicii Moldova veniturile lor rămase după onorarea obligațiilor fiscale sau o parte din venituri sub formă de produse achiziționate pe piața internă a Republicii Moldova dacă aceasta nu contravine legislației Republicii Moldova

Investitorii străini pot dobîndi, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile de pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepția terenurilor cu destinație agricolă și a celor din fondul silvic, pentru a desfășura activitate de întreprinzător.

Pentru agenții economici rezidenți ai republicii Moldova, legislația în vigoarea stabilește obligativitatea de a înregistra în conturile lor din băncile autorizate ale Republicii Moldova încasările de la export sumele transferate în avans pentru importul neefectuat, de a efectua importul de mărfuri și servicii în urma plăților pentru import sau de a repatria mijloacele bănești și/sau materiale în urma altor tranzacții economice externe.

### **6.4.3. Promovarea și protecția investițiilor**

Dezvoltarea economică a Republicii Moldova este direct condiționată de aflurile investiționale, în special de cele străine, în economia țării. Investițiile constituie unul dintre factorii determinanți pentru ridicarea calității vieții populației.

Deși atragerea investițiilor a fost declarată prioritate și obiectiv strategic încă la începutul anilor 90, volumul investițiilor atrase rămîne a fi la un nivel scăzut. Republica Moldova este totalmente ignorată de companiile transatlantice, iar investițiile efectuate de către investitorii instituționali din străinătate sunt foarte puține la număr. Investițiile străine sunt efectuate, cu puține excepții, de către investitori individuali.

Criteriul de bază în aprecierea climatului investițional intern rămîne a fi randamentul investițiilor și riscurile investiționale. Ambii indicatori nu depășesc nivelul acestor indicatori din statele UE, dar sunt comparabili cu cei înregistrați în multe state ale CSI.

Riscurile investiționale sunt direct condiționate de situația politică și macroeconomică din țară. Riscurile politice sunt inferioare celor din majoritatea statelor CSI, însă net superioare față de cele din statele UE și statele ce se află în proces de aderare la UE. Riscurile macroeconomice pot fi apreciate ca înalte, și și sînt cauzate de lipsa resurselor energetice interne și dependența de țările exportatoare de resurse în Republica Moldova.

Diverse organisme și instituții internaționale califică climatul investițional la un nivel mediu sau mai jos de mediu. Companiile internaționale de consulting acordă ratinguri insuficient de avantajoase.

Aceste circumstanțe determină un volum al investițiilor străine directe pe cap de locuitor de aproximativ 10 ori mai mic decît în țările Europei Centrale și de Est. De remarcat că în ultimii ani se constată o tendință de majorare a investițiilor străine. Însă investițiile străine au mai mult un caracter sporadic, decît permanent.

În aceste condiții, îmbunătățirea climatului investițional, crearea unor condiții atractive pentru investitori și implementarea unor mecanisme de garantare a investițiilor trebuie să rămîna una din prioritățile absolute ale politicii economice de stat.

#### ***Cadrul legislativ:***

- Constituția Republicii Moldova;
- Codul civil al Republicii Moldova.
- Legea nr. 81-XV din 18.03.2004 cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător;
- Legea nr. 1134-XIII din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni;
- Codul fiscal al Republicii Moldova, Legea nr. 1163-XIII din 24 aprilie 1997;
- Legea Republicii Moldova pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II ale Codului fiscal Nr.1164-XIII din 24.04.97
- Strategia Investițională a Republicii Moldova (aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 234 din 27.02.2002).
- Legea nr. 199-XIV din 18.11.1998 cu privire la piața valorilor mobiliare;
- Legea nr. 192-XIV din 12.11.1998 privind Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
- Legea nr. 350-XV din 21.10.2004 pentru modificarea și completarea unor acte legislative;
- Legea nr. 427-XV din 24.12.2004 pentru modificarea și completarea unor acte legislative;
- Law on investments in undertaker activity / Nr. XV, 18.03.2004;
- Law on securities market / Nr.199-XIV, 18.11.1998;
- Law on National Securities Commission / Nr.192-XIV, 12.11.1998;

- Law on joint stock companies / Nr. 1134-XIII, 02.04.1997;
- Tax Code /Law nr. 1163/XIII, 24.04.1997;
- Law on Guaranteeing Bank Deposits of natural entities / Nr. 575-XV, 26.12.2003;
- Code of administrative contraventions from 20.03.1985
- Investment Strategy of the Republic of Moldova (approved by Enactment of the Government of the Republic of Moldova Nr. 234, 27.02.2002).

Parlamentul Republicii Moldova a ratificat acorduri de promovare și protejare reciprocă a investițiilor cu peste 30 state, între care SUA, unele state ale UE (Marea Britanie, Franța, Germania, Finlanda, Italia, Austria, Elveția, Grecia, Polonia, Lituania, Letonia), ale CSI (Ucraina, Federația Rusă, Uzbekistan, Azerbaidjan, Georgia, Belarus, Kirgâzstan, Tadjikistan) și alte state (România, Bulgaria, Turcia, China, Israel, Kuwait).

În afară de cele menționate există un șir de acte normative subordonate legilor, aprobate de regulă de către CNVM, Guvern sau diverse subdiviziuni ale acestuia referitoare la atragerea investițiilor și protejarea drepturilor investitorilor. Necesită a fi incluse în acest context și acordurile de comerț liber ca aspecte ce facilitează și stimulează activitatea investițională, precum și acordurile bilaterale de evitare a dublei impozitări. În prezent, investițiile țărilor cu care au fost semnate acordurile de evitare a dublei impozitări constituie 32% din stocul investițiilor efectuate.

Dacă ne referim la deficiențele cadrului legislativ putem afirma că lipsesc 2 acte indispensabile de ridicarea calității climatului investițional al țării: 1) Legea privind protejarea drepturilor și intereselor investitorilor și 2) Codul administrării corporative. De fapt, normele care ar urma să fie incluse în aceste două acte pot fi găsite în mare parte în cadrul unor legi în vigoare. Cu toate acestea, aprobarea Legii privind protecția drepturilor și intereselor investitorilor și a Codului administrării corporative este necesară, dat fiind că ambele acte ar avea și o valoare publicitară pentru climatul investițional intern și ar fi o dovadă în plus pentru investitori străini a interesului și atenției, care le este acordat de stat. Cu referința la Codul administrării corporative ar fi mai indicată introducerea schimbărilor necesare în Legea cu privire la societățile pe acțiuni din 2 aprilie 1997.

### ***Cadrul instituțional***

Modelul instituțional corespunde în fond modelului existent în statele UE, divizarea funcțiilor și competențelor între organele de stat autohtone fiind similară celei din statele UE. Modelul instituțional din Republica Moldova cuprinde:

1. Guvernul Republicii Moldova. Prin lege, Guvernul este împuternicit să elaboreze și să promoveze politica de stat în domeniul activității investiționale. Organul executiv abilitat nemijlocit cu implementarea politicii investiționale și coordonarea activităților de atragere a investițiilor în Republică Moldova este Ministerul Economiei și Comerțului.

2. Comisia Națională a Valorilor Mobiliare abilitată cu supravegherea și controlul respectării legilor și altor acte normative în domeniul pieței de capital; înregistrează ofertele publice și tender cu valorilor mobiliare și supraveghează modul de derulare a acestora; reglementează, supraveghează și controlează activitatea fondurilor de investiții și companiilor fiduciare (ca forme de efectuare a investițiilor colective);

monitorizează relațiile corporative ale emitenților de valori mobiliare; Prin lege, CNVM i-au fost acordate o serie de pîrghii de influență asupra persoanelor care, prin activitatea sa, lezează interesele investitorilor, și anume CNVM este în drept: să aplice sancțiuni și restricții în activitatea participanților la piața de capital, inclusiv să suspende operațiuni bancare; să expedieze prescripții pentru executare obligatorie; să suspende amplasarea valorilor mobiliare și circulația la bursa de valori și pe piața extrabursieră; să inițieze acțiuni în instanțele judiciare în vederea apărării drepturilor investitorilor.

3. OPEM este agenția de stat subordonată Ministerului Economiei și Comerțului, și abilitată cu funcții în domeniul promovării investițiilor și exporturilor. Departamentul Promovarea Investițiilor din cadrul OPEM este însărcinat cu atragerea și promovarea investițiilor, acordarea consultanței potențialilor investitori privind oportunitățile de investiții din Moldova, precum și acordă asistență antreprenorilor locali interesați în a stabili companii mixte. Una dintre domeniile de activitate permanentă a MEPO este îmbunătățirea climatului investițional prin identificarea barierelor în calea investițiilor străine, a soluțiilor posibile, precum și înaintarea acestora spre examinare la Guvern. De asemenea una din direcțiile prioritare de activitate ale OPEM este crearea și promovarea imaginii țării.

4. Banca Națională a Moldovei (BNM). Aplicând măsuri de supraveghere și control a instituțiilor bancare, BNM asigură protecția drepturilor și intereselor investitorilor în produsele pieței bancare, inclusiv a deponenților.

5. Alte organe publice de specialitate (Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică, Inspectoratul de stat pentru Supravegherea Asigurărilor și Fondurilor Nestatale de Pensii), la îndeplinirea funcțiilor sale stabilite de lege, realizează măsuri prin care direct sau indirect participă la formarea climatului investițional și la protejarea drepturilor investitorilor.

O poziție distinctă în cadrul modelului instituțional o au organele judiciare. În situații aparte, orice investitor care consideră că i-au fost lezate drepturile poate apela la instanțele judiciare pentru restabilirea drepturilor sale.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- ridicarea rolului pieței de capital în atragerea investițiilor prin includerea unor noi instrumente financiare (obligațiuni corporative, valorilor mobiliare ipotecare, cambii) și prin simplificarea procedurilor de tranzacționare;
- aprobarea unor acte legislative care ar ridica gradul de protejare a investitorilor, implicit crearea Fondului de compensare a investițiilor;
- anularea oricăror restricții privind circulația capitalului, inclusiv a obligațiilor privind repatrierea mijloacelor bănești;
- asigurarea independenței reale a sistemului judiciar și excluderea oricărui presing asupra acestuia din partea organelor de stat sau persoanelor private;
- ridicarea nivelului de calificare al judecătorilor privind legislația referitoare la investiții, piața de capital, relații corporative;
- ridicarea culturii investiționale a participanților pieței și a publicului larg, precum și includerea acestui obiectiv în funcțiile CNVM;
- implementarea programului Proinvest, menit să faciliteze activitatea investitorilor și să asigure transparența organelor de stat în lucrul cu investitori ;
- implementarea programului de creare a imaginii țării ;

- identificarea și implementarea schemelor de finanțare a proiectelor investiționale, accesul la finanțare ”ieftină”.

- the creation of a juridical support for the appearance of new collective investments bodies (Law on collective investments bodies), which might have the purpose of attraction of internal investments from natural entities;

- the creation of a efficient investors information system (Securities Information Center);

- the indemnity of the real independence of the judicial system and the exclusion of any pressing from state bodies or private persons;

- the ascending of the judges qualification level regarding laws on investments, on securities market, on corporate relationship;

- the ascending of the investment culture of market participants and of large public and inclusion of this objective in NSC functions;

- diminution of the investment risks through the optimization of the state control on professional participants activity.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- diminuarea impozitelor și taxelor aplicate investitorilor și antreprenorilor, până la atingerea unor limite optime;

- liberalizarea continuă a activităților antreprenoriale, implicit limitarea intervenției organelor de stat în activitățile antreprenoriale;

- coordonarea activității organelor publice în vederea limitării pozițiilor monopoliste și asigurării unei concurențe loiale și corecte între antreprenori;

- încheierea unor acorduri privind importul resurselor energetice cu mai multe state, pentru asigurarea stabilității macroeconomice și securității economice a statului;

- privatizarea completă a unor întreprinderi din sectorul energetic și telecomunicații sau diminuarea cotei de participare deținute de stat în capitalul social;

- aplicarea unor principii de dezvoltare durabilă, care ar presupune o abordare de sistemă în activitățile realizate de către diverse organe de stat;

- ridicarea rolului geostrategic al țării, implicit afirmarea ca coridor de tranzit;

- dezvoltarea continuă și operativă a infrastructurii, precum și dezvoltarea unor rețele puternice de transport;

- asigurarea unei politici monetare stabile de către BNM, orientate spre menținerea unei rate optime a valutei naționale și a nivelului inflației;

- diminuarea continuă a ratei de bază a BNM în vederea diminuării ratei de creditare și ratei dobânzilor bancare.

## **6.5. Circulația persoanelor**

### **6.5.1. Dreptul de stabilire a persoanelor**

#### ***Cadrul legislativ***

- *Constituția Republicii Moldova, Art. 27* garantează dreptul la libera circulație, fiecărui cetățean asigurându-i-se dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară.

- *Legea Republicii Moldova privind frontiera de stat a Republicii Moldova, Nr.108-XIII din 17.05.94, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.12 din 03.11.1994, reglementează modalitatea de trecere a frontierei de stat și atribuțiile Departamentului Trupelor de Grăniceri în domeniul pazei frontierei, precum și a controlului frontierei la punctele de trecere.*

- *Legea Republicii Moldova cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova Nr.269-XIII din 09.11.94, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.6/54 din 26.01.1995 garantează cetățenilor străini și apatrizilor dreptul de ieșire și intrare în Republica Moldova, stabilește restricții temporare la acest drept, reglementează modul de eliberare a actelor de ieșire și intrare și de soluționare a litigiilor privind eliberarea acestor acte. În special, legea determină temeiurile de eliberare a de eliberare a invitațiilor (procedura pentru persoanele fizice a fost detaliată într-o Hotărâre de Guvern din 1995 și o alta mai nouă din 2003), temeiurile pentru refuzul de eliberare a invitației (pentru intrare) și a permisului de ședere. Legea solicită ca cetățenii străini să se afle în Republica Moldova în baza actelor de identitate naționale în vigoare, a permiselor de ședere, eliberate de organele competente, și obligația acestora să iasă din țară la expirarea termenului de ședere stabilit. *Această lege trebuie adusă la zi și este necesar examinarea posibilității incorporării acestor prevederi în Legea cu privire la migrațiune.**

- *Legea Republicii Moldova cu privire la migrațiune Nr.1518-XV din 06.12.2002 Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-2/2 din 15.01.2003, definește noțiuni aferente circulației cetățenilor străini, cum ar fi noțiunile de lucrător imigrant, lucrător detașat, adeverință de imigrare, permis de ședere, permis de muncă, cotă de imigrare. Deasemenea Legea stipulează prevederi privind stabirea unei cote anuale de imigrare în mărime de numai mare de 0,05 la sută din numărul populației, acordarea și încetarea statutului de imigrant, drepturile și libertățile acestuia în Republica Moldova.*

Conform acestei Legi cetățenii străini și apatrizii care au intrat în Republica Moldova se pot stabili cu traiul permanent sau temporar pe teritoriul ei numai după obținerea adeverinței de imigrant. Adeverința de imigrant se eliberează cetățeanului străin sau apatrizidului sosit în țară pe un termen de peste 90 de zile. Adeverința de imigrant este de două tipuri: adeverință de imigrant cu termen fixat și adeverință de imigrant permanentă. Adeverința de imigrant servește drept temei pentru eliberarea permisului de ședere.

- Adeverința de imigrant cu termen fixat se eliberează:
  - a) lucrătorilor imigranți - pe un termen de pînă la un an, cu posibilitatea prelungirii ei, la cererea titularului, pe noi termene a cîte un an;
  - b) fondatorului întreprinderii cu investiții străine de cel puțin 100 de mii dolari S.U.A. și persoanelor cu funcții de conducere din cadrul acestei întreprinderi (conducătorului și adjuncților săi), sosiți pentru un anumit timp în Republica Moldova - pe termenul solicitat, care nu va fi mai mare de 5 ani, cu posibilitatea prelungirii adeverinței pe noi termene;
  - c) imigranților înmatriculați în instituțiile de învățămînt din Republica Moldova - pentru întreaga perioadă de studii;
  - d) minorilor sosiți în Republica Moldova la rude apropiate - pe un termen de pînă la 3 ani, cu condiția că aceștia dispun de consimțămîntul părinților autentificat de notar.

Adeverința de imigrant permanentă se eliberează:

- Imigranților care posedă specialități deosebit de solicitate în țară, specialiștilor de calificare înaltă, invitați de Guvern la propunerea autorităților administrației publice centrale.
- Imigranților sosiți în Republica Moldova în cadrul imigrației de familie

- *Legea Republicii Moldova cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova Nr.275-XIII din 10.11.94 Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.20/234 din 29.12.1994.* Din momentul eliberării adeverinței de imigrant, cetățeanul străin primește, de asemenea, statutul de imigrant, iar Legea stipulează că cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi, libertăți și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu unele excepții stabilite de legislație (nu pot fi desemnați în funcții sau antrenați în activități pentru care se cere cetățenia Republicii Moldova, nu beneficiază de dreptul de a alege și de a fi ales în organele legislative, executive și în alte organe eligibile, și nici de a participa la sufragiu universal, nu pot fi membri de partide și de alte organizații social-politice). Afiț această lege cît și Legea cu privire la migrațiune prevede drepturile și libertățile imigranților, inclusiv restricții.

- *Legea Republicii Moldova privind actele de identitate din sistemul national de pasapoarte Nr.273-XIII din 09.11.94, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.9 din 09.02.1995 prevede* eliberearea permiselor de ședere. Cetățenilor străini care domiciliază permanent pe teritoriul Republicii Moldova li se eliberează permise de ședere. Valabilitatea permiselor de ședere este de până la 10 ani, dar nu mai mare de valabilitatea pașaportului național al deținătorului. Pentru cetățenii străini și apatrizii ce domiciliază temporar pe teritoriul Republicii Moldova, permisele de ședere se eliberează pe termen de până la un an, cu excepția studenților, cărora li se eliberează permis de ședere pentru durata prevăzută de contractul cu instituția de învățământ. O regulă separată prevede că fondatorilor companiilor cu investiții de cel puțin \$ 100.000, li se eliberează permis de ședere pentru o perioadă de până la 5 ani. Competența de prelungire a valabilității permisului de ședere aparține Departamentului Migrațiune. Directives 93/109/EC and 94/80/EC

- *Hotarirea Guvernului Republicii Moldova cu privire la facilitarea regimului calatoriilor in Republica Moldova pentru cetatenii unor state, Nr. 1431 din 4.12.2003, Monitorul Oficial al R.Moldova Nr. 244-247 din 12.12.2003,*

Nu au nevoie de vize pentru a intra în și ieși din Republica Moldova:

- titularii pașapoartelor ONU “Laissez-Passer” eliberate de către ONU și agențiile sale specializate;
- titularii pașapoartelor diplomatice și de serviciu, cetățeni ai următoarelor state nu au nevoie de vize pentru intrare pe teritoriul Republicii Moldova: Albania, Bulgaria, China, Cipru, Croația, Elveția, Iran, Slovacia, Statul Israel, Turcia, Turkmenistan, Ungaria, Vietnam;
- personalul misiunilor permanente și reprezentantelor organismelor internaționale, misiunilor diplomatice și consulare acreditate in Republica Molodva și membrii familiilor acestora, reprezentantii mass-media straini acreditati in RM și care detin legitimatii de acreditare eliberate de MAE pentru perioada a misiunii

Nu au nevoie de vize pentru intrare pe teritoriul Republicii Moldova pentru o perioadă de ședere pînă la 90 de zile:

- cetățenii următoarelor state: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kîrgîzstan, Polonia, România, Rusia, Tadjikistan, Ucraina și Uzbekistan.
- titularii pașapoartelor diplomatice, cetățeni ai următoarelor state: statele membre ale Uniunii Europene (Austria, Belgia, Cehia, Cipru, Danemarca, Estonia,



Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Marea Britanie, Olanda, Portugalia, Slovenia, Slovacia, Spania, Suedia, Ungaria), statele-candidate la aderarea la Uniunea Europeană (Bulgaria, Croatia, Turcia), Canada, Confederația Elvetiană, Japonia, Statul Israel, Norvegia, și SUA.

*Au nevoie de vize:*

- titularii pasapoartelor de serviciu și ordinare (simple), cetățenii țărilor-membre și statelor-candidate ale Uniunii Europene; Această categorie de cetățeni însă pot obține vize de intrare-iesire în/din Moldova cu un termen de sedere care nu depășește 90 zile *fara a prezenta invitatiei din partea persoanelor juridice sau fizice* din țara:

- cetățenii străini care nu sînt indicați mai vor intra pe teritoriul Republicii Moldova în baza unei vize valabile, eliberate în baza unei invitații din partea;

În cazul în care între Republica Moldova și unul din statele nominalizate este în vigoare un tratat, care stabilește o altă modalitate de intrare în Moldova, vor fi aplicabile prevederile acestuia.

- *Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova, despre aprobarea Regulamentului cu privire la instruirea cetățenilor străini și apatrizilor în instituțiile de învățămînt din Republica Moldova, Nr.746 din 21.06.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.138-140/824 din 08.07.2003, prevede proceduri de înmatriculare a cetățenilor străini la instituțiile de învățămînt, cît și proceduri privind eliberarea adeverințelor de imigrant și permiselor de sedere în Republica Moldova.*

- *Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la evidența circulației turiștilor în punctele de trecere a frontierei de stat Nr.215 din 22.02.2002 Monitorul Oficial al R.Moldova nr.29-31/286 din 28.02.2002*

### ***Probleme existente***

Cadrul general al vizelor trebuie să fie examinat detaliat pentru a actualiza politica și practica de eliberare a vizelor și legile și regulamentele relevante, a remedia lacunele și elimina suprapunerile. Unele aspecte sunt aparent reglementate în mai multe locuri, pe cînd alte subiecte necesită o dezvoltare și descriere mai detaliată. Examinarea cadrului general al vizelor trebuie de asemenea să includă și corespunderea cu acele legi și obligații internaționale avînd originea în tratate, convenții, etc., la care Moldova este parte. Într-o astfel de examinare – sau reforma a cadrului de vize ar fi firesc să se inițieze adresarea la setul de acte normative ale zonei Schengen.

Ar trebui să se prevadă instruirea în domeniul politicilor privind vizele, practicile și măsurile de securitate pentru oficialitățile din trupele de grăniceri, funcționarii consulari și alte persoane oficiale relevante. La instruire s-ar putea să se treacă în revistă sensul și scopul unei vize și să se prezinte standardele internaționale convenite pentru producerea lor, precum și practicile oportune de eliberare. De asemenea ar putea fi examinate cazurile în care nu se necesită eliberarea vizei, schimbul de date, diferite categorii de vize, pre-inspecția și controlul la intrare. Oficialitățile ar urma să primească un compendiu al materialelor cu privire la regimul vizelor Schengen și alte politici internaționale de vize.

Prevederile cadrului legislativ în domeniul dat nu sunt compatibile cu normele ce se regăsesc în legislația în domeniul a statelor membre ale Uniunii Europene. Totodată, legislația nu este în deplin acord cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Statutul de imigrant se termină odată cu obținerea cetățeniei Republicii Moldova de către persoana în cauză sau odată cu emigrarea pentru a se stabili cu traiul permanent în străinătate. Legea nu definește noțiunea de “trai permanent”. În conformitate cu Legea, cetățeanul străin poate pierde dreptul la ședere în Moldova dacă motivele pentru ședere nu mai există. Însă, persoana străină care se află în Moldova în baza căsătoriei, în caz de divorț nu-și pierde dreptul la ședere în Moldova. Acest drept este pierdut și în cazul nerespectării legislației. Însă, nu există claritate privind acele prevederi ale legislației, nerespectarea cărora implică pierderea dreptului la ședere în Moldova. Aceste decizii sunt luate de Departamentul Migrațiunii.

În Legea cu privire la Migrațiune trebuie să se fie stipulate mai exact condițiile de pierdere a statutului de imigrant. Pierderea dreptului de ședere (statutului de imigrant) este o schimbare radicală a statutului persoanei și din punct de vedere al legii și ordinii, regulile în acest domeniu trebuie să fie cât se poate de clare, dar și proporționale cu încălcarea comisă.

Cota de imigrare, prevăzută de Legea cu privire la migrațiune are ca scop principal protejarea pieței interne a muncii. În practica internațională acest scop se realizează prin reglementarea permiselor de muncă. Acest lucru ar permite mai multă flexibilitate. Deasemenea acest fapt vine în contradicție cu angajamentele Republicii Moldova în cadrul Organizației Mondiale ale Comerțului care nu prevăd *restricții cantitative* a prezenței persoanelor fizice (cetățeni ai țărilor membre ai OMC ) pe teritoriul Republicii Moldova în scopul prestării tipurilor de servicii concesionate. Vezi *Report of the Working Party on the Accession of the Republic of Moldova. Part II – Schedule of Specific Commitments on Services. (WT/ACC/MOL/37/Add.2) Page 2. I Horizontal Commitments. Mode 4.*, în vigoare prin Legea Republicii Moldova pentru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului, Nr.218-XV din 01.06.2001, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.59-61 din 07.06.2001.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

– modificarea actelor normative și legislative în vigoare cu angajamentele Republicii Moldova în cadrul OMC privind circulația persoanelor fizice în scopul comerțului cu serviciilor;

– *Legea Republicii Moldova privind actele de identitate din sistemul national de pasapoarte* trebuie adusă la zi și necesită examinarea posibilitatea incorporării majorității prevederilor acesteia în Legea cu privire la migrațiune. Revizuirea prevederilor acestea în conformitate cu Directivele UE 93/109/EC and 94/80/EC.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

– Alinierea progresivă a legislației naționale la legislația și practica UE în materie de regimul de vize, drept de circulație a persoanelor și dreptul de ședere a cetățenilor străini pe teritoriul Republicii Moldova.

- Continuarea alinierii la legislația și practica UE în materie de stabilire a persoanelor, inclusiv revizuirea Legii cu privire la migrațiune în contextul stipulării mai exacte a condițiilor de pierdere a statutului de imigrant.

## **6.5.2 Dreptul de a iniția și dezvolta activități economice cu angajați proprii și de a înființa și conduce întreprinderi**

### ***Cadrul legislativ:***

- Legea Republicii Moldova *cu privire la antreprenoriat și întreprinderi* Nr.845-XII din 03.01.92, Monitorul Oficial nr.2 din 28.02.1994, stipulează că orice cetățean străin sau apatrid poate fi antreprenor și desfășura activitate de fabricare a producției, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, de ei înșiși și de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială.

- Legea Republicii Moldova *privind investițiile străine* N 998-XII, 1 aprilie 1992, Monitorul Oficial N 5-7, 13 ianuarie 2000 prevede că posturile de conducere în organele administrative ale întreprinderii cu investiții străine pot fi deținute de cetățeni străini, precum și de apatrizi. Aceiași lege prevede că cetățenii străini și apatrizii pot practica orice specialități la întreprinderile cu investiții străine. Acești cetățeni străini beneficiază de dreptul la vize de intrare și de reședință potrivit necesităților activităților lor în cadrul întreprinderii cu investiții străine, dacă acest lucru nu contravine intereselor asigurării securității naționale și ordinii publice a Republicii Moldova.

- Legea Republicii Moldova *cu privire la susținerea și protecția micului business*, Nr.112-XIII din 20.05.94, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.2 din 25.08.1994, stipulează că persoanele fizice și juridice străine sunt subiecți ai susținerii și protecției nestatale a micului business.

- *Legea Republicii Moldova cu privire la migrațiune* Nr.1518-XV din 06.12.2002 Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-2/2 din 15.01.2003 prevede aprobarea unui număr limită de lucrători străini antrenați ulterior activitate de muncă privind îndeplinirea contractelor de prestare a serviciilor, încheiate între autoritățile administrației publice centrale și locale cu agenții economici din alte țări. În cazul în care acești lucrători desfășoară o activitate pe o perioadă mai mare de 30 zile, acestora li se eliberează permise de muncă.

- Această prevedere necesită evaluare a conformității cu lista angajamentelor OMC domeniul comerțului cu servicii, Acordului OMC privind comerțul cu servicii (GATS) în contextul limitării accesului la piața serviciilor și respectării tratamentului nediscriminatoriu.

- *Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă*, nr.102-XV din 13.03.2003, MO nr. 70-72/312 din 15.04.2004.

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea *Regulamentului privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor*, Nr.33 din 22.01.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.19-21/160 din 30.01.2004. Noul Regulament prevede procedura de solicitare, examinare a cererii și eliberare a invitației cetățenilor străini. Procedura prevede următoarele etape:

i) examinarea cererii de către Departamentul Migrației și coordonarea în scris cu organele de specialitate;

ii) eliberarea invitației de către Departamentul Migrației în termen de până la 30 zile de la momentul depunerii cererii. Demersurile agenților economici titulari ai licențelor pentru activitate de turism se examinează în mod prioritar în termen de până la 10 zile;

iii) După perfectarea și eliberarea invitației, datele despre persoana invitată și invitația eliberată se transmit Ministerului Afacerilor Externe în scopul perfectării vizei ulterioare. În caz de refuz Departamentul Migrației este în drept să nu indice temeiurile deciziei luate.

Nu cad sub incidența acestei proceduri perfectarea vizelor pentru delegațiile și persoanele oficiale invitate de către Președintele Republicii Moldova, Parlament, Guvern, organizațiile internaționale, misiunile diplomatice și consulare străine, care se va efectua doar în baza solicitărilor prezentate Ministerului Afacerilor Externe.

### ***Probleme existente***

În urma analizei generale a actelor normative menționate la acest capitol se pot enumera unele lacune și încălcări ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte (d.e Protocolul de aderare a Republicii Moldova la OMC, UE fiind actorul principal) cum ar fi: restricții sau limitări privind accesul pe piața a prestatorilor de servicii (cote de imigrare, cote privind numărul persoanelor străine care pot fi angajate într-un anumit tip de servicii). Aceste momente vin în contradicție cu angajamentelor Republicii Moldova în cadrul OMC. Un studiu analitic în acest domeniu este necesar pentru a revizui legislația în vigoare și evalua impactul acestora asupra dezvoltării creșterii economice, ca urmare a împiedicării comerțului cu servicii.

Cetățenii străini care doresc să creeze o companie în Moldova urmează să prezinte la Departamentului Migrației și altor instituții guvernamentale și o serie de documente care să demonstreze că compania este serioasă. Formalitățile de înregistrare a unei întreprinderi cu capital străin sau mixt constituie 300 USD, tratament discriminatoriu față de înregistrarea întreprinderilor autohtone. Doar fondatorii companiilor cu investiții de cel puțin 100.000 USD primesc un statut special și permisul de ședere pentru 5 ani, ceilalți investitori și angajații străini ai acestora sunt supuși procedurile anevoioase de obținere a documentelor de ședere în Republica Moldova. Sunt vage prevederile Legii privind investițiile străine despre faptul că cetățenii străini beneficiază de dreptul la vize de intrare și de reședință potrivit necesităților activității lor în cadrul întreprinderii cu investiții străine, dacă acest lucru nu contravine intereselor asigurării securității naționale și ordinii publice. Aceste reguli sunt imposibile de aplicat și contravin altor prevederi din legislație menționate mai sus.

Persoana străină pe perioada de înmatriculare la studii i se eliberează un certificat ce asigură șederea legală. Dacă studentul străin se căsătorește pe parcursul studiilor în Moldova, el /ea trebuie să-și schimbe statutul. Studentul străin nu poate să primească permis de muncă și deci, nu are voie să lucreze pe parcursul aflării sale în Moldova. Moldova a încheiat câteva acorduri bilaterale cu privire la schimbul cu studenți și profesori. Profesorii /învățătorii au nevoie de permis de muncă pentru a lucra în Moldova, legislația nu prevede facilități pentru această categorie de cetățeni.

Procedurile de procesare trebuie să fie descrise detaliat, în așa fel încât să ofere un instrument de bază pentru crearea unui sistem informațional privind cererile depuse de cetățenii străini și procesarea lor.

În acest sens s-ar putea examina posibilitatea solicitării certificatului de imigrant din afara țării. În multe țări există o regulă generală, că cererea de solicitare a permisului de reședință se depune înainte de intrarea în țara respectivă. Procedura trebuie să fie simplificată atât pentru solicitanți, cât și pentru funcționari.

În cazul șederii în Moldova mai puțin de 90 de zile, persoana trebuie să se înregistreze la Departamentul Migrației în timp de 3 zile de la intrarea în Moldova. Dacă persoana nu reușește să se înregistrează conform cerințelor de mai sus, ele este supuse amenzii, care variază de la 360 la 540 lei (28 – 41 USD). Serviciul poliției de Combatere a șederii și migrației ilegale a străinilor adoptă decizia de aplicare a amenzii, aceasta urmând să fie aprobată de către instanța de pînă la 90 zile, deoarece cetățenii deja posedă viză care în sine constituie o înregistrare care se face la intrare și obține dreptul de circulație de teritoriul Republicii Moldova.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea unui studiu de evaluare a conformității legislației naționale în vigoare cu Lista angajamentelor Republicii Moldova față de OMC privind dreptul persoanelor străine de a iniția și dezvolta activități economice cu angajați proprii și de a înființa și conduce întreprinderi;

- revizuirea și concordarea legislației naționale în vederea eliminării suprapunerilor contradictorii din politica migrațională și politica de stimulare a investițiilor străine;

- elaborarea proiectelor privind elaborarea și implementarea unei metodologii corespunzătoare de analiză a procesului de angajare a cetățenilor străini în activități de muncă pe teritoriul Republicii Moldova;

- instruirea funcționarilor administrației publice centrale și locale, ale altor instituții guvernamentale sau asociații profesionale responsabile de aproximarea și negocierea tratatelor în domeniul de recunoaștere reciprocă a studiilor, inclusiv instruirea lor lingvistică și studii peste hotare (în continuu);

- revizuirea procedurilor care se aplică la eliberarea certificatelor de imigrant și a permiselor de muncă în contextul facilitării obținerii și posibilității eficientizării acestora.

#### ***Priorități pe termen mediu:***

- procedurile de procesare a adeverinței de imigrant și permisului de muncă trebuie să fie descrise detaliat, în așa fel încât să ofere un instrument de bază pentru crearea unui sistem informațional privind cererile depuse de cetățenii străini și procesarea lor. Procedura trebuie să fie simplificată atât pentru solicitanți, cât și pentru funcționari;

- inițierea alinierii legislației și implementarea în Moldova a directivelor europene privind recunoașterea calificărilor profesionale;

- inițierea armonizării practicii Republicii Moldova la așa numitul Sistem general de recunoaștere a calificărilor profesionale;

- instruirea funcționarilor administrației publice centrale și locale, ale altor instituții guvernamentale sau asociații profesionale responsabile de aproximarea și negocierea tratatelor în domeniul de recunoaștere reciprocă a studiilor, inclusiv instruirea lor lingvistică și studii peste hotare (în continuu);

- inițierea negocierilor privind încheierea acordurilor de recunoaștere reciprocă a documentelor de studii cu statele membre ale UE și statele candidate la UE (în continuu).

### **6.5.3.Circulația lucrătorilor**

#### ***Cadrul legislativ:***

- *Legea Republicii Moldova cu privire la migrațiune* Nr.1518-XV din 06.12.2002 Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-2/2 din 15.01.2003, definește noțiuni aferente circulației cetățenilor străini, cum ar fi noțiunile de lucrător imigrant, lucrător detașat, permis de muncă.

Legea prevede că pentru desfășurarea activității de muncă, lucrătorul imigrantul este obligat să obțină permis de muncă. Permisul de muncă este de două tipuri: permis de muncă cu termen fixat (termen de un an, cu posibilitatea prelungirii) și permis de muncă permanent (fondatorilor întreprinderii cu investiții străine de cel puțin 100 de mii dolari S.U.A. și persoanelor cu funcții de conducere din cadrul acestei întreprinderi).

De asemenea, legea stipulează că pentru desfășurarea activităților de muncă în cadrul contractelor de prestare a serviciilor, încheiate între autoritățile administrației publice centrale și locale cu agenții economici din alte țări pot și detașați lucrători străini. În cazul în care aceste persoane desfășoară activitate de muncă pe o perioadă mai mare de 30 de zile - li se eliberează permis de muncă. Detașarea lucrătorilor de către agenții economici din Republica Moldova pentru desfășurarea activității de muncă peste hotare necesită autorizarea Departamentului Migrațiune.

- *Legea turismului nr.798-XIV din 11 februarie 2000 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.54-56, art.357)*. Legea reglementează activitatea de turism, competența autorităților publice relevante, drepturile și obligațiile agențiilor de turism, etc. Legea definește atragerea turiștilor drept prioritate în Republica Moldova cu scopul dezvoltării oportunităților de investiții. În conformitate cu Legea, turismul este definit ca un ansamblu de bunuri și servicii oferite spre consum persoanelor care călătoresc în afara mediului lor obișnuit pe o perioadă mai mică de un an și al căror motiv este altul decât exercitarea unei activități remunerate în locul vizitat.

- *Convenția privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei* Nr. 111 din 25.06.1958 (Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.95, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 10, pag.53), în vigoare

- *Legea Republicii Moldova privind frontiera de stat a Republicii Moldova*, Nr.108-XIII din 17.05.94, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.12 din 03.11.1994, prevede că conducerea activității punctelor de trecere a frontierei de stat este executată de către șefii punctelor de control ale trupelor de grăniceri, în același timp, *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, cu privire la interacțiunea serviciilor, reglementarea percepției platilor și automatizarea sistemului de evidența la efectuarea controlului în punctele de trecere a frontierei de stat a Republicii Moldova* Nr.808 din 09.08.2000,

*Monitorul Oficial al R.Moldova nr.102-105 din 17.08.2000* – atribuie funcția de coordonare a instituțiilor cu funcții de control la frontieră – Departamentului Vamal.

### ***Probleme existente***

Setul întreg de legi trebuie examinat minuțios pentru a armoniza legislația, a suplini lacunele și a evita dublarea reglementărilor. La momentul actual, aparent, unele aspecte sunt reglementate în mai multe acte, alte aspecte trebuie elaborate și descrise mai detaliat, iar în general există prea multe *legi* care reglementează domeniul de stabilire a persoanelor, este foarte vag stipulate în legislație dreptul de a iniția și dezvolta activități economice cu angajați proprii și de a înființa și conduce întreprinderi, inclusiv aspectele legate de circulația lucrătorilor.

Legea turismului a generat ceva confuzie în activitatea și în relațiile cu Departamentul Dezvoltării Turismului, pe de o parte, Departamentul Migrațiune, Departamentul Trupelor de Grăniceri, Departamentul Tehnologiilor Informaționale și Ministerul Afacerilor Externe, pe de altă parte. Ca atare, orice vizită de afaceri, cunoștință cu potențialul de investire, studii, cercetări de marketing pot fi considerate drept turism. Această abordare nu corespunde unui șir de mecanisme din Moldova. de exemplu, durata și procedura anevoiasă de solicitare și aprobare a invitațiilor pentru cetățenii străini. Există o necesitate stringentă pentru ca autoritățile de resort și factorii de decizie să armonizeze politica de turism și cea migrațională.

Cadrul juridic general care reglementează circulația persoanelor, inclusiv a lucrătorilor trebuie să fie examinat minuțios și revăzut. Legea cu privire la intrarea și ieșirea din Moldova trebuie să fie actualizată și în măsura posibilității includerii acelor prevederi în Legea cu privire la migrațiune.

Procedurile ce țin de intrare în țară trebuie să fie aliniate și unificate pe cât este posibil acest lucru din considerent practic. Numărul serviciilor prestate la punctele de trecere a frontierei, posibil ar putea fi redus. Dacă dintr-un motiv sau altul serviciile ar trebui să rămână, ar trebui să existe o transparență mai mare privind taxele plătite de persoanele fizice pentru serviciile prestate care trec frontiera. Delimitarea clară a funcțiilor de control între instituțiile de la frontieră.

### ***Cadrul instituțional***

Cadrul instituțional și organizatoric descris se referă la circulația persoanelor peste frontierele Republicii Moldova, inclusiv cuprinde procedurile de reglementare, monitorizare și control a următoarele domenii: i) dreptul de stabilire a persoanelor, ii) dreptul de a iniția și dezvolta activități economice cu angajați proprii și de a înființa și conduce întreprinderi, și iii) circulația lucrătorilor.

Domeniile menționate fac parte din politica migrațională, reprezentând una din funcțiile Guvernului Republicii Moldova, exercitate în prezent de mai multe organe ale autorității publice centrale, inclusiv reprezentanții acestora în teritoriu.

Până în prezent în reglementarea, monitorizarea și controlul asupra circulației persoanelor în Republica Moldova au fost implicate Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Departamentul Tehnologii Informaționale, Departamentul Trupelor de Grăniceri, indirect au fost implicate Departamentul Vamal și Departamentul Turismului.

Odată cu intrarea în vigoare în anul 2003, Legea Republicii Moldova cu privire la migrațiune Nr.1518-XV din 06.12.2002 (MO nr.1-2/2 din 15.01.2003) prevede abilitarea *cu funcții de coordonare și reglementare a proceselor migraționale* Departamentul Migrațiune (în continuare - DM).

**1. Departamentul Migrațiune** este un *organ al administrației publice centrale* și în colaborare cu alte organe de stat, cu sindicatele și cu organizațiile neguvernamentale este abilitat să promoveze o politică de stat unică în domeniul migrațiunii.

Departamentul Migrațiune este condus de un director general și un vicedirector general, numiți în funcție de către Guvernul Republicii Moldova. DM are 5 *direcții*:

- i) Direcția principală imigrare și repatriere,
- ii) Direcția principală migrație de muncă și relații externe,
- iii) Direcția principală juridică și Inspectoratul de Stat,
- iv) Direcția administrativ-financiară, logistică și informații, și
- v) Direcția Generală Refugiați.

Deasemenea, prin Lege se reglementează că o serie de alte instituții sînt obligate să informeze într-un anumit termen Departamentul de Migrațiune despre activitățile lor în domeniul migrațional, și anume:

- a) **Ministerul Afacerilor Externe** - despre vizele de intrare eliberate;
- b) **Departamentul Trupelor de Grăniceri** - despre cetățenii străini, apatrizii și cetățenii Republicii Moldova care au intrat și au ieșit sau cărora le-a fost interzisă intrarea sau ieșirea din țară;
- c) **Departamentul Tehnologii Informaționale** - despre schimbările survenite în starea familială a imigrantului sau a refugiatului, despre înregistrarea agenților economici cu participarea cetățenilor străini, precum și despre actele de identitate eliberate imigranților și refugiaților sau anulate;
- d) **autoritatea administrației publice locale** - despre plecarea înainte de termen a imigrantului de pe teritoriul administrat de ea;
- e) **Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Procuratura enerală, Serviciul de Informație și Securitate** - despre încălcările omise de imigranți, de solicitanții de azil și de refugiați, precum și despre deciziile instanțelor judecătorești referitoare la decăderea acestora din drepturile lor părintești;
- f) **organele fiscale** - despre cazurile de eludare a legislației fiscale de către persoanele fizice și juridice ai căror conducători sînt cetățeni străini;
- g) **întreprinderea, instituția, organizația** cu orice formă juridică de organizare - despre desfacerea contractului individual de muncă încheiat cu imigrantul sau despre încetarea relațiilor de muncă cu imigrantul care a decedat, a fost declarat dispărut fără veste ori a fost declarat decedat;
- h) **instituțiile de învățămînt și de cercetări științifice, publice sau private** - despre terminarea sau suspendarea studiilor ori a cercetărilor științifice, despre transferarea elevilor, studenților, rezidenților, doctoranzilor și postdoctoranzilor străini la alte instituții de învățămînt, instituții, întreprinderi, organizații sau despre exmatricularea acestora.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 970 din 7.08.2003 Departamentului Migrațiune i-au fost transferate următoarele competențelor de la alte organe ale administrației publice și anume:

- *Ministerul Justiției* - transferul unităților de personal ale Direcției principale pentru refugiați;



– *Ministerul Afacerilor Externe* – transferul funcțiilor de eliberare a invitațiilor pentru cetățenii străini și apatrizi, la solicitarea persoanelor juridice;

– *Departamentul Tehnologii Informaționale* – transferul:

i) funcțiilor de eliberare a invitațiilor pentru cetățenii străini și apatrizi, eliberate la solicitarea persoanelor fizice;

ii) funcțiilor de prelungire a vizelor de intrare și eliberare a vizelor de ieșire, prelungirea termenului de ședere, stabilirea cu traiul permanent sau temporar pentru cetățenii străini și apatrizi.

**1. Ministerul Afacerilor Externe** – are ca funcție principală în acest domeniu eliberarea vizelor și legalizarea documentelor oficiale. Acestea se efectuează la secțiile consulare ale ambasadelor și reprezentanțelor Republicii Moldova peste hotare, cât și la cele 4 secții consulare la punctele de frontieră (Aeroport, Leușeni, Sculeni, Cahul). Capacitățile MAE sunt considerate corespunzător satisfăcătoare pentru îndeplinirea funcțiilor sale în domeniul acreditat.

**2. Departamentul Trupelor de Grăniceri** – are ca funcție principală controlul documentelor de trecere peste frontieră a persoanelor și prezența vizelor în cazurile de necesitate, înregistrarea acestora în bazele de date informaționale.

**3. Ministerul Afacerilor Interne – Serviciul pentru Combaterea Șederii Ilegale și Migrației Cetățenilor Străini (MAI/SCSMI)** . Serviciul a fost creat în iulie 2001 ca o unitate în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Atribuțiile de bază în domeniul analizate - este controlul șederii cetățenilor străini, fie permanent sau temporar și combaterea migrației ilegale și neregulate.

### ***Probleme existente***

*Transferul funcțiilor de la autoritățile nominalizate mai sus*, cu excepția celor legate de azil și refugiați de la Ministerul Justiției, transferul restul funcțiilor de la celelalte instituții sunt în proces, cu toate acestea, preluarea complexului de atribuții, necesită în primul rând elaborarea și instalarea unui nou sistem informațional, elaborarea unor noi tipuri de documente, precum personal calificat în domeniile relevante. Această reformă instituțională atrage după sine o serie de reforme cu aspecte de ordin financiar, organizațional, experiență și resurse umane.

*Durata de trecere a trecerea a frontierei, dublarea colectării informației despre persoanele fizice* (fie cetățeni străini, fie cetățeni ai Republicii Moldova), de exemplu atit Departamentul Trupelor de Grăniceri, cât și Departamentul Vamal la punctele de trecere a frontierei (cu excepția Aeroportului) introduce informației specifice privind persoanele fizice ce trec frontiera republicii, vizele persoanelor straine, etc.

*Transparența procedurilor și cerințelor față de documentația privind autorizarea circulației persoanelor*. Accesul mai liber la formularele tipizate privind cererile pentru invitații, invitațiile, cererile pentru solicitare de viza, solicitare de adeverință de imigrant, procedura de eliberare a permisului de ședere (documentele necesare de prezentat), a permisului de muncă, domeniile restricționate, locurile de muncă care necesită cetățenia Republicii Moldova, etc. – toate aceste informații trebuie să fie plasate pe pagina internet a Departamentului Migrațiune (integral sau cu referințe la organele responsabile).

*Serviciul grănicerilor* nu are posibilitate să efectueze la toate punctele de trecere a frontierei controlul secundar al documentelor datorită lipsei utilajului și instruirii. DTG necesită un suport substanțial pentru a putea face față provocărilor create de

fluxurile migraționale crescând cu care se confruntă Moldova.

Din cauza lipsei unei baze de date informaționale integrate MAI/SCSMI întâmpină greutăți la identificarea persoanelor; organizarea biletelor de călătorie pentru cei care se află ilegal și trebuie deportați. Nu există un centru de detenție, cetățenii străini fără documente și cei pentru deportare sunt plasați în centre de triere și în centre de tip semi-închis pentru vagabonzi. Nu există un fond de deportare.

*Problema responsabilității pentru cheltuielile de ședere și deportare a străinilor* rămâne a fi legitimă. Există un șir de modalități privind asigurarea unor garanții, fonduri, însă aceste aspecte trebuie descrise într-un mod detaliat și clar în legislație. Această problemă necesită o analiză detaliată, iar opțiunile și schemele propuse spre aplicare în Republica Moldova trebuie analizate cu mare.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea unei concordante între politica migrațională și politica turismului, facilitarea trecerii persoanelor fizice care nu au obiecte sau mărfuri de declarat;
- crearea unui Grup de lucru pe lângă Oficiului Forței de Muncă, care va avea sarcina de analiza legislația Republicii Moldova în domeniul liberei circulații a lucrătorilor în contextul implementării regulilor UE în acest domeniu;
- revizuirea și concordarea legilor, inclusiv evaluarea conformității acestor legi cu obligațiile internaționale care derivă din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- aproximarea cadrului juridic migrațional cu cel al Uniunii Europene;
- de revizuit Hotărârea Guvernului nr. 1431 din decembrie 2003 privind regimul de vize în sensul liberalității;
- coordonarea acțiunilor Departamentul Dezvoltării Turismului cu Departamentul de Migrație;
- transferul competențelor de la alte ministere și departamente cât de curând posibil, pentru evitarea haosului și nesoluționării problemelor curente în relațiile cu circulația persoanelor;
- crearea unui Grup de Lucru provizoriu privind monitorizarea procesului de consolidare și coordonare mai eficientă a eforturilor statului în circulației persoanelor;
- de a organiza instruirea practică și expunerea la practicile moderne de gestionare a frontierei pentru oficialitățile moldovene prin vizite de studiu la punctele de trecere a frontierei din zona Schengen;
- plasarea tuturor cerințelor de procedură și documentare a circulației persoanelor pe paginile web ale organelor administrației publice centrale.

#### ***Priorități pe termen mediu***

- elaborarea unui proiect de asistență tehnică privind crearea capacităților de monitorizare a circulației lucrătorilor;
- elaborarea unui nou proiect de lege/act normativ privind termenii și condițiile de eliberarea a permiselor de muncă pentru cetățenii străini;
- examinarea posibilităților de a încheia acorduri bilaterale privind schimbul de forță de muncă cu statele membre UE și cele candidate;

- asigurarea unui management eficient al frontierei este un domeniu prioritar, mai ales în contextul în care, la momentul aderării României la UE, frontiera sud-est Moldovei va deveni frontieră vecina cu UE;
- instituirea subdiviziunilor teritoriale ale DM capabile să soluționeze probleme curente legate de circulația persoanelor (depunerea cererilor de imigrant, invitații pentru cetățenii străini);
- evaluarea impactului reformei instituționale în domeniu și elaborarea unui Plan de acțiuni tranzitorii corespunzător adoptării practicii europene, susținut de un șir de programe intense de calificare și dotare a instituțiilor cu echipament și resurse umane calificate;
- crearea unei baze informaționale adecvată pentru colectarea și schimbul de date atât la nivel național cât și la nivel internațional;
- de a familiariza Grupurile țintă ale autorităților publice implicate cu Codul UE /Schengen și alte documente internaționale relevante, traducându-le în limba română și rusă;
- de a asigura DTG cu infrastructura necesară, așa ca încăperi pentru trai și birouri, precum și echipament de comunicare.

## 7. POLITICILE SOCIALE ȘI OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ

Paragraful 7.4. „Securitate socială, persoane vârstnice și excluderea socială” a fost exclus, iar paragraful 7.8. „Persoane cu handicap” a fost redenumit „Persoane în etate și persoane cu handicap”.

Protecția socială a populației este elementul-cheie al reformelor sociale și direcția principală a politicii sociale de stat, trasată în Programul de activitate a Guvernului pentru anii 2001-2005 „Renașterea Economiei –Renașterea Țării”.

### 7.1. Legislația muncii

Legislația muncii a Republicii Moldova a transpus în totalitate prevederile actelor normative internaționale la care Republica Moldova este parte.

Principalul act normativ ce reglementează relațiile de muncă între angajator și salariat în Republica Moldova și prin care au fost transpuse prevederile actelor normative internaționale la care Republica este parte îl reprezintă Codul muncii, adoptat de Parlament la 28 martie 2003 (Legea nr.154-XV din 28 martie 2003). Codul menționat conține 14 titluri, 62 capitole, 392 articole și în mod detaliat reglementează relațiile de muncă între angajator și salariat.

#### *Priorități pe termen scurt:*

- elaborarea și promovarea spre adoptare a actelor legislative și normative prevăzute de Planul de acțiuni privind implementarea Codului muncii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1615 din 31 decembrie 2003 și îndeosebi a proiectului de Lege privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, precum și a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel ramural și teritorial și proiectului de Lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative;

- elaborarea și promovarea spre adoptare a proiectului de Lege cu privire la modificarea și completarea Codului muncii.

#### *Priorități pe termen mediu*

**Obiectivul** principal pe termen mediu în domeniul legislației muncii îl constituie perfecționarea încontinuu a legislației muncii în vigoare și continuarea armonizării acesteia cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte.”

### 7.2. Dialogul social

Dialogul social este o formă efectivă de formare și realizare a politicii social-economice a statului în baza coordonării intereselor diferitor părți și grupe sociale ale societății prin intermediul negocierilor, evitând confruntările și violența.

Dialogul social în condițiile reformării economiei contribuie la democratizarea relațiilor sociale și de muncă, la dezvoltarea stabilă a societății din punct de vedere economic și social.

### ***Cadrul legislativ:***

- Codul Muncii;
  - Legea cu privire la Guvern;
  - Legea Sindicatelor nr. 1129-XIV din 07.07.2000;
  - Legea Patronatelor nr. 976-XIV din 11 mai 2000;
  - Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 206 din 28 septembrie 1992 „Cu privire la Comisia tripartită pentru reglementarea problemelor social-economice în Republica Moldova”;
  - Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.152 din 20 mai 1994 „Cu privire la constituirea Comisiei republicane pentru negocieri colective”;
  - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 772 din 26 noiembrie 1992 Regulamentului Comisiei tripartite pentru reglementarea problemelor social-economice în Republica Moldova;
  - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr..567 din 1 august 1994 cu privire la aprobarea Regulamentului Comisiei republicane pentru negocieri colective.
  - Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 356 din 26 aprilie 1999 a Concepției pentru dezvoltarea sistemului de dialog social.
- Concepția determină părțile dialogului social și organele ce le reprezintă, stabilește sarcinile de bază și sarcinile dialogului social pe termen scurt.
- Astfel, sistemul dialogului social include următoarele niveluri:

**național** – stabilește bazele reglementării relațiilor social-economice și de muncă în Republica Moldova;

**ramural** – stabilește bazele reglementării relațiilor din sfera muncii și cea socială într-o anumită ramură a economiei naționale;

**teritorial** – stabilește bazele reglementării relațiilor din sfera muncii și cea socială în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea;

**de unitate** – stabilește obligațiile reciproc concrete dintre salariați și angajator în sfera muncii și cea socială.

### **Organele sistemului dialogului social sunt:**

**la nivel național** – Comisia națională pentru consultări și negocieri colective;

**la nivel ramural** – Comisiile ramurale pentru consultări și negocieri colective;

**la nivel teritorial** – Comisiile teritoriale pentru consultări și negocieri colective;

**la nivel de unitate** – Comisiile pentru dialog social „angajator-salariați”.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- implementarea instrumentelor, structurilor și procesului de dialog social, pentru a contribui la realizarea cadrului legislativ având ca scop crearea unui sistem eficient al relațiilor tripartite;
- sprijinirea structurilor și procesului dialogului social, sporind capacitatea partenerilor sociali și a rolului constructiv la etapa actuală;
- perfecționarea bazei juridice și organizatorice a sistemului de dialog social, prin adoptarea Legii privind funcționarea Comisiilor tripartite pentru consultări și negocieri colective, Legii privind organizarea și funcționarea Consiliului Economic și

Social, Hotărârii Guvernului „Cu privire la Agenția pentru Dialog Social și Parteneriat”.

***Priorități pe termen mediu:***

- elaborarea și adoptarea Codului dialogului social.

**7.3 Ocuparea forței de muncă**

Dezvoltarea durabilă a țării este, în mare măsură, determinată de resursele umane. În anii de tranziție s-au înregistrat schimbări substanțiale în procesul general de dezvoltare umană și întotdeauna benefice.

În condițiile unei crize economice, o deosebită importanță o are utilizarea eficientă a resurselor umane, care în calitatea lor de furnizor al forței de muncă, determină reușita funcționării celorlalte elemente de producție.

Situația creată pe piața forței de muncă din Republica Moldova se caracterizează prin amplificarea și aprofundarea dezechilibrului dintre cererea și oferta forței de muncă, exodul masiv al populației, creșterea șomajului, reducerea nivelului de trai.

Evoluțiile din structura economiei naționale au lăsat o amprentă puternică asupra indicatorilor de performanță a pieței forței de muncă. Prin urmare, nivelul șomajului real pe parcursul anului 2004 a înregistrat o valoare de 8,1% din populația economic activă, continuă să se mențină disparități între rata șomajului din mediul urban (11,9%) și cel rural (5,0%).

Prezența șomajului a determinat luarea de măsuri legislative prin care să se asigure protecția persoanelor rămase fără un loc de muncă. Astfel, Ministerul Muncii și Protecției Sociale în comun cu alte ministere, departamente și partenerii sociali au perfectat cadrul legislativ și instituțional al pieței muncii, fiind elaborate și promovate un șir de acte normative care contribuie la îmbunătățirea situației pe piața muncii.

***Cadrul legislativ***

În 2003 a intrat în vigoare Legea nr. 102-XV din 13.03.04, care reglementează măsurile privind realizarea strategiilor și politicilor de menținere a unui nivel înalt al ocupării și adaptării forței de muncă la cerințele pieței muncii, privind protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, prevenirea șomajului și combaterea efectelor sociale ale acestuia. În afară de aceasta, au mai fost adoptate:

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 832 din 14 iulie 2003 “Cu privire la reorganizarea Serviciului de stat pentru utilizarea forței de muncă”;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.611 din 15 mai 2002 privind aprobarea Strategiei ocupării forței de muncă pentru o perioadă de până în anul 2008;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 862 din 14 iulie 2003 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1080 din 5 septembrie 2003 “Despre aprobarea Regulamentului privind modul de organizare a formării profesionale a șomerilor”;

- Hotărârea Parlamentului nr.253-XV din 19 iunie 2003 “Cu privire la adoptarea Concepției privind orientarea, pregătirea și instruirea profesională a resurselor umane”.

Anual se elaborează și se aprobă Planuri de acțiuni de ocupare în baza Strategiei de ocupare a forței de muncă, elaborată ținându-se cont de Strategia europeană de ocupare. La elaborarea lor participă ministerele, departamentele, partenerii sociali.

Ca un element principal al Strategiei a fost activitatea de elaborare a Programului național de ocupare a forței de muncă pe anii 2003-2005, aprobat de Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr.224 din 1 martie 2003. Obiectivul principal al Programului prevede promovarea măsurilor active de ocupare a forței de muncă, crearea locurilor noi de muncă, prevenirea șomajului în masă și asigurarea protecției sociale a populației afectate de șomaj etc.

### ***Cadrul instituțional***

În temeiul Legii nr. 102-XV din 13 martie 2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Serviciul de stat pentru utilizarea forței de muncă a fost reorganizat în Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă pe lângă Ministerul Muncii și Protecției Sociale, iar oficiile forței de muncă au fost reorganizate în 35 agenții pentru ocuparea forței de muncă, cu un personal din 243 salariați.

Întru realizarea Strategiei ocupării forței de muncă în Republica Moldova a fost elaborat Planul Acțiunilor privind Ocuparea Forței de Muncă pentru anul 2005, aprobat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Economiei.

Este creat cadrul instituțional al pieței forței de muncă. Agenția publică de ocupare este administrată pe principii de tripartism. Populația are acces la serviciile prestate de către agențiile publice de ocupare a forței de muncă. Statul promovează agențiile private de ocupare a forței de muncă și are ca sarcină să reglementeze activitatea lor. Aceasta va contribui la crearea unui mediu de concurență, care va conduce la îmbunătățirea calității serviciilor prestate populației.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- elaborarea și implementarea Planului anual de acțiuni de ocupare a forței de muncă;
- evaluarea politicilor implementate pe piața muncii.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- studierea amplă a legislației europene în domeniul pieței forței de muncă cu scopul armonizării legislației naționale la standardele Uniunii Europene;
- dezvoltarea capacităților instituționale ale pieței forței de muncă;
- promovarea măsurilor active pe piața muncii;
- promovarea coeziunii sociale ale persoanelor cu dizabilități.

## **7.4 . Coordonarea sistemelor de securitate socială**

### ***Cadrul legislativ***

La 28 septembrie 2001 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat prin Hotărârea nr. 484-XV Carta Socială Europeană, iar ratificarea acesteia și ajustarea legislației naționale la prevederile ei constituie un nou și important pas în domeniul asigurării unei protecții sociale decente a populației. Ratificarea integrală a Cartei Europene a fost imposibilă, ținând cont de anumite prevederi ale Cartei, care în urma ratificării ar fi creat consecințe nefaste generate de realitatea social economică în care se află Republica Moldova. Reieșind din acest fapt, au fost ratificate numai anumite articole, inclusiv articolul 12 care stipulează dreptul la securitate socială, ratificarea căruia va conduce la *ameliorarea nivelului de trai al populației și promovarea bunăstării lor socială*.

Totodată, ratificând art. 12 al Cartei Sociale Europene Republica Moldova trebuie să mențină regimul de securitate socială la un nivel satisfăcător, cel puțin egal cu cel necesar pentru ratificarea Codului European de Securitate Socială. Acest Cod are o influență considerabilă asupra dezvoltării ulterioare a legislației naționale în materie socială.

Iar potrivit normelor Codului European de Securitate Socială cuantumul prestațiilor acordat beneficiarilor este cu mult mai avantajos decât cel acordat prin legislația națională.

În cazurile în care între acordurile (convențiile) privind asigurările sociale la care Republica Moldova este parte și legile interne există neconcordanțe prioritate au reglementările (normele) internaționale.

Din aceste considerente, în scopul armonizării legislației Republicii Moldova cu prevederile Cartei Sociale Europene revizuite și pregătirii rapoartelor periodice naționale a fost creat de Guvern un grup de lucru.

### ***Probleme existente***

Actualmente sistemele de protecție socială pentru cei în vârstă, în special sistemele de pensii, se găsesc în dificultate în toată lumea indiferent de nivelul lor de dezvoltare economică, de poziția lor geografică sau de sistemul politic.

Fără să asigure o protecție suficientă vârstnicilor, aceste sisteme de pensii costă din ce în ce mai mult și reclamă contribuții de asigurări sociale din ce în ce mai mari.

În condițiile în care mortalitatea și rata nașterilor scad, așa cum se întâmplă în prezent, sânt din ce în ce mai puțin contribuabili care trebuie să plătească pentru tot mai mulți pensionari.

Actualmente, în componența populației este evident procesul de creștere a cotei cetățenilor de vârstă înaintată, ceea ce va conduce, în rezultat la diminuarea eficienței sistemului de protecție socială.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- ratificarea Codului European de Securitate Socială;
- ratificarea Convenției Europene pentru securitatea socială și a Acordului complementar pentru aplicarea Convenției europene de securitate socială.

### ***Priorități pe termen mediu:***



- armonizarea legislației Republicii Moldova la standardele europene din domeniu.

## **7. 5. Asigurări sociale**

### ***Cadrul legislativ***

Protecția socială a populației constituie elementul-cheie în realizarea reformelor social-economice care se desfășoară astăzi în țară.

Vârșnicii, fiind o categorie socialmente vulnerabilă și defavorizată, sunt supuși permanent unor riscuri. În corespundere cu clasificarea Organizației Internaționale a Sănătății la categoria de „persoane în etate” se raportează populația în vârstă de la 60 ani și mai mult. Persoane în etate se consideră persoanele care au atins vârsta pensionară, dar acest criteriu nu poate fi universal. Sistemul de protecție socială include o gamă largă de măsuri de ordin social și economic.

Conform Constituției Republicii Moldova, statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, să-i asigure protecția în caz de șomaj, boală, dizabilitate, bătrânețe sau în alte cazuri, când nu-și poate asigura existența din cauza unor circumstanțe independente de voința lui.

Până în anii 90 ai secolului trecut sistemul de protecție socială nu avea o delimitare clară dintre domeniul de asigurări sociale și cel al asistenței sociale, fiind în esență sa mai mult un sistem de asistență socială, în care toate prestațiile acordate persoanelor erau finanțate din contul contribuțiilor întreprinderilor și din contul bugetului de stat.

Transformările care au avut loc în societate pe parcursul ultimului deceniu au condiționat necesitatea obiectivă de a reforma sistemul de protecție socială, făcând o diferențiere strictă între cele două componente: sistemul de asigurări sociale și sistemul de asistență socială.

Strategia reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova (Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.141-XIV din 23 septembrie 1998), Legea nr.489-XIV din 8 iulie 1999 privind sistemul public de asigurări sociale a pus bazele reformării sistemului de asigurări sociale.

Pe parcursul ultimilor ani au fost adoptate un șir de acte normative menite a implementa normele puse la baza sistemului nou de asigurări sociale. Astfel,

- Legea Republicii Moldova privind pensiile de asigurări sociale de stat, nr. 156-XIV din 14.10.1998;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 843 din 10.09.1999 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a pensiei;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 868 din 22.09.1999 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de plată a pensiei;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 417 din 3.05.2000 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare și confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiei;

- Legea Republicii Moldova asigurării pentru accidente de muncă sau boli profesionale, nr. 756-XIV din 24.12.1999;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1101 din 17.10.2001 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de stabilire a indemnizațiilor de invaliditate

pentru accidente de muncă sau boli profesionale, elaborat în vederea implementării Legii asigurării pentru accidente de muncă sau boli profesionale;

- Legea Republicii Moldova privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289-XV din 22.07.2004, care prevede o nouă modalitate de acordare a prestațiilor de asigurări sociale, conform noilor principii de asigurare;

- Legea anuală a bugetului asigurărilor sociale de stat, prin care se realizează prevederile stipulate în legislația de asigurări sociale.

### ***Cadrul instituțional***

Politica în domeniul protecției sociale, inclusiv al asigurărilor sociale, este promovată de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, iar realizarea acesteia se efectuează de către Casa Națională de Asigurări Sociale și structurile sale teritoriale. Sarcina principală a Casei Naționale o constituie administrarea sistemului public de asigurări sociale (colectarea și distribuirea mijloacelor financiare acumulate ca rezultat al transferării contribuțiilor de asigurări sociale de către asigurați și patroni, precum și al transferării mijloacelor de la bugetul de stat).

Măsurile reformatorii promovate în ultimii ani de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale au condus la o stabilizare a sistemului de asigurări sociale, creând premise favorabile pentru efectuarea unor majorări a pensiilor, inclusiv a pensiei minime. Începând cu anul 2003 a fost pus în vigoare un nou mecanism de indexare al pensiilor de asigurări sociale, indexarea fiind efectuată anual în dependență de creșterea medie a salariului mediu pe țară și a ratei inflației. Astfel, până în prezent toate pensiile de asigurări sociale au fost supuse indexării de 3 ori: la 1 aprilie 2003 – cu 19,3%, 1 aprilie 2004 – cu 22,3%.și la 1 aprilie 2005 – cu 18,2%.

A fost stopată creșterea vârstei de pensionare și a stagiului de cotizare la 57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați și la 30 ani de stagiu pentru femei și bărbați.

Pentru a nu dezavantaja alte categorii de persoane care se pensionează în baza Legii generale de pensionare și anume, persoanele care au activat în condiții nocive și grele (conform Listei nr. 1), precum și mamele cu 5 și mai mulți copii, în anul 2004 s-a procedat și la stoparea creșterii vârstei de pensionare pentru persoanele în cauză.

### ***Probleme existente***

Aflându-se în perioada de tranziție la economia de piață, când noile relații în domeniul asigurărilor sociale se află la etapa constituirii, Republica Moldova trebuie să aleagă o atare politică și modalitate de consolidare a sistemului de asigurări sociale, care ar satisface noile concepții de reformare a întregului sistem.

Sistemul de pensionare al țării noastre este redistributiv (solidar), iar acoperirea cheltuielilor, legate de achitarea pensiilor, este asigurată de partea activă a populației – contribuabilii, numărul cărora în ultima perioadă se reduce destul de esențial.

#### **1. Instabilitatea financiară a sistemului**

Aplicarea unor măsuri facilitare, cum ar fi: stoparea creșterii vârstei de pensionare și stagiului de cotizare, precum și micșorarea acestora are ca efect reducerea numărului contribuabililor la bugetul asigurărilor sociale și, respectiv, majorarea

numărului de beneficiari ai prestațiilor de asigurări. În acest context, pe viitor s-ar putea observa o anumită destabilizare a întregului sistem.

## **2. Redistribuirea considerabilă și, în multe cazuri, inechitabilă a resurselor între diverse categorii de persoane asigurate**

Actualmente, în sistemul de asigurări sociale al Moldovei se face abuz de principiul „solidarității” caracteristic lui, în mare parte, datorită agricultorilor.

Veniturile acestora fiind destul de mici și cu caracter sezonier nu le permit agricultorilor să-și execute pe deplin obligațiile față de bugetul asigurărilor sociale de stat. Contribuțiile achitate de către ei nu acoperă nici a treia parte a cheltuielilor necesare plății prestațiilor acordate lor. Însă mărimea prestațiilor acordate agricultorilor nu diferă cu mult de mărimea prestațiilor acordate celorlalți contribuabili.

Pentru a soluționa problema în cauză este necesară reformarea modalității de asigurare cu pensii pentru aceste categorii de persoane, aplicarea corectă a principiului “asigurării”. În prezent se află în proces de promovare proiectul Strategiei privind asigurarea cu pensii a lucrătorilor ce activează în sectorul agricol.

## **3. Lipsa de uniformitate a legislației cu privire la asigurarea cu pensii**

Nu se respectă pe deplin principiul „echității” între toți participanții sistemului de asigurări, unele categorii pensionându-se conform unor condiții diferențiate de cele generale. După nenumărate încercări eșuate, în anii 2003-2004 a fost implementată I etapă de soluționare a problemei date. Normele de pensionare pentru deputați, membrii Guvernului, funcționarii publici, primarii și vameșii au fost incluse în Legea generală de pensii, iar condițiile de pensionare pentru aceștia au fost apropiate cât de cât de cele generale de obținere a dreptului la pensie. Actualmente se caută soluții și pentru unificarea normelor de pensionare pentru judecători și procurori.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- perfecționarea cadrului legal în domeniul asigurărilor sociale;
- implementarea în continuare a evidenței individuale a persoanelor asigurate și a contribuțiilor de asigurări sociale, pentru a crea un sistem “bine asigurat”;
- redistribuirea treptată a contribuției de asigurări sociale de stat între participanții la sistemul public de asigurări, care va prevedea majorarea cu câte un procent a contribuției individuale și reducerea corespunzătoare a contribuției prevăzute pentru patroni;
- promovarea Strategiei de reformare a sistemului de asigurare cu pensii a persoanelor angajate în sectorul agricol;
- creșterea mărimii prestațiilor de asigurări sociale prin indexare.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- perfecționarea cadrului legal în domeniul asigurărilor sociale;
- implementarea evidenței individuale a persoanelor asigurate;
- redistribuirea treptată a contribuției de asigurări sociale de stat între participanții la sistemul public de asigurări, care va prevedea majorarea cu câte un

procent a contribuției individuale și reducerea corespunzătoare a contribuției prevăzute pentru patroni;

- unificarea tarifelor contribuțiilor de asigurări sociale și aplicarea a două tipuri de tarife (% egal din venit și cotă fixă a contribuțiilor);

- determinarea clară a riscurilor sociale.

- implementarea practicii de prognozare pe termen mediu a veniturilor și cheltuielilor bugetului asigurărilor sociale de stat, luând în calcul prognozele macroeconomice, demografice și bugetare;

- implementarea Strategiei de reformare a sistemului de asigurare cu pensii a persoanelor angajate în sectorul agricol;

- perfecționarea metodologiei de calculare a pensiei reieșind din mărimea contribuției;

- perfecționarea metodologiei de calcularea a contribuțiilor în sensul unificării tarifelor acestora

- creșterea mărimii prestațiilor de asigurări sociale prin indexare.

## **7.6. Asistența socială**

### ***Cadrul legislativ***

Ca urmare a delimitării sistemului de asigurări sociale de cel de asistență socială pe seama statului a rămas sistemul de asistență socială care protejează doar persoanele care au strictă necesitate de o anumită protecție, aflându-se în situații de risc. La serviciile și prestațiile sistemului de asistență socială apelează, în primul rând, persoanele care, neavând posibilitatea (din diferite motive) de a plăti contribuția la sistemul de asigurări, sânt lipsiți de protecția acestuia.

Primul pas în reformarea sistemului de referință l-a constituit adoptarea Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială (Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.416-XIV din 28 mai 1999), care a formulat obiectivele principale și cele speciale în domeniu.

În cadrul reformei, au fost adoptate mai multe acte normative printre care se enumără:

- Legea nr. 933-XV din 14.04.2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație;

- Legea Fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr. 827-XIV din 18 februarie 2000;

- Legea nr.190 - XV din 8 mai 2003 „Cu privire la veterani”;

- Legea nr.81-XV din 28 februarie 2003 „Cu privire la cantinele de ajutor social”;

- Concepția Națională privind protecția copilului și a familiei (Hotărârea Guvernului nr.51 din 23.01.2002), care a pus bazele reformării sistemului de protecție a copilului și familiei;

- Strategia Națională privind protecția copilului și a familiei (Hotărârea Guvernului nr.727 din 16.06.2003), care are drept scop asigurarea accesului copilului și familiei la servicii de protecție socială de calitate. În această Strategie, pentru perioada 2003-2008, se prevede crearea unui sistem unic de protecție a copilului și familiei: modernizarea cadrului legal, reformarea cadrului instituțional, dezvoltarea serviciilor

comunitare și a resurselor umane din sistem, eficientizarea mecanismului de finanțare a sistemului.

- Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008 (Hotărârea Parlamentului nr.415-XV din 24.10.2003) care conține un compartiment aparte consacrat dezvoltării serviciilor sociale adresate copiilor;

- Programul pilot „Copiii orfani” (Hotărârea Guvernului nr.1321 din 09.10.2002);

- Programul pilot „Copiii cu dizabilități” (Hotărârea Guvernului nr.1730 din 31.12.2002);

O semnificație aparte capătă adoptarea Legii asistenței sociale nr.547-XV din 25.12.2003, articolul 7 al căreia prevede beneficiarii de asistență socială, printre care se enumără: copiii și tinerii ale căror sănătate, dezvoltare și integritate fizică, psihică sau morală sânt prejudiciate în mediul în care locuiesc, copiii cu dizabilități, familiile care nu își îndeplinesc în mod corespunzător obligațiile privind îngrijirea, întreținerea și educarea copiilor, etc.

În prezent se lucrează asupra definitivării Planului Național de Acțiuni de implementare a Strategiei Naționale privind protecția copilului și familiei. Prin aceste documente se promovează crearea de noi servicii alternative de tip familial sau în comunitate, precum și dezvoltarea și îmbunătățirea calității standardelor serviciilor sociale oferite copiilor. În prezent se lucrează asupra elaborării standardelor minime de calitate pentru diverse tipuri de servicii adresate copiilor aflați în dificultate.

### ***Cadrul instituțional***

Deși acțiunile de asistență socială mai continuă a fi dispersate între diferite ministere, în articolul 12 al Legii asistenței sociale se stipulează că Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea din cadrul administrației publice centrale care coordonează activitatea de acordare a asistenței sociale, elaborează politica de asistență socială și strategia națională de dezvoltare a acesteia, pregătește proiecte de acte normative, elaborează standardele de calitate pentru serviciile sociale, etc. În cadrul aparatului Ministerului Muncii și Protecției Sociale au fost create structuri responsabile de elaborarea politicii de asistență socială:

- politica de suport a persoanelor bătrâne în dificultate și celor cu dizabilități ține de competența Departamentului politici în domeniul asistenței sociale,

- politica de suport a familiilor cu copii și de promovare a oportunităților egale între femei și bărbați ține de competența Departamentului oportunități egale și politici familiale.

În subordinea ministerului, la nivel național, a fost creat Departamentul asistență socială, responsabil de orientarea, coordonarea, monitorizarea cristalizării noului sistem de servicii publice de asistență socială, inclusiv prin dezvoltarea sistemului informațional în domeniu.

La nivel local funcționează serviciul public descentralizat de asistență socială - Secția asistență socială și protecția familiei, care are drept atribuții identificarea problemelor specifice, stabilirea priorităților în sector și orientarea flexibilă a resurselor existente spre realizarea acestor priorități.

Organele teritoriale asistență socială și protecție a familiei, în comun cu autoritățile administrației publice locale și în colaborare cu reprezentanții societății civile, realizează politica de asistență socială și asigură aplicarea legislației la nivel teritorial.

La nivel comunitar în cadrul primăriilor este prevăzută unitatea de asistent social (Legea asistenței sociale nr.547-XV din 25.12.2003), care asigură medierea solicitanților de asistență socială cu secțiile menționate, instituțiile și organizațiile prestatoare de servicii de asistență socială.

### ***Probleme existente***

Printre problemele existente din domeniul asistenței sociale putem evidenția următoarele:

- acțiunile de asistență socială mai continuă a fi dispersate între diferite ministere, ceea ce generează politici sectoriale, suprapuneri în activități și costuri suplimentare,
- orientarea preponderent categorială a prestațiilor de asistență socială ceea ce implică erori considerabile de includere/excludere a recipientelor,
- lipsa unei sisteme informaționale computerizate în domeniul asistenței sociale,
- sistemul serviciilor sociale este slab dezvoltat și continuă a fi centralizat, ceea ce nu permite evaluarea necesităților reale ale comunităților și a problemelor specifice ale acestora,
- insuficiența cadrelor profesionale în instituțiile de asistență socială,
- subdezvoltarea serviciilor de ocrotire a copiilor și maturilor alternative instituționalizării,
- subdezvoltarea asistenței sociale personificate;
- lipsa asistenților sociali în primării.

### ***Priorități pe termen scurt***

Demararea procesului de elaborare și determinare a mecanismului de acordare a prestațiilor sociale pentru sărăcie, identificarea responsabilităților, precum și a aranjamentelor instituționale respective. Se va apela la asistența externă pentru a elabora termenii de referință pentru specificarea criteriului sărăciei, modelului de evaluare a nivelului de bunăstare a gospodăriilor casnice și alte instrumente necesare.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- înlăturarea deficiențelor actuale ale procedurilor de finanțare, organizării și administrării acestui sistem;
- modificarea mecanismului de acordare a prestațiilor sociale urmează a fi efectuată prin realizarea următoarelor acțiuni, menite să îmbunătățească adresabilitatea și să sporească eficiența sistemului:
  - i) monitorizarea efectelor programelor în scopul perfecționării principiilor de acordare a prestațiilor sociale, raționalizării tipurilor, formelor și duratelor de acordare;
  - ii) introducerea prestațiilor sociale pentru săraci, în corespundere cu obiectivele sistemului de asistență socială, ceea ce va necesita elaborarea și aprobarea criteriilor

sărăciei, modelului de evaluare a nivelului de bunăstare a gospodăriilor casnice și a altor instrumente necesare;

iii) formarea unui buget separat al asistenței sociale, stabilirea unor proceduri clare de formare, administrare și planificare a acestuia în cadrul planificării cheltuielilor bugetare pe termen mediu;

iv) elaborarea și implementarea Bazei de date unice a beneficiarilor de asistență socială, în scopul utilizării și adresării mai eficiente a mijloacelor pentru cetățenii și familiile mai puțin asigurate;

v) revizuirea, consolidarea și perfecționarea bazei normativ-juridice ce reglementează acordarea asistenței sociale bănești;

vi) eficientizarea coordonării măsurilor și acțiunilor în domeniul asistenței sociale, întreprinse la nivel național și local de către organizațiile neguvernamentale și de donatorii străini.

- dezvoltarea sistemului de servicii sociale se va efectua în două direcții:

i) diversificarea formelor și tipurilor de servicii sociale;

ii) îmbunătățirea calității serviciilor prestate de către instituțiile sociale și formelor alternative de protecție și ajustarea acestora la standardele minime de calitate;

- dezvoltarea serviciilor sociale bazate pe comunitate, ceea ce va permite menținerea grupurilor de persoane aflate în situații de risc în familia sau comunitatea proprie, prin:

i) (re)integrarea în comunitate cu sprijinul din partea serviciilor sociale existente și cu asistența lucrătorilor sociali;

ii) (re)integrarea în familiile proprii, familiile extinse sau plasarea la asistenți parentali (persoane / familii care asigură, prin activitatea pe care o desfășoară la domiciliul, îngrijirea și educarea, necesare dezvoltării armonioase a copiilor în vederea asigurării (re)integrării în familia sa proprie (biologică), instituirii tutelei / curatelei, plasamentului în case de copii de tip familial sau în vederea adopției).

- dezvoltarea noilor forme de servicii sociale necesită participarea activă a autorităților publice și comunităților locale, ameliorarea serviciilor sociale locale și încurajarea inițiativelor civile locale.

### **7.7. Persoanele în etate și persoane cu handicap**

Conform articolului 51, alineatul 1 al Constituției Republicii Moldova „*Persoanele cu handicap beneficiază de protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială*”.

Potrivit situației la 1 ianuarie 2004, în Republica Moldova au fost înregistrați 156 mii persoane cu dizabilități. Anual, în țară, 8-9 mii de persoane sunt încadrate în grad de dizabilitate, majoritatea sunt persoane în vârstă apte de muncă. De asemenea, se observă o creștere anuală a numărului de copii cu dizabilități.

Structura sistemului de protecție socială, în caz de încadrare în grad de dizabilitate, este următoarea:

• Asigurarea socială – *sistem de plăți stabilite, bazat pe contribuțiile patronilor și angajaților, care prevede pensii lunare.*

• Asistența socială – *sistem necondiționat de plată contribuțiilor, este bazat pe faptul pierderii capacității de muncă și este finanțat din mijloacele Bugetului de stat și se realizează prin acordarea lunară a alocațiilor sociale de stat sau pensiilor.*

#### ***Cadrul legislativ:***

- Legea Republicii Moldova privind protecția socială a invalizilor nr.821-XII din 24 decembrie 1991;
- Legea Republicii Moldova nr. 909-XII din 30 ianuarie 1992 „Privind protecția socială a cetățenilor care au suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl”
- Legea Republicii Moldova nr. 933-XIV din 14 aprilie 2000 „Cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație”;
- Legea Republicii Moldova despre Fondul republican și fondurile locale de susținere socială a populației nr. 827-XIV din 18 februarie 2000;
- Legea Republicii Moldova nr. 121-XV din 3 mai 2001 „Cu privire la protecția suplimentară a invalizilor de război, a participanților la cel de-al doilea război mondial și a familiilor lor”;
- Legea Republicii Moldova nr.190 - XV din 8 mai 2003 „Cu privire la veterani”;
- Legea Republicii Moldova nr.81-XV din 28 februarie 2003 „Cu privire la cantinele de ajutor social”;
- Legea Republicii Moldova privind asistența socială nr.547-XV din 25 decembrie 2003;
- Legea Republicii Moldova nr. 1491 –XV din 28.11. 02 „Cu privire la ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova”;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.87 din 31 ianuarie 2002 „Cu privire la extinderea funcțiilor și eficientizarea activității Centrului Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare”;
- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 1153 din 16 noiembrie 2000 privind aprobarea Programului Național de Protecție, Reabilitare și Integrare Socială a Persoanelor cu Handicap pentru anii 2000-2005.

#### ***Cadrul instituțional***

La momentul actual în secțiile asistența socială și protecția familiei în raioane are loc acumularea Bazei de Date a Gospodăriilor Vulnerabile conform Cererii Unice pentru Protecție Socială.

Acest program este dotat cu un șir de rapoarte, care automatizează și ameliorează lucrul specialiștilor din teritoriu în distribuirea cheltuielilor în domeniul prestațiilor sociale. De asemenea, Departamentul Asistență Socială participă în toate proiectele din domeniul prestațiilor sociale, contribuind la elaborarea noilor politici de reorientare a prestațiilor sociale, astfel realizând politica guvernamentală la capitolul respectiv.

Acest fapt confirmă atingerea obiectivelor stipulate atât în Memorandumul de Acord între Departamentul Asistență Socială din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Proiectul Asistență Socială și Acces Prioritar la Energie (PASAPE) al Organizației Counterpart Internațional Inc. din 16.10.02, cât și în



Memorandumul de înțelegere între Counterpart Internațional / LIESAP și MMPS al RM din 24.07.03.

Scopul implementării Cererii Unice pentru Protecție Socială este pentru a stabili eligibilitatea acordării asistenței sociale și în special a ajutorului bănesc.

În subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale activează **11 instituții sociale** cu un efectiv de 3480 paturi, inclusiv:

- *Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare* din mun.Chișinău – 100 paturi;

- *două centre republicane de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Speranța”* din or. Vadul lui Vodă și *„Victoria”* din or.Sergheevca, Ucraina a câte 260 paturi fiecare. Pe parcursul a 8 luni ale anului curent, la Centrele nominalizate au fost repartizate 6516 bilete de reabilitare medicală și 176 în alte sanatorii.

Un loc important în sistemul asistenței sociale îl ocupă Serviciul deservire socială la domiciliu a persoanelor solitare și cetățenilor inapți de muncă. 2280 lucrători sociali, comparativ cu 2105 lucrători sociali în anul 2004, deserveșc la domiciliu 23108 persoane solitare, comparativ cu 21390 persoane solitare în anul 2004. Cu toate acestea mai necesită deservire încă 16271 persoane.

Actualmente, în republică funcționează 28 centre de reabilitare, comparativ cu 23 în anul 2004 și 12 aziluri, comparativ cu 9 aziluri în anul 2004 și 1 pensionat, de serviciile cărora beneficiază 3517 persoane, comparativ cu 1732 persoane vârstnice singure, rămase fără domiciliu și îngrijire.

În scopul realizării măsurilor prevăzute în Programul Național de Protecție, Reabilitare și Integrare Socială a Persoanelor cu Handicap Guvernul Republicii Moldova prin *Dispoziția nr.26-d din 20 iulie 2001* a obligat autoritățile publice să întreprindă măsuri suplimentare în vederea efectuării lucrărilor de dotare a clădirilor și edificiilor publice cu dispozitive, (căi de rulare a cărucioarelor sau a rampelor de acces la scările de intrare ale edificiilor), care să asigure accesul persoanelor cu handicap, să asigure cu mijloace de orientare toate căile de trafic, locurile de trecere, intersecțiile, pasajele pietonale subterane și stațiile de transport public.

### ***Probleme existente***

Sistemul actual de asistență socială are un neajuns considerabil – la acordarea prestațiilor sociale nu se ține cont de veniturile familiei. Din acest motiv, alocațiile sociale, facilitățile și subvențiile, în mare parte, se acordă nu în favoarea celor mai săraci, familii și grupuri sociale.

Aceasta se întâmplă pentru că, asistența socială se acordă nu pentru a compensa pierderile cauzate de riscurile sociale, cât pentru îmbunătățirea stării materiale a unor anumite categorii de populație a țării prin venituri suplimentare. O astfel de abordare a asistenței sociale poate fi doar una de tranziție spre una nominativă, pe baza evaluării veniturilor.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- intensificarea realizării măsurilor prevăzute în Programul național de protecție, reabilitare și integrare socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2000-2005 aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1153 din 16 noiembrie

2000 și Programul - pilot „Copiii cu dizabilități” aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1730 din 31 decembrie 2002;

- depistarea persoanelor cu dizabilități în situații critice (imobilizate la pat) și includerea acestora în liste prioritare pentru acordarea ajutorului;
- implicarea donatorilor și sponsorilor, agenților economici și organizațiilor obștești în acordarea ajutoarelor bănești, produselor alimentare, îmbrăcăminte, încălțăminte și altor ajutoare;
- organizarea și desfășurarea Zilei Internaționale a Invalizilor – 3 decembrie (anual).

#### ***Priorități pe termen mediu:***

- perfecționarea sistemului actual de asistență socială prin extinderea rețelei de servicii sociale de alternativă;
- implementarea Cererii Unice pentru Protecție Socială și stabilirea eligibilității de prestare a asistenței sociale, în special, a ajutorului bănesc;
- crearea rețelei de asistenți sociali la nivel local (primăriei);
- modificarea mecanismului de prestații sociale;
- tendința spre un sistem bazat pe testarea mijloacelor familiei, un sistem comun cu alte scheme de asistență socială din lume;
- organizarea eficientă a asistenței sociale.

### **7.8. Sănătate și securitate în muncă**

Printre direcțiile principale ale politicii de stat în domeniul protecției muncii se înscriu asigurarea priorității privind păstrarea vieții și sănătății salariaților; emiterea și aplicarea actelor normative privind protecția muncii supravegherea și controlul de stat asupra respectării actelor normative în domeniul protecției muncii și altele.

#### ***Probleme existente***

În realizarea direcțiilor nominalizate, se evidențiază o serie de probleme pe care le înfruntă majoritatea unităților economice.

O dificultate esențială în asigurarea protecției muncii o constituie cadrul normativ de protecția a muncii învechit și depășit din toate punctele de vedere. Acesta nu corespunde nici tehnologiilor aplicate, nici echipamentelor de muncă utilizate, nici noilor forme de organizare și dirijare a proceselor de muncă și nici altor exigențe caracteristice economiei de piață și nici altor imperative ale timpului.

La rândul său, aceasta generează o altă problemă care se rezumă la insuficiența sau lipsa de cunoștințe necesare angajatorilor pentru a asigura respectarea legislației și altor acte normative ce reglementează raporturile de muncă și protecția muncii.

#### ***Priorități pe termen scurt:***

- reexaminarea, dezvoltarea și perfecționarea continuă a cadrului normativ ce reglementează în domeniul protecției muncii și armonizarea acestuia cu Directivele Europene în acest domeniu.

### ***Priorități pe termen mediu:***

- asigurarea realizării unui proces continuu, conformat rigorilor europene, de instruire și autoinstruire a persoanelor cu atribuții în domeniul protecției muncii din unitățile economice;
- promovarea rigorilor europene în stimularea activităților de parteneriat social la nivel de unitate economică;
- consolidarea și dotarea tehnico-materială, potrivit standardelor europene, a Inspecției Muncii

### **7.10. Sănătatea publică**

Republica Moldova, în ultimii ani a înregistrat rezultate semnificative în domeniul consolidării sistemului de sănătate. Optimizarea fondului de paturi în spitale, dezvoltarea susținută a asistenței medicale urgente și primare, implementarea reușită la nivel național al asigurărilor obligatorii de asistență medicală reprezintă exemple distincte de realizare a programelor guvernamentale focusate spre înlăturarea inegalității din sistemul de sănătate, sporirea accesibilității și ameliorarea calității serviciilor medicale.

Oferirea autonomiei financiare și administrative furnizorilor de servicii medicale, precum și aplicarea în practică a noului cadru legislativ de mobilizare a resurselor financiare suplimentare pentru sănătate, demonstrează atașamentul conștient al partenerilor sociali și al comunității în soluționarea problemelor sănătății publice. Conform Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală N-1585-XIII din 27. 02. 1998 în Republica Moldova începând cu 1 ianuarie 2004 a fost implementat sistemul de asigurare medicală obligatorie, care a dat posibilitatea întregii populații să beneficieze de acces la asistența medicală necesară.

#### ***Cadrul legislativ***

În prezent cadrul legislativ al sistemului ocrotirii sănătății este constituit dintr-un șir de acte normative dintre care cele mai principale sînt:

- Legea ocrotirii sănătății nr. 411-XIII din 28.03.1995;
- Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585-XII din 27.02.1998;
- Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr. 1593-XV din 26.12.2002;
- Legea cu privire la implementarea asigurărilor obligatorii de asistență medicală și la constituirea fondurilor de asigurări obligatorii de asistență medicală pe anul 2003 nr. 264-XV din 26.06.2003;
- Legea cu privire la activitatea farmaceutică nr. 1456-XII din 25.05.1993;
- Legea cu privire la medicamente nr. 1409-XIII din 17.12.1997;
- Legea privind evaluarea și acreditarea în sănătate nr. 552-XV din 18.10.2001;
- Legea privind asigurarea sanitaro-epidemiologică a populației nr. 1513-XII din 16.06.1993;
- Legea privind transplantul de organe și țesuturi umane nr. 473-XIV din 25.06.1999;

- Legea privind donarea de sînge nr.1458-XII din 25.05.1993;
- Hotărârea Guvernului nr. 950 din 07.09.2001 “Cu privire la fondarea Companiei Naționale de Asigurări în Medicină”;
- Hotărârea Guvernului nr.43 din 21.01.2002 Pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile de asigurarea obligatorie de asistență medicală a cetățenilor străini și apatrizi aflați în Republica Moldova;
- Hotărârea Guvernului nr. 594 din 14.05.2002 “Despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de constituire și administrare a fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală”;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la elaborarea și implementarea sistemului informațional automatizat „Asigurarea obligatorie de asistență medicală” nr. 507 din 25.04.2003;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției Sistemului Informațional Medical Integrat nr. 1128 din 14.10.2004;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Planului național de acțiune pentru sănătate în relație cu mediul nr. 487 din 19.06.2001;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Programul național de sănătate orală la copii pentru anii 1998-2007 nr. 1235 din 22.12.1998 ;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Programul național de educație pentru sănătate a populației și promovare a modului sănătos de viață nr. 1000 din 28.09.1998 ;
- Ordinul Ministerului Sănătății despre perfecționarea activității privind autorizarea (vizarea) sanitară a obiectelor nr. 07.00 din 30.10.00 ;
- Ordinul Ministerului Sănătății privind Planul și Programul de acțiuni pentru restructurarea serviciului spitalicesc în mun. Chișinău și organizarea Centrelor Medicale Specializate de Performanță nr. 15 din 27.01.2003.

### ***Cadrul instituțional***

Conform Legii ocrotirii sănătății nr.411-XIII din 28 martie 1995, a Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr.1585-XIII din 27 februarie an. 1998 și ordinului Ministerului Sănătății N 190 din 23.06. 03 “Cu privire la instituirea structurii sistemul sănătății raionale/municipale sistemul organizațional de sănătate publică în Republica Moldova” se petrece la trei niveluri :

- Nivelul 1-raional,
- Nivelul 2- municipal
- Nivelul 3-republican

Instituțiile medico-sanitare publice raionale reprezintă un sistem integrat al ocrotirii sănătății format din serviciile: Asistență Medicală Primară, Asistență Medicală Urgentă, Asistență Medicală Spitalicească și Specializată de Ambulator, administrate de Medicul șef al raionului care păstrează integritatea și independența funcțională.

Asistență medicală urgentă la etapa prespitalicească se acordă populației de către Substația Asistență Medicală Urgentă.

Asistența Medicală Primară pe principiul medicinei de familie se acordă populației de către Centrul Medicilor de Familie al Spitalului raional.

Asistența Medicală Spitalicească și Specializată de Ambulator se acorda de către Secțiile Specializate Spitalicești, Secția Consultativă și Secția Stomatologie ale Spitalului raional.

Centre de medicină preventivă raionale, care monitorizează situația sanitaro-epidemiologică și măsurile de profilaxie.

La nivel municipal asistența medicală este acordată de instituții medico-sanitare publice municipale: Spitalele municipale, Asociațiile Medicale Teritoriale, Centrele Medicilor de Familie Municipale, Stațiile Municipale de Asistență Medicală Urgentă, Policlinicile stomatologice, Centrul de medicină preventivă municipal, instituțiile medicale private.

La nivel republican: Instituțiile Medico-Sanitare Publice Republicane, Instituțiile Medicale Departamentale.

### ***Probleme existente:***

- asigurarea insuficientă cu cadre medicale a sectorului primar de asistență medicală și serviciului de urgență, îndeosebi în sectorul rural;
- dotarea insuficientă cu echipament și tehnică medicală performantă a instituțiilor medico-sanitare publice;
- o problemă serioasă a sănătății publice o constituie tuberculoza. Țara se confruntă cu răspândirea bolilor sexual transmisibile și HIV/SIDA. În Moldova se menține la un nivel înalt morbiditatea și mortalitatea cauzate de maladii cronice, în special de boala ischemică a miocardului și de infarct, de maladiile cerebro-vasculare și hepatice, de reumatism și diabet zaharat. Situația socială nefavorabilă se caracterizează și prin indicii în creștere ai alcoolismului, tabagismului și consumului ilicit de substanțe narcotice, în special în rândurile tineretului. Mai multe probleme sînt cauzate de înrăutățirea mediului ambiant.

### ***Priorități pe termen scurt:***

- organizarea colectării informațiilor privind indicii sănătății în conformitate cu legislația Uniunii Europene în cooperare și cu sprijinul OMS;
- monitorizarea implementării asigurărilor medicale;
- consolidarea sectorului asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie și asistenței medicale urgente, bazate pe realizarea măsurilor de profilaxie și prevenție a bolilor în special în localitățile rurale și comunitățile nevoiașe, precum și în cadrul grupurilor social-vulnerabile;
- eficientizarea activității serviciului spitalicesc și sporirea cost-eficienței și calității serviciilor medicale prestate prin optimizarea și raționalizarea rețelei de spitale, reducerea suprapunerii spitalelor republicane și a celor municipale;
- perfecționarea asistenței medicale spitalicești și specializate de ambulator prin implementarea tehnologiilor moderne;
- sporirea accesibilității gravidelor, parturientelor, lăuzelor și copiilor la servicii medicale de calitate;
- ameliorarea sănătății femeilor de vîrstă fertilă prin prestarea serviciilor medicale calitative, accesibile, acceptabile și convenabile în domeniul sănătății reproducerii;
- autonomia serviciilor medicale în special în spitale;

- micșorarea mortalității copiilor de vîrstă fragedă, în special a mortalității extraspitalicești, ameliorarea statutului nutrițional al copiilor și femeilor gravide;
- modernizarea serviciului de urgență;
- îmbunătățirea calității și eficienței tratamentului de reabilitare a copiilor cu dizabilități. Sporirea volumului și calității asistenței medicale mamei și copilului;
- asigurarea accesului populației la medicamente și articole de uz medical inofensive și eficiente;
- majorarea accesului populației la servicii medicale calitative;
- implementarea și realizarea Programelor naționale de stat de prevenire a maladiilor social-condiționate și maladiilor contagioase;
- menținerea situației epidemiologice favorabile, privind nivelul răspîndirii maladiilor infecțioase, efectuarea schimbului de informație și de experiență tehnică în vederea facilității;
- prevenirea maladiilor cronice non-infecțioase și promovarea sănătății, participării în rețeaua Uniunii Europene destinată prevenirii și controlului bolilor infecțioase;
- controlul infecției HIV/SIDA, maladiilor sexual transmisibile, hepatitei C și B, participînd în rețelele de supraveghere;
- elaborarea și implimentarea programelor de prevenire și de tratament a dependențelor de droguri;
- continuarea procesului de evaluare și acreditare a instituțiilor medico-sanitare publice și farmaceutice;
- utilizarea rațională a resurselor umane și surselor disponibile a sistemului sănătății;
- asigurarea relațiilor corecte între pacient și lucrătorii medicali;
- cooperarea reciproc avantajoasă cu organizațiile internaționale în vederea obținerii asistenței tehnice investiționale pentru dezvoltarea infrastructurii și managementului din sistemul de sănătate.

***Priorități pe termen mediu:***

- aplicarea principiilor economiei de piață, dezvoltarea concurenței pe piața serviciilor medicale;
- consolidarea și perfectarea sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală;
- dotarea instituțiilor medico-sanitare publice, conform prevederilor Strategiei naționale privind utilizarea cu aparataj medical a ramurii ocrotirii sănătății;
- implementarea și utilizarea tehnologiilor informaționale în scopul eficientizării serviciilor medicale;
- dezvoltarea în continuare a asistenței medicale primare și de urgență;
- sporirea nivelului de accesibilitate și echitate socială a populației la servicii medicale;
- asigurarea calității serviciilor medicale furnizate populației prin perfectarea procesului de evaluare și acreditare a instituțiilor medico-sanitare publice și farmaceutice;
- promovarea drepturilor și responsabilităților pacienților și respectarea eticii medicale în exercitarea profesiei de medic;

- utilizarea eficientă a resurselor umane, financiare și îmbunătățirea managementului sanitar;
- asigurarea de către stat a unor categorii sociale pentru a permite acestora accesul garantat la serviciile medicale;
- sporirea volumului și calității asistenței medicale mamei și copilului;
- reducerea mortalității copiilor;
- îmbunătățirea standartului de instruire în practica generală pentru personalul medical cu studii superioare și medii;
- restructurarea serviciului spitalicesc în mun. Chișinău prin crearea Centrelor Medicale Specializate de Performanță;
- diminuarea impactului factorilor de risc ai mediului asupra securității sănătății populației.